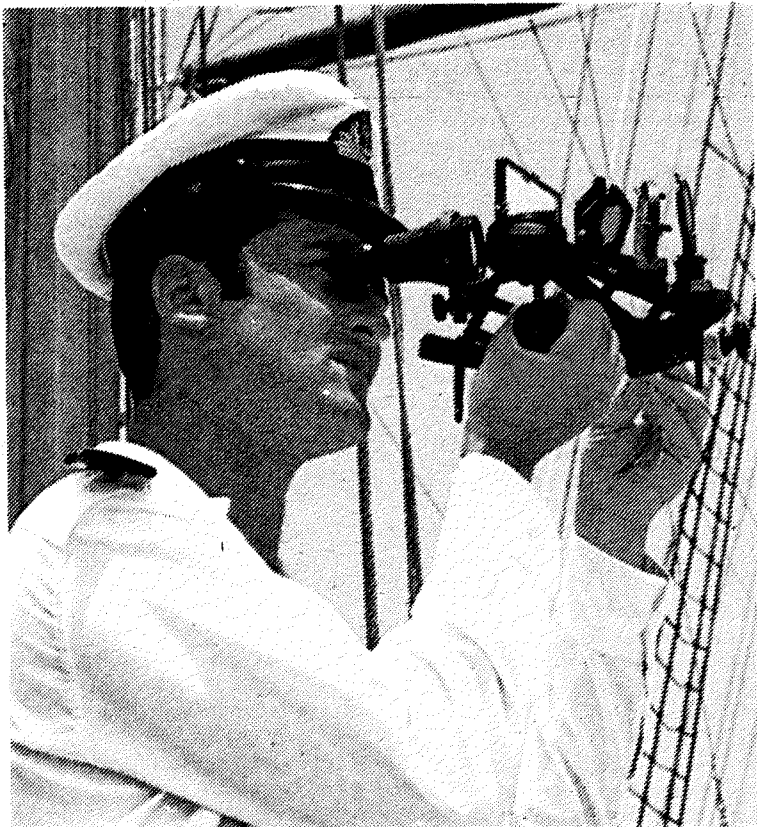

tv-15 naš TOVARIS

Št. 36
8. septembra 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Mornarji praznujejo

Pripadniki vojne mornarice, pomorstva in rečnega ladjevja Jugoslavije praznujejo 10. septembra. Na ta dan pred enainštiridesetimi leti so ustanovili »Mornariški odred« ali »Odred vojne mornarice južne Dalmacije«, kot so ga še imenovali.

V teh letih je naša samoupravna socialistična družba vložila veliko naporov in sredstev, da je mornarica postala pomemben dejavnik pri zagotavljanju naše neodvisnosti in samostojnosti. Od prvih čolnov in ladij, ki so ponesli zastavo svobode po Jadranu, je danes opremljena s sodobnimi ladjami, ki so najprimernejši v SLO in DS. (Več na peti strani)

B. K.

Vse pripravljeno za jubilej »našega korpusa«

Za veliko slovensko proslavo ob 40. obletnici ustanovitve 9. korpusa NOVJ, ki bo 11. septembra v Novi Gorici, se je prijavilo skoraj 11.000 bivših borcev, od tega 6.000 borcev 9. korpusa. Vsega skupaj pričakujejo na prireditvi, ki bo na Trgu Edvarda Kardelja pred novogoriško občinsko skupščino, okoli 60.000 ljudi iz vseh krajev naše domovine in zamejstva. Slavnostni govornik na slovesnosti bo član predsedstva CK ZKJ Mitja Ribičič. Kot so povedali na nedavnem pogovoru z novinarji, udeležili so se ga tudi podpredsednik skupščine SRS Jože Sušmelj, general Stane Potočar-Lazar in sekretar RS ZSS Zdravko Krvina, je vse pripravljeno za proslavo, na kateri bodo počastili tudi 40. obletnico drugega zasedanja Avnoj, 40. obletnico ustanovitve prekomorskih brigad, številne jubileje, še posebej pomembne za Primorje, 30-letnico zgodovinskega govora tovariša Tita na Okroglici pri Novi Gorici itd. Pri gradnji objektov za prireditev, priprave potekajo že tri leta, pomagajo organizatorjem v precejšnji meri tudi pripadniki JLA. Za borce in druge udeležence bodo pripravili 20.000 posebnih

paketov s hrano po 200 din. Na prireditvenem prostoru bodo rezali tudi dve 200-kilogramski mortadeli. Na prazničen dan bo Novogoričane prebudilo pet godb na pihala. Organizatorji pričakujejo okoli 400 avtobusov in 10.000 osebnih avtomobilov. V najmlajše slovensko mesto bo pripeljalo tudi najmanj pet posebnih vlakov s 5000 obiskovalci. Dan pred osrednjo slovesnostjo ob 40. obletnici ustanovitve 9. korpusa pa bodo prebivalci novogoriške občine proslavili tudi svoj praznik. Po slovesni seji občinske skupščine in DPO bodo odkrili na Trnovem na hribu Kobilnik prenovljeno grobnico (na sliki) in spomenik padlim borcem NOVJ in žrtvam fašističnega nasilja v letih 1941 do 1945 iz občine Nova Gorica. Na spomeniku na Trnovem, sredstva zanj so prispevali delovni ljudje in občani Nove Gorice, je vpisanih 2345 imen. V grobnici pa je pokopanih 256 borcev in aktivistov, od tega 86 neznanih. Med njimi so tudi 7 Rusov, 4 Italijani in 1 Anglež. Slavnostni govornik na Trnovem bo Jože Sušmelj.

Janez Alič

Določnejši stabilizacijski načrt

Načrt uresničevanja dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije v Sloveniji naj bi sprejeli, kakor so sklenili člani republiške komisije, ki ga pripravljajo, predvidoma že v sredini septembra. Upošteva vo-dilo, da more ta dokument vključevati predvsem in vse ključne stabilizacijske naloge, pa so člani ome-njene komisije pod predsedstvom Janeza Zemljariča prvi predlog načrta pred dnevi ponovno temeljito pre-tresli.

Po podrobnejši obravnavi posameznih poglavij in še posebej osrednjega dela načrta, ki predstavlja aktiv-nosti za povečanje izvoza, ohranjanje in povezova-nje proizvodnje ter prestrukturiranje gospodarstva na kvalitetnih osnovah, so najprej soglasno menili, da je treba gradivo dopolniti s konkretnjšimi predlogi glede kratkoročno in dolgoročno zastavljenih nalog. Med slednjimi morajo biti predvsem program razvoja proizvodnje za izvoz na konvertibilno tržišče, dolgoro-čen program razvoja energetike in zaposlovanja. Poleg tega velja posebno pozornost nameniti še področju stanovanjske politike in v okviru omejevanja skupne porabe predvsem socialni politiki ter seveda gospo-darjenju v prihodnjem letu. Ker gre hkrati tudi za usklajevanje z zveznimi dokumenti, pa morajo biti v stabilizacijska prizadevanja vpete tudi možnosti za utrjevanje vezi na vseh področjih v jugoslovanskem prostoru.

Čeprav je bilo v razpravi slišati, da naj določenih nalog, ki so bile že večkrat zapisane tudi v drugih dokumentih v tem programu, ne bi ponavljali, pa je po mnenju večine članov komisije to v primeru, ko gre za tako pomembne usmeritve, vsekakor nujno. Zato sedaj pripravljenega predloga programa nikakor ne bi ve-ljalo krčiti, seveda pa tudi ne dopolnjevati z obširnimi pojasnili. Ob tem pa je treba še pojasniti, da bo repu-bliški stabilizacijski načrt ostal odprt program, kar pomeni, da ga bo mogoče sproti dopolnjevati z aktual-nimi nalogami in usmeritvami za njihovo uresničeva-nje.

Kakor je zapisano v uvodu obravnavanega predloga načrta uresničevanja dolgoročnega programa gospo-darske stabilizacije v naši republiki, pa bo to uspešno le ob polni zavzetosti vseh delavcev, delovnih ljudi in občanov v njihovih samoupravnih organizacijah in skupnostih, v družbenopolitičnih skupnostih, v druž-benopolitičnih organizacijah in v drugih družbenih organizacijah, pa tudi tistih delovnih ljudi, ki z oseb-nim delom opravljajo gospodarsko ali družbeno dejav-nost. Prav zato morajo te načrte (tudi občinske in tiste, sprejete v organizacijah združenega dela) spoznati in sprejeti vsi naši delavci, delovni ljudje in občani. Le v polni meri ozaveščenosti o nujnih spremembah in nji-hovih dolgoročnih koristih na področju gospodarjenja in vsega družbenega dela bodo namreč lahko usmerili v uresničevanje načrtov vse svoje vsakodnevne dejav-nosti na delovnih mestih in vseh drugih okoljih.

mg

Ni nam vseeno, kam bo krenil razvoj

Občani trebanjske občine so letošnje slavje ob občinskem prazniku, počastili so ga v spomin na ustanovitev Gubčeve brigade na Trebelnem. 4. septembra 1942, združili z borci Gubčeve brigade in pripadniki JLA iz enote Stanislava Galica, ki nadaljuje in razvija bojna izročila te brigade.

Po slavnostni seji občinske skupščine in vodstev družbe-nopolitičnih organizacij občine Trebnje, na njej so bili po-leg borcev Gubčeve brigade predstavniki pobratenih mest Obrenovac, Velika Gorica, Ilijaš in Guastalla (Italija), je bilo na Trebelnem pri spomeniku Gubčeve brigade partizansko slavje, na katerem je govoril namestnik komandanta Gub-čeve brigade Miran Šubic-Janez. Najprej je govoril o zgo-dovinski poti Gubčeve brigade, ki se je v 981 dneh svoje bojne poti prekalila v eno najbolj udarnih partizanskih brigad. V njenih vrstah se je bojevalo 3.050 borcev in bork, od katerih jih je 628 padlo, 789 pa je bilo ranjenih.

V nadaljevanju govora pa je dejal: »Čas, v katerem pro-slavljam 41-letnico, dokazuje, da se v vsakem razvoju družbe pojavljajo vzponi in padci. Tako smo priče ne samo svetovne, temveč tudi naše gospodarske krize, ki bi lahko prerasla v politično. Gospodarske napake in slabosti so sprostile socializmu nenaklonjene sile, ki bi hotele to izkoristiti za svoje temne namene. Pojavljajo se ra-zlične filozofije in miselnosti o vzrokih nastalega hudega položaja. Nekritičnost in kritikastrstvo vsakega ukrepa

zavzema vse večji razmah. Pojavi malodušja med borci in prebivalstvom so vse pogostejši. Borcem pa ni in nikdar ne bo vseeno, kako in kam bo krenil prihodnji razvoj naše

družbe. Zato moramo borci, čeprav so naše vrste že krepko razredčene, s tankim poslušom za težave, z objek-tivno oceno pojavov in kritično presojo političnogospo-

darskega položaja v svojih okoljih aktivno delovati za odpravo ugotovljenih slabosti, hkrati pa se moramo ne-popustljivo spopasti s pojavi kritikastrva in izničevanja tako vojnih kakor tudi povojnih uspehov. Ob tej priložno-sti želimo borci javno zavrniti miselnost nekaterih vi-dnih funkcionarjev, ki v svojih govorih ali člankih po-udarjajo, da se borci čutimo odgovorne za dogajanja v naši družbi. Dejansko borci ne moremo biti odgovorni za vse negativne pojave. Smo pa resnično zaskrbljeni nad

Borci 4. SNOUB Matije Gubca so na proslavi ob 41. obletnici ustanovitve brigade na Trebelnem izročili listino častne članice Gubčeve brigade re-volucionarki in znani družbenopolitični delavki Mari Rupena-Osolnik.

sedanjimi dogajanja in zahtevamo javno kritiko in odgo-vornost vseh, ki so kakorkoli krivi za sedanjo gospodar-sko krizo in politične razmere.

V nadaljevanju pa je še pripomnil: »Borci prav tako zavračamo miselnost nekaterih naših stvarnosti nenaklo-njenih posameznikov, zlasti mladih, da so borci pripeljali družbo v hudo gospodarsko stanje. Vsem tem moramo povedati, da so borci skupaj z množico udarnikov in drugih državljanov s skrajnimi napori obnovili porušeno in izžerpano domovino in da so z veliko prizadevnostjo in trdom uspeli zgraditi ekonomsko mnogo bogatejšo družbo, kot je bila pred drugo svetovno vojno.«

Slavko Dokl

Mladinska poletna politična šola v Mariboru

Veliko besed – malo
rešitev

V nedeljo dopoldne so se v prostorih Pedagoške akademije v Mariboru zaprla vrata štiridnevne mladinske poletne politične šole. Ob vsakem zaključku pride na vrsto kritično ocenjevanje, ki je lahko pozitivno ali negativno. Tokrat se tehtnica nagiba v negativno stran: preveč besed, naštevanja problemov, le malo pobud in še manj predlogov za rešitve.

Po uvodnem referatu Mitje Ribičiča v četrtek popoldne o aktualnih družbenih razmerah v Jugoslaviji so mladi v petek dopoldne, razdeljeni v štiri skupine, razpravljali, kako mladinska organizacija vključuje v svoje delovanje družbene organizacije in društva, beseda je tekla o politični propagandi dejavnosti ZSMS, o njeni vlogi v skupščinskem sistemu in nenazadnje o financiranju v zvezi socialistične mladine. Ostalo pa je le pri besedah. Prav tako je bilo tudi popoldne, ko je približno štiristo udeležencev MPPŠ po uvodni razpravi predsednika zvezne konference ZSMJ Dragana Iliča razvilo živahno razpravo o Zvezi socialistične mladine Jugoslavije kot frontni organizaciji. Dragan Ilič je dejal, da je treba nameniti več pozornosti interesnemu delovanju v MO, razpravljalci pa so prišli do sklepa, da bi se morali mladi pravzaprav več ukvarjati s svojo organiziranostjo. Našteli so vrsto slabosti: da ne čutijo del enotne jugoslovanske mladinske organizacije, da je med republikami premalo povezovanja, premalo skupnih akcij, premalo je čutiti mnenja mladih in da je mladinska organizacija za mlade nezanimiva, ker vse preveč nastopa kot vrhunski organ in pravzaprav nihče ne ve, kaj o njej misli baza.

V soboto dopoldne so priznani strokovnjaki odgovarjali udeležencem MPPŠ na vprašanja o projektu Slovenija 2000, o ekonomskem in tehnološkem razvoju doma ter v svetu, največ pa je bilo izrečenega o brezposelnosti. Pri tem, so predvsem poudarili predlog uveljavitve mladinskih kooperativ, ki naj bi predstavljale izhod iz brezposelnosti mlade generacije. Mladinske kooperative si predstavljajo kot manjše proizvodne enote, temelječe na družbenem premoženju, možnosti zanje pa vidijo mladi predvsem v drobnem gospodarstvu in kmetijstvu.

V pogovoru o Sloveniji 2000 so kot ključno težavo izluščili zmanjšano reprodukcijsko povezanost v Jugoslaviji v zadnjih desetih letih, kar bi bilo lahko za nas v prihodnje usodno, saj so razvojni načrti Slovenije povezani z drugimi republikami.

Nazadnje je tekla beseda še o mladinskih delovnih akcijah. Tudi teh niso ocenili najbolj pozitivno. Kar dvajset brigad je bilo nepopolnih, ponekod so bila brigadirska naselja slabo urejena in brigadirji so delali veliko stvari, ki bi jih stroji bolje opravili.

Kaj pa nova poznanstva, prijateljstva, izmenjave izkušenj? Za to na letošnji MPPŠ skoraj ni bilo časa, saj je bil program tako natlačen.

Ž. D.

Obnova bitke na Razborju

Po napadih na nemške postojanke v Dovžah, Turški vasi in Smartnem pri Slovenjem Gradcu v noči na 4. oktober 1944 se je Tomšičeva brigada umaknila najprej na Graško goro, od tam pa je krenila na Razbor. Njeni bataljoni so se nastanili pri Šajdniku, Karpičniku, Sv. Danijelu in Prevalniku, kjer se jim je 5. oktobra pridružil še bataljon Koroškega odre, zvečer so skupaj priredili miting. Bilo je mirno, toda Nemci so tedaj že zbirali svoje sile, da bi na Razbor udarili od vseh strani.

Nemški napad se je začel 6. oktobra 1944 ob 4,30 s topovskimi streli iz Družmirja pri Šoštanju. Po topniški pripravi so nastopile nemške kolone, ki jih je prikrivala gosta megla. Ogorčeni boji so trajali ves dan, tako v smereh iz Šoštanja kot tudi v smereh iz Slovenjega Gradca. Nemci so bili povsod zadržani in odbiti, njihova kolona iz Slovenjega Gradca pa je doživela hud poraz, tako da so Nemci vozili svoje padle še dva dni. Seveda so tudi partizani imeli hude izgube: padlo je 17 borcev, 29 je bilo ranjenih in 10 pogrešanih. Najhujša bitka se je obetala za naslednji dan, vendar se

je Tomšičeva brigada izvila iz obkolitve, prešla Mislinsko dolino in se nastanila na Golavibuki. Od tam so borci Tomšičeve brigade 7. oktobra 1944 gledali poslušali, kako se nemške kolone na Razborju bijejo med seboj.

Da bi bilo mogoče to bitko Tomšičeve brigade, ki je bila ena izmed največjih in najhujših v letu 1944, zvesto opisati, si je treba njena prizorišča ogledati in natančno popisati. Ogled bo – če ne bo dežja – 17. septembra 1983 z začetkom ob 9,30. Zbirališče je pri gostilni Pečolar na Razborju. Prosim, da se ogleda udeležijo vsi tovariši, ki se nadrobno iz te bitke dobro spominjajo.

Franci Strle

Ze tradicionalen je postal vsakoleten tedenski obisk Partizanskega pevskega zbora iz Celovca v Domu vojaških invalidov in borcev v Strunjanu. Tudi letos so med 28. avgustom in 3. septembrom prebili tam delovni teden, ki je potekal v intenzivnih pevskih vajah in srečanjih s predstavniki ZZB NOV z Obale.

Med Madridom in Ženevo

Skoraj polna tri leta, od novembra 1980, poteka v španskem glavnem mestu – z večjimi in manjšimi prekinitvami – konferenca 35 evropskih držav (vključno z Združenimi državami Amerike in Kanado, vendar brez udeležbe Albanije). Njena naloga je pravzaprav ista, kot je bila namenjena beograjski konferenci o evropskem sodelovanju in varnosti leta 1977, toda njen uspeh so tokrat preprečila kričeča nasprotja med blokovskima silama. Ista nasprotja so polna tri leta preprečevala tudi konferenci v Madridu, da bi uspešno in v kratkem času opravila svojo nalogo: pregledala naj bi, kaj vse je bilo uresničeno od sklepov helsinške konference – ta je bila leta 1975 – na področju varnosti v Evropi o pospešitvi gospodarskega sodelovanja med evropskimi državami o sodelovanju v znanosti in kulturi in pri zagotavljanju človekovih pravic.

Helsinška konferenca, ki so se je udeležili najvišji voditelji vseh 35 držav, bo prav gotovo ostala zapisana v povojni zgodovini kot eden najpomembnejših, rekli bi prelo-mnih dogodkov v razvoju odnosov med evropskimi narodi.

V Helsinkih so razgrnili in zbrali v štirih »košarah« vsa neurejena vprašanja med-evropskih odnosov, od varnosti do gospodarskih vprašanj, znanosti in svobodnega pretoka idej ter informacij do človekovih pravic. Očitno je, da bi bilo moč taka vprašanja z uspehom reševati edinole v ozračju popuščanja, medsebojnega zaupanja in privrženosti miru ter ob spoštovanju enakopravnosti vseh držav. Toda po Helsinkih so kaj kmalu začeli pihati strupeni vetrovi, ki so preprečili, da bi evropski narodi karkoli uredili iz množice vprašanj, ki so jih bile polne štiri helsinške »košare«. Na vzhodu so kaj hitro začeli zavračati vsak poskus, da bi se dotaknili vprašanja človekovih pravic kot vmešavanje v notranje zadeve. Zahod pa je svojo dejavnost kaj hitro spet usmeril k starim metodam pritiskov, vmešavanja, opiranja na silo in podobno. Vrsta dogodkov je povzročila, da je splahnelo obetavno ozračje popuščanja. SALT 2, se pravi ameriško-sovjetski dogovor o ustavitvi oboroževalne tekme, se je povsem izničil, sovjetski vojaški poseg v Afganistan je vrgel temno senco na celotno stanje v mednarodnih odnosih, teden pred odprtjem madridske konference je prišel na ameriških volitvah na oblast Reagan, ki je odprl novo obdobje oboroževalne tekme. Vrh tega je izbruh poljske krize pomenil še nov prispevek k napetosti. Kar zadeva Evropo, je povsem stopilo v ospredje vprašanje namestitve novih ameriških raket pershing 2 in cruise kot odgovor na sovjetske rakete SS 20. Vse do konca leta 1979, ko so predstavniki Atlantske zveze v Bruslju sklenili v štirih letih izdelati te rakete in jih konec 1983. leta razpostaviti po zahodni Evropi vsi medevropski odnosi potekajo v znamenju te neposredne nevarnosti za njih. V senci rakete je mir nemogoč, je ob neki priložnosti dejal italijanski predsednik Sandro Pertini.

Po dveh poteh je ves ta čas tekla bitka za tak mir v Evropi, ki ne bo v senci raket. Po eni strani so bila prizadevanja vseh miroljubnih sil, da bi na madridski konferenci le dosegli vsaj malenkosten uspeh, kljub nenehnemu blokovskemu zastrupljanju ozračja, ki je nekajkrat ogrozilo samo delo konference. Končno so se le zedinili, da bodo že prihodnje leto sklicali v Stockholmu posebno konferenco, ki bo v prvem delu razpravljala o ukrepih, ki naj omogočijo okrepitev zaupanja med narodi, v drugem delu pa naj bi se lotila vprašanja razorožitve. Sovjetska stran je hkrati privolila, da bodo na posebnih konferencah – v Ottavi leta 1985 in v Bernu leta 1986 – obravnavali vprašanje mešanih zakonov in vizumov za emigrante, kar sodi v sklop določil helsinške konference o človekovih pravicah. Končno so se v Madridu tudi že zedinili, da bodo prihodnjo konferenco o evropski varnosti in sodelovanju sklicali leta 1986 na Dunaju. Zdaj je odvisno le še od tega, kako bodo obšli nenadno oviro, ki jo pomeni zahteva Malte, da konferenca sprejme med svoje sklepe tudi vprašanje Sredozemlja.

Očitna je globoka in – rekli bi – usodna povezanost med Madridom in Ženevo. V švicarskem mestu teko namreč izjemno pomembni in za prihodnost Evrope pomembni pogovori med atomskima velesilama o tako imenovanih evroraketah. Leto 1983 se naglo bliža koncu in to leto je določeno, da bo v njem zahodna Evropa dobila nove rakete pershing 2 in cruise. S tem naj bi se izenačila vojaška moč blokov, ker so Rusi že na svojem ozemlju namestili rakete SS 20.

Pogovori v Ženevi so vse doslej kazali vidne znake blokovske trme in kaj malo volje za popuščanje. Novo prvine je vnesel v pogajanja sovjetski voditelj Andropov za zagotovilo, da bo njegova dežela uničila – torej ne samo premestila za Ural, kot so nameravali poprej – toliko raket SS 20, da se bo jedrska moč vzhodnega bloka izenačila z močjo že obstoječih francoskih in britanskih raket. S tem naj bi, po sovjetski sodbi, odpadla vsaka potreba po namestitvi pershingov po raznih zahodnoevropskih državah.

Komaj so se začela oblikovati stališča o novem sovjetskem predlogu in še preden so kakršnakoli zmenja pred obnovitvijo ženevskih sovjetsko-ameriških pogovorov odkrila kakšne pozitivne premike, že je sestrelitev južnokorejskega civilnega leta, ki je zašlo na sovjetski zračni prostor, vrgla temno senco na pričakovanja v skorajšen uspeh ženevskih pogajanj.

Drago Košmrlj

Cene znova povzročajo hudo kri

Cene so še naprej v središču pozornosti. Kako tudi ne. Odkar je zvezni izvršni svet 25. julija letos ukinil odlok o določitvi najvišje ravni cen, so podivjale. Po sodbi zveznih sindikatov smo v teh nekaj dneh zabeležili v državi več kot 10 tisoč podražitev.

Na odmrznitev se nikjer niso dovolj dobro pripravili, zaradi tega je prišlo do številnih kršitev. Skupnost za cene na Hrvatskem je organizacijam združenega dela odobrila marsikakšno novo ceno, zavrnila pa je 700 zahtev. Če bi privolila tudi nanje, bi morali nove cene nalepiti na več tisoč izdelkov.

V skupnosti za cene v Sloveniji čaka na podražitev, denimo, tudi 108 prošelj, v katerih organizacije združenega dela zahtevajo najmanj 50-odstotno podražitev svojega blaga. Med njimi so tudi taki, ki zahtevajo za 300 in celo 500 odstotkov višje cene. Trdijo, da bi v marsikaterem okolju hoteli s pritiski na cene pokriti zmotne naložbe v preteklosti in slabe poslovne odločitve, ki niso prinesle pričakovanega dohodka.

V Vojvodini mislijo, da je težko najti izdelek, ki se v teh dneh ni podražil. V pokrajini krožijo govorice, po katerih je v organizaciji združenega dela bolje imeti dva dobra finančna strokovnjaka kot pa deset inženirjev. Kako so taka stališča zmotna, ni treba nikogar prepričevati, toda v zdajšnji povodnji vsakršnih podražitev so tudi taka gledanja našla svoje mesto.

Vse se je pravzaprav začelo s kruhom. Dogovorili so se, da bodo v vseh republikah cene kruha spremenili po enotnih merilih, in da bodo pri tem upoštevali razlike zaradi različnih stroškov za prevoz moke. Kruh se torej ne bi smel podražiti za več kot 20 odstotkov. Kaj se je zgodilo, zdaj še vemo. V nekaterih okoljih v državi so cene dvignili kar za 40 odstotkov. K dogovorjeni ceni so prišli še tečajne razlike za tisto pšenico, ki smo jo v preteklosti uvažali, pa še kaj.

Čez vso mejo je poskočilo pivo. Čeprav cene niso povsod enake, so izdelovalci te pijače dodobra izkoristili cenovno zmešnjavo. Nekdo je izračunal, da dobi danes tovarna za steklenico piva 11,82 dinarja, občinski, republiški in zvezni

prometni davki poberejo 15,76 dinarja, preostalo pa trgovina. Cena na trgu pa potemtaka znaša več kot 32 dinarjev.

Vsakdo odnaša precejšen kupček denarja, in to ne velja le za pivo. Kupci se danes hudujejo nad visokimi cenami sadnih sokov, vložnega sadja in zelenjave. Čeprav je letošnja letina kar obilna, so cene predelane sadja višje od lanskih kar za 60 odstotkov. In tako bi lahko še in še naštevati. Marsikatera odločitev je nerazumna in je pravzaprav ni mogoče z ničemer opravičevati.

Pri tem pa je nekatere stvari vendarle treba imeti pred očmi. Tu in tam je te dni znova slišati, da bi bilo bolje, če bi cene še naprej ostale v hladilniku in da jih ne bi odmrznili. Menijo, da v času zarptnitve nismo bili priča takim naglim podražitvam, in da je sistem zamrznitve pravzaprav dokaj uspešen. To seveda še daleč ni res. Naj to podkrepimo samo z dvema podatkom. V Sloveniji so cene od julija lani do julija letos poskočile natanko za 43,1 odstotka. Kljub zamrznitvi in kljub številnim zagotovilom, da bomo cene držali na vajetih, in da nam ne bodo ušle.

V Srbiji so izdatki za hrano v zadnjem letu dni porasli za 40 odstotkov. V republiškem zavodu za statistiko so posebej spremljali povišanje cen hrane, saj menijo, da je to najbolj prizadelo ljudi z nizkimi osebnimi prejemki. In to kljub zamrznitvi cen!

Ta dva primera menda dovolj zgovorno dokazujeta, da z administriranjem ni mogoče urejati cenovnih razmerij. Še več. Reči je mogoče, da je prav administriranje povzročilo številna protislovja, ki so takoj po odmrznitvi morala planiti na dan. Nekatere cene je bilo namreč nujno povečati, saj sicer ni bilo več mogoče ekonomsko poslovati. Ne gre le za med-mestne avtobusne prevoze, ampak tudi za nekatere druge reči.

Ekonomsko so bile te podražitve upravičene. Zato, kot kritiziramo zdajšnje divjanje cen, ni mogoče tega storiti vseprek. Drugo pa je, da so se tem »upravičenim« pridružili tudi mnogi neupravičeni, kršili vse dogovore in navili cene. Tem pa bi

naš komentar

bilo nujno treba nemudoma stopiti na prste. Predlagatelji novih cen bi morali počakati na obvestilo skupnosti za cene in šele 30 dni po tem obvestilu spremeniti cene. Toda številni na to sploh ne počakajo. In čeprav-ravnajo protizakonito, se zato ne razburjajo kaj prida.

V sindikatih, gospodarski zbornici in drugod so v teh dneh posvarili na resen padec življenjskega standarda. Zahtevali so odločne ukrepe in opozorili, da bo 50-odstotna inflacija, ki se je bo letos težko izogniti, hudo udarila po žepih zlasti delavce z nizkimi osebnimi dohodki. Teh pa ni tako malo. Poročajo, da še danes več kot 850 tisoč zaposlenih v državi prejme manj kot 8 tisočakov na mesec.

Sodijo, da za zaježitev cen ne potrebujemo nikakršnih novih predpisov. Organizacije združenega dela bi morale spoštovati samoupravne sporazume, ki so jih sklenile v reprodukcijskih povezavah. Dosledno bi se morali držati odloka o potrjevanju in spreminjanju cen. Vse zahtevke za povišanje cen, ki ne izpolnjujejo dogovorjenih meril, bi skupnosti za cene morale vrniti delovnim organizacijam in od njih zahtevati, da jih znova pregledajo.

Veliko bolj kot doslej naj bi se v ta prizadevanja vključili sindikati, socialistična zveza in druge družbene organizacije. Te organizacije ne bi smele stati ob strani, saj je očitno, da so resno ogroženi mnogi temelji, na katerih počiva letošnja razvojna politika.

V pozivih, ki so jih v zadnjih dneh naslovile javnosti nekatere organizacije in organi, pa bi verjetno kazalo bolj poudariti še nekaj drugega. Cen ne bo mogoče uspešno brzdati le s takšnimi ali drugačnimi ukrepi. Porok za to, da nam ne bodo več ušle iz rok, so lahko le boljše delo, uspešnejše poslovanje, večja proizvodnja in produktivnost. Kakor koli stvari obramčemo, se vselej vračamo na to za nas ključno vprašanje. In dokler se z njim ne bomo sprijaznili, bomo priča večjim ali manjšim odklonom, ki nas bodo znova in znova neprijetno presenetili.

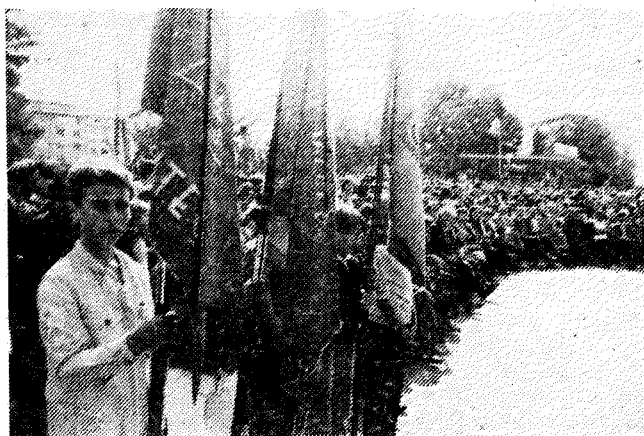
Darko Marin

Srečanje nekdanjih aktivistov Notranjske

Te dni Logačani praznujejo občinski praznik in proslavljajo več pomembnih obletnic: osnovna šola v KS Naklo praznuje stoletnico, Kombinat lesne industrije - KLI - tridesetletnico ustanovitve, Planinsko društvo Logatec desetletnico plodnega dela, pihalna godba sedemdesetletnico obstoja in štiridesetletnico od ustanovitve Logaškega bataljona. Tradicionalna priznanja »12. september« bodo podelili na slavnostni seji vseh zborov občinske skupščine v soboto v Narodnem domu. Priznanja bodo prejeli: Jože Simšič-Jelen, Franc Dolenc, pihalni orkester, Osnovna šola »8. talcev« in Logaški bataljon, katerega borci bodo v soboto počastili štiridesetletnico ustanovitve. Praznovanje občinskega praznika so začeli že 2. septembra, osrednja proslava pa je bila minulo nedeljo, ko so se zbrali nekdanji borci na zboru aktivistov in borcev Notranjske.

Spominske slovesnosti so se udeležili številni družbenopolitični delavci, predstavniki JLA, štabov TO, ZRVS,

bratene zamejske slovenske občine Repentabor. Po nagovoru predsednika skupščine občine Logatec Rudija

uprave za notranje zadeve, domicilnih enot, regijskih in medobčinskih vodstev DPO ter predstavniki DPS in vodstev DPO sosednjih in drugih občin in delegacija po-

Lipovca je zbranim gostom, borcem in aktivistom NOV Notranjske, mladini in občanom spregovoril član predsedstva SR Slovenije France Popit.

Jože Čurin

Prehodni pokal Gubčeve brigade občinski teritorialni enoti iz Trebnjega

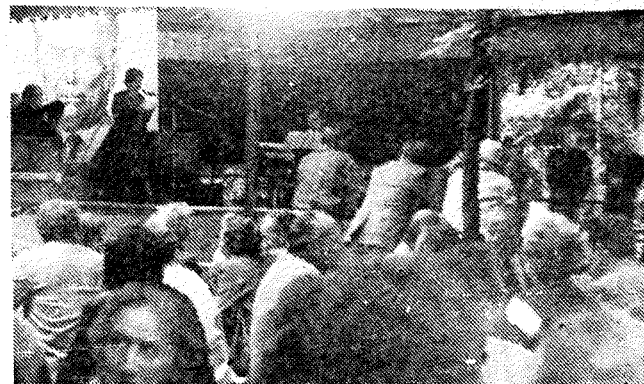
Na tradicionalnem patroljno-orientacijskem pohodu, ki vsako leto spremlja proslavo gubčevcev, je letos sodelovalo 16 ekip iz novomeške in trebnjske občine. Pokal Gubčeve brigade je zaslužen osvojila ekipa občinskega štaba teritorialne obrambe Trebnje, drugi so bili taborniki z Mirne, tretja pa ekipa občinske konference ZRVS Novo mesto. Vse tri prvouvrščene ekipe so prejele lepe pokale, zmagovalci pa so celo dobili v trajno last pokal pobratenega mesta Guastalla iz Italije. Na fotografiji: Zmagovalci prejema zasluzeno priznanje

(Foto: Slavko Dokl)

Uspelo srečanje invalidov

Nekaj tisoč invalidov in drugih udeležencev iz ljubljanskih in sosednjih občin se je minulo nedeljo zbralo v rekreacijskem centru Mostec na že tradicionalnem srečanju invalidov mesta Ljubljane. Po nagovoru predsednika Zveze društev invalidov Ljubljana Vinka Rakovca je zbranim spregovorila predsednica SO Ljubljana Šiška, ki je natančno orisala sedanjí položaj invalidov in se zavzela za odpravo nekaterih najbolj perečih problemov, ki tarejo invalide.

Srečanja so se udeležili tudi številni upokojenci Šišenske občine, ki te dni praznu-

jejo svoj »7. teden šišenskih upokojencev«. Srečanje v Mostecu je izzvenelo v duhu tovarištva in medsebojnega

spoznavanja, s čemer so tudi počastili dan invalidov Ljubljana '83.

Jože Čurin

RADIO ŠE POMNITE - TOVARIŠI

»Če bi se belogardisti organizirano prebili skozi grajski vhod navzdol, bi nas prešernovce dobesedno zmelili, saj je bilo takrat v turjaškem gradu okrog 700 belogardistov. Vsa sreča je bila v tem, da je bila med branilci gradu po močnem artilerijskem obstreljevanju in preboju naših v stolp popolna panika. Turjaški branilci so razobesili belo cunjo. Vdalo se je 695 belogardistov, med njimi pa je bilo kar 26 duhovnikov in bogoslovcev s komandantom kaplanom Francetom Malovrhom vred - to je odlomek spominske pripovedi Stanka Petelina-Vojka, enega izmed govorcev v oddaji »Še pomnite, tovariši«, ki bo na sporedu 1. programa Radia Ljubljana v nedeljo, 11. septembra, takoj po poročilih ob 9. uri.

Oddaja je posvečena 40-letnici bitke na Turjaku. Zajetje belogardistične brigade »Krim« na Turjaku in razbitje belogardistične brigade »Triglav« na območju Zapotoka, Osredka in Kureščka sodi med največje vojaške in tudi politične uspehe slovenske narodnoosvobodilne vojske.

Oddajo pripravlja Stane Škrabar.

V vasi Golo pod Mokrcem je bil pred 40. leti
ustanovni zbor 10. SNOUB Ljubljanske

Kraji, povezani z Ljubljano

Ustanovitev 10. SNOUB Ljubljanske posamezniki povezujejo s kapitulacijo Italije. Resnici na ljubo pa je treba povedati, da je brigada po sestavi borcev, organizacijsko in kadrovskega začela nastajati že konec julija 1943. leta. Partizanske enote so v juliju, avgustu in v septembru stopnjevale svojo bojno aktivnost v okolici okupatorjevih in belogardističnih postojank pod Krimom, okoli Tomišlja, Iga, Pija-ve Gorice in v grosupeljski dolini. Vedno večji je bil dotok novih borcev - prostovoljcev. Očitno se je videlo, da je vojaški zlom Italije zelo blizu. Kapitulacija Italije ni prišla nepričakovano. Na podlagi poročil ilegalnih vodstev KP, SKOJ, Osvobodilne fronte, ki so delovale v osrčju sovražnikovih postojank, poročil o bojnih uspehih partizanskih enot in o dotoku novih borcev je Glavni štab NOV in PO Slovenije začel pripravljati ustanovitev novih brigad.

Vodstvo Osvobodilne fronte KP in SKOJ v Ljubljani je v tem času ocenilo da so v Ljubljani dozorele razmere za množičen odhod Ljubljancev v partizane. V mestu so po ulicah, terenskih in kvartirnih odborih OF že konec julija in v avgustu potekale priprave za formiranje brigade. Prosto- voljci so se organizirali in zbirali v bojne enote od desetine, čete do bataljona. Do bataljonske ravni je bil izbran tudi poveljniški kader.

Glede na izpeljane priprave v Ljubljani za odhod v partizanske enote so po nalogu Glavnega štaba NOV in PO Slovenije 6. septembra 1943 prišli na Golo politični komisar brigade Ljubo Šerčer - Janko Rudolf in predstavniki ljubljanske mobilizacijske komisije. Sestali so se v Pangerčevi hiši na Golem. Na sestanku mobilizacijske komisije, ki ga je vodil Janko Rudolf, so se dogovorili, da bodo prve skupine ljubljanskih prostovoljcev prišle na Golo prek ilegalnih zvez Osvobodilne fronte 10. septembra 1943. Domenje- no je bilo tudi, da brigada Ljube Šerčerja sodeluje in poma- ga pri nastajanju nove parti- zanske brigade, za katero tedaj še ni bilo znano ime. Tako je nova brigada ne glede na ita- lijansko kapitulacijo po pretečni sestavi in udarni moči nastala v Ljubljani, ustanovni zbor pa je bil opravljen v vasi Golo, kjer se je dokončno uredila tu- di organizacijsko in po izbiri poveljujočega kadra.

V tem času so vaščani vasi Golo in Škrilje živeli v pre- nanstvu v italijansko-belogar- distični postojanki na Igu. Vsak dan pa so v svoje vasi hodili obdelovati njive in tra- vnike. Čez dan, ko so starejši vaščani delali na polju, so člani SKOJ, člani vaških odborov OF in AFŽ posamično in neopazno odhajali na dogovorjene zveze s partizani. Na dogovor- jene boje so odnašali zaupna obvestila, pisma svojcev iz Ljubljane za partizane, sanitet-

ni material, cigarete in drugi material, ki so ga hribovci uspeli na skrivaj prenesti ob odhodu iz postojanke. Iz teh zvez so nazaj prinašali parti- zansko literaturo, letake in ve- dno nove naloge za delovanje v okupatorjevi postojanki. Tako so bili naši krajski obveščeni o nastajanju nove partizanske brigade. V zvezi s tem so spre- jemali tudi določene obvezno- sti, zlasti kar zadeva preskrbo za prehrano in nastanitve pri- hajajočih prostovoljcev iz Ljubljane.

Vest o kapitulaciji Italije se je zelo hitro razširila tudi med našimi vaščani. Že 9. septem- bra v zgodnjih jutranjih urah so s svojim borbim imetjem za- pustili postojanko Ig in se vr- nili na svoje porušene domove.

Zelo malo časa je bilo za od- dih. Že 10. septembra je bilo potrebno poskrbeti za nastani- tev in prehrano 2. bataljona Šerčerjeve brigade, ki je prišel na Golo z nalogo, da pomaga in sodeluje pri nastanku nove partizanske brigade.

Življenje in dogodki, ki so se odvijali v naših vaseh, ko so prihajale trupe Ljubljancev in razoroženi italijanski vojaki, ki so bili le nekaj dni nazaj še naši mučitelji, požigalci, prei- skovalci itd., so enkratno in nepozabno doživetje. Med va- ščani, starimi partizani in med novinci je bilo povsod veselje. Na več krajih so kuhali, prali perilo in prepevali partizanske pesmi. Šerčerjevi so pomagali nove borce razvrščati v deseti- ne, vode čete, bataljone in končno v veliko partizansko brigado, ki je imela ob ustano- vitvi 2600 borkov in borcev.

V sestavu brigade so bili bor- ci vseh mogočih poklicev in starosti, med katerimi so bili tudi 15 do 16 let stara dekleta in fantje, ki puške še niso imeli v rokah. Imele so pa voljo in hrabrost in bili so pripravljeni bojevati se z orožjem v rokah. Razumljivo, med njimi je bilo veliko članov SKOJ, KP, mla- dinskih organizacij, OF, čla- nov bojnih skupin, VOS-in Na- rodne zaščite.

Janko Rudolf in Rudolf Hri- bernik-Svarun sta v popoldan- skih urah 11. septembra 1943 dala povelje za zbor vseh pro- stovoljcev, ki so prišli iz Ljub- ljane v vasi Golo in Škrilje, in borcev 2. bataljona Šerčerjeve brigade. Pred zborom je bila objavljena ustanovitev briga- de. Rudolf Hribernik-Svarun je postal njen prvi komandant, Janko Rudolf njen prvi politi- čni komisar. Do konca vojne so prek hudih bojev brigado vo- dili še: komandant brigade Franc Rojšek-Jaka, koman- dant brigade Matevž Šivic-Ma- tevžek, komandant brigade Rado Gliša, komandant briga- de Mirko Svoboda, koman- dant brigade Lojze Kain, poli- tični komisar Zvone Černe, poli- tični komisar Jože Kodelič, politični komisar Ignac Ferfi- la, politični komisar Martin

Ocvirk, politični komisar Mar- ko Vrhunc.

Prvo ime je brigada dobila kar po brigadi, iz katere so izhajali borci 2. bataljona, to je Druga brigada Ljube Šerčerja. Takšno ime za brigado ni bilo primerno glede na ljudi, ki so jo sestavljali, saj je bila brigada organizirana iz ilegalnih bor- cev in aktivistov Ljubljane. Na njihovo zahtevo je brigada čez nekaj dni dobila ime LJUB- LJANSKA BRIGADA.

Brigada je v vasi Golo že na dan svoje ustanovitve doživela svoj prvi ognjeni krst. Obiskali so jo plavogardisti, ki so tedaj imeli postojanko na Kureščku, ki je od vasi Golo oddaljen le 2 kilometra. Močnejša patrolja s puškomitraljezom se je 11. septembra, sredi dneva neo- pazno, v zaščiti velike goste koruske priplazila prav do spod- njega dela vasi Golo. Nepriča- kovano so napadli še ne pov- sem urejene vrste Ljubljancev. Boj je bil kratek, saj je bil protinapad hiter in oster pred- vsem po zaslugi starih borcev iz Šerčerjeve brigade. V boju je padel znan partizan Tone Ho- čevnar s Turjaka. Bil je prva žrtev Ljubljanske brigade.

Že naslednjega dne, 12. sep- tembra, se je štab brigade od- ločil, da pošlje poziv štabu pla- ve garde v Zapotoku, naj se vdajo in izročijo orožje parti- zanom. Poziv sta plavogardi- stom odnesli Olga Steblaj in Ivanka Jamnik, članici SKOJ z Golega. To je bila prva bojna napoved Ljubljanske brigade. Brigada je imela prve boje z domačimi izdajalci v obleki bele in plave garde. Sodelovala je pri uničenju belogardistič- nih in plavogardističnih postoj- ank na Kureščku, v Zapotoku in v okolici Turjaka.

Borbena Ljubljana - mesto heroj je prav v Podmokrških vaseh Golo-Škrilje organizira- la svojo brigado. Krajski smo zelo ponosni na ta dogodek, saj imamo tudi mi to brigado za svojo. Glede na to, da so se ob ustanovitvi Ljubljanske briga- de v Podmokrških vaseh odvi- jali pomembni dogodki: delo- vanje mobilizacijske komisije, vrnitev vaščanov iz pregnan- stva, ustanovitev 10. SNOUB Ljubljanske, prvi ognjeni krst brigade, izrek prve bojne na- povedi in partizanske zaoblju- be itd., smo vaščani pričakova- li, da bo SZDL mesta Ljublja- ne 40. obletnico teh dogodkov obeležila s širšo prireditvijo tu- di v naših krajih. Seznanjeni smo, da bo ob obletnici naše kraje obiskala pohodna enota, ki bo položila venec na spo- minsko obeležje na Pangerče- vi hiši in prenočila v vasi Golo.

Kljub bitki za stabilizacijo, da varčno gospodarimo z de- narjem, za kar se odločno zav- zemamo, pa nismo prepričani, da bi ne mogli 40. obletnice praznovati širše tudi v naših krajih, ki so bili z vsem srcem vključeni v NOB in trdno po- vezani z Ljubljano. Sicer pa to zadevo bolje poznajo tisti, ki so o tem odločali.

Ludvik Golob

CANKARJEVA ZALOŽBA
LJUBLJANA

IZŠEL JE NOVI KRIMI

WILLIAM MARSHALL

FANTOM

Ob dnevu vojne mornarice, pomorstva in rečnega ladjevja

Morja široka cesta

Pomorska tradicija naših narodov je stara že stoletja. Temelji na dejavnosti uskokov, na pogumnih podvigih kapitanov in pomorščakov, na slavnih dneh dubrovniške in bokeljske mornarice, na revolucionarnih izročilih upora v Boki Kotorski leta 1918 in junaštvu mornarjev ob zlomu stare Jugoslavije. Neizčrpen vir pomorskih izročil pa je čas narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije.

V številnih spopadih z veliko močnejšim in bolje opremljenimi pomorskimi silami fašističnega okupatorja so enote naše vojne mornarice uspešno izpolnjevale svoje naloge in pomembno prispevale k skupnemu boju za osvoboditev naših narodov in narodnosti. V teh bojih so se partizanski mornarji izkazali kot dostojni nasledniki svojih slavnih prednikov. Hiter razvoj mornarice je zahteval izpopolnjevanje njenih enot, za to pa so bili potrebni strokovnjaki. Kmalu po ustanovitvi štaba mornarice NOV Jugoslavije, 18. oktobra l. 1943, je vrhovni štab ukazal, naj se zberejo

mornariški strokovnjaki iz vseh enot v domovini in prek morja. Iz Slovenije je takrat odšlo v mornariški štab okoli 50 naših pomorščakov. Konec leta 1943 pa ni bilo mornariškega štaba ali enote, v kateri ne bi bilo slovenskega pomorščaka.

V sklepnih operacijah za osvoboditev domovine je naša vojna mornarica uspešno izpolnila vse pomorsko-operativne naloge, ki so ji jih zadali. V pičlih dvajsetih dneh je sodelovala v petih pomorsko-desantnih operacijah, hkrati pa je oskrbovala Četrto armado.

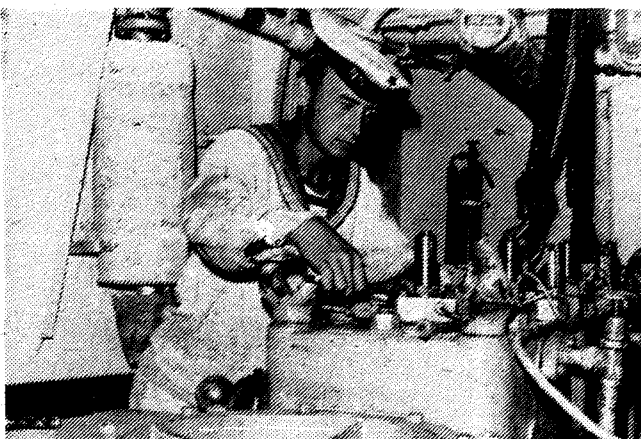
Konec vojne je jugoslovanska vojna mornarica do-

čakala s približno 15.000 borci ter z blizu 400 ladjami in čolni različnega namena. V bojih je potopila ali zaplenila 89, poškodovala pa 63 sovražnikovih ladij. Prepeljala pa je tudi več tisoč ton hrane in materiala in več tisoč ranjencev in ljudi, ki so se umaknili pred sovražnikovim nasiljem.

Po osvoboditvi smo vložili velike napore in sredstva za posodobitev naše vojne mornarice. Dosedanji razvoj naše vojne mornarice je potekal v štirih obdobjih. danes so naše pomorske sile organizirane v floto, ki jo sestavljajo raketne topnjače, raketni in torpedni čolni, podmornice, ladje za protipodmorniški boj, minolovci, minopolaganci in druge manjše ladje. Udarno pest naše mornarice pa sestavljajo poleg raketnih topnjač, torpednih in raketnih čolnov še pod-

mornice in letalstvo. Obalne sile sestavljajo obalno topništvo in rakete, mornariška

gimi silami SLO na pomorskem bojišču uspešno delujejo proti napadalcu, tako na odprtem morju kot na obali. Danes je vsa naša morska obala zavarovana z ognjem

Brezhibno delovanje ladijskega motorja je pogoj za uspešno delo, zanje pa skrbijo strokovno usposobljeni mornarji in starešine.

pehota, potapljaške enote, mornariško inženirstvo, obalna služba za opazovanje ter sporočanje in enote zveze.

Tako sestavljene sile mornarice sestavljajo celoto, ki lahko ob sodelovanju z dru-

topov obalnega topništva in raket. Skupaj z ladjami so te sile sposobne preprečiti vsak napad površinskih sovražnikovih sil proti našim otokom in obali.

Vojna mornarica ima tudi enote za podvodno delova-

nje, za desante in transportne helikopterje. Te sile lahko v kratkem času priskočijo na pomoč kateremukoli otoku, kjer bi se izkrkal sovražnik.

Ob velikih naporih pri gradnji vojne mornarice pa nismo pozabili na trgovsko ladjevje. Naša trgovska mornarica ima več kot tristo ladij s skoraj štirimi milijoni ton nosilnosti. V mednarodnem prometu sodeluje več kot 270 ladij, v naših vodah pa pluje 65 ladij. Trgovska mornarica daje kruh več kot deset tisoč mornarjem, ki so po svetu znani kot sposobni strokovnjaki.

Pomembno pa je tudi rečno ladjevje, ki je eno največjih v Podonavju.

Takoj po koncu vojne je Jugoslavija pogumno stopila na svetovno prizorišče tudi kot graditeljica ladij. Naše ladjedelnice gradijo ladje za naročnike z vseh celin. Kako smo pomembni v tej veji gospodarstva, pa kaže tudi dejstvo, da smo sposobni zgraditi ladje z nosilnostjo do tristo tisoč ton nosilnosti.

Bojan Kuntarič

Ob prvi razstavi haflingerjev pri nas

Reja je uspešna

V Jugoslaviji smo po vojni kaj kmalu pozabili na konjerejo in jo začeli obravnavati kot nekaj starinskega in odvečnega. Z rejo konj so se ukvarjali samo še redki zanesenjaki in kmetje, ki niso mogli s stroji obdelovati svojih hribovskih njiv. Prve težave pri preskrbi z nafto in pa vse bolj dodelana zamisel sistema splošne ljudske obrambe pa so nas opozorili, kako pomemben je konj.

V Sloveniji smo se kmalu začeli zavedati, da domače pasme konj niso najbolj primerne za obrambne namene. Pri nas so prevladovali predvsem hladnokrvni konji, želeli pa smo vpeljati toplokrvne pasme konj, ki bi jih lahko uporabljali za kmečka dela, šport in rekreacijo in kot tovarne konje za obrambne namene. Ker je naša republika predvsem hribovita, smo pogrešali težke tovarne konje, ki bi lahko premagovali

brejih kobil, predvsem iz Avstrije in nekaj tudi iz ZRN. Prav tako smo uvozili tudi nekaj starejših v reji preizkušenih žrebcev, ostale pa smo zredili v našem žrebetišču.

Od leta 1980 pa do letos je bilo v rodovnik sprejetih 27 kobil domače reje, tako da je bilo v plemenitni sezoni 1983 pripuščeni že 161 čistokrvnih haflinških kobil. V prvi polovici avgusta so strokovnjaki pregledali 102 kobil in ugotovili brejost pri 77 kobil.

Na razstavi na Brdu so se obiskovalci lahko prepričali, da je haflinger enako dober kot jezdni konj...

tudi večino vzponov in spustov. Odločili smo se za rejo konj pasme haflinger, ki je izraziti predstavnik hribovskih konj. Ta pasma konj pa je zelo razširjena tudi po drugih alpskih državah in jo s pridom uporabljajo tudi v vojaške namene. Zelo dobro se je obnesel pri delu na hribovitih kmečkih področjih, kot dopolnilo traktorju, v kmečkem turizmu in za rekreativno jahanje.

Ko so v letih 1978 in 1979 stekle priprave za uvrstitev konjereje v program pospeševanja kmetijstva v naslednjem srednjeročnem obdobju, so republiški štab TO, republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter strokovne službe izdelali dolgoročni program uvajanja haflingerjev v slovensko konjerejo. V naslednjih treh, štirih letih smo uvozili 121

lah, kar znaša več kot 75-odstotno plodnost. Velika verjetnost je, da so bile druge kobile še premalo časa breje, da bi to lahko ugotovili. Tako lahko pričakujemo, da bo v prihodnjem letu rojenih že okoli 120 haflinških žrebet. To pa je dobra osnova za razširitev in stalno izboljšanje slovenske reje te pasme konj.

Do teh rezultatov pa ne bi prišli, če ne bi strokovnjaki vsestransko pomagali rejcem. Družba je zagotovila zrejne premije za vsako žrebičko in tako dosegla, da se čreda haflingerjev nenehno veča. Čez nekaj let si bo vsakdo, ki bo to želel, lahko kupil konja te pasme.

Žrebičke pa odkupijo in jih redijo v žrebetišču. Po dveh letih gredo najboljši žrebci kot plemenjaki v rejo, ostale pa kot kastrate dode-

lujejo konjeniškim klubom in enotam JLA.

Po precejšnjih uspehih v reji haflingerjev v Sloveniji so se začeli za to pasmo zanimati tudi v drugih jugoslovanskih republikah. Letos

...konj za vleko in kmečka dela...

smo poslali v druge kraje Jugoslavije 14 žrebcev. Z uporabo haflinških žrebcev želijo svojim konjem, ki so prav tako manjši tip konja, nekoliko povečati okvir in težo, predvsem pa popraviti značaj. Haflingerja namreč odlikujeta miren in ljubezniv značaj, tako da z njim lahko delajo tudi ljudje, nevarjeni konj.

Na sobotni prvi slovenski

skih predelih naše republike in na Dolenjskem, kjer ima konjeniški šport dolgoletno izročilo. Tudi ta pasma konj je zelo uporabna za obrambne namene, saj jo lahko uporabljamo kot jezdno ali pa vprežno žival.

Štiri leta so pri reji nove pasme zelo kratko obdobje. Razstava na Brdu je pokazala vsestransko uporabnost haflingerja, hkrati pa je tudi

...ter konj za prenašanje tovorov in s tem odličen za potrebe splošne ljudske obrambe

razstavi haflingerjev na Brdu pri Kranju so si maloštevilni obiskovalci lahko ogledali, kaj vse smo dosegli pri reji te pasme konj. Mednarodna žirija je podelila vrsto priznanj, ki so jih rejci in strokovnjaki, ki so jim po-

dokaz, da načrtno delo in dobro zastavljena reja že v kratkem času lahko rodita uspeh, seveda le tedaj, če rejci sodelujejo s strokovnimi službami tako navdušeno, kot so slovenski v minulih letih.

Bojan Kuntarič

Usposabljanje mladincev – prostovoljcev TO

V nedeljo, 3. septembra, se je v Loški dolini končalo štiridnevno usposabljanje mladincev-prostovoljcev za enote TO.

Tri primorske občine: Cerknica, Ilirska Bistrica in Postojna letos že osmič zapored organizirajo štiridnevno vojaško usposabljanje mladincev-prostovoljcev, da bi tako zagotovili kader za strokovno opravljanje funkcij TO. Tokrat so se prvič odločili za skupno urjenje. S tem so se zmanjšali stroški, poglobili so se medobčinski stiki,

partizanske pesmi in se je zvrstilo nekaj skečev in šal. Za stencas je bila zadolžena komisija za obveščanje in propagando.

Vsi štirje dnevi so bili korigirani izpolnjeni. Mladinci so brez dvoma veliko pridobili, hkrati pa je to bilo zanje tudi doživetje, saj so prvič prišli v živ stik z vojaškim življenjem. V taboru je namreč vladal čisto vojaški red.

Vsak dan so prijazni tabor obiskovali številni predstavniki družbenopolitičnega

Najbolj pa se Danica, Tomaž, Matjaž, Robert, Igor, Izidor in Milena razveselijo, ko »kuhinjo« in njeno okolico preplavi vabljev vonj, ki naznanja kosilo.

stkele pa so se tudi nove prijateljske vezi. Na jasi za gradom Snežnikom je petinštrideset srednješolcev štiri dni osvajalo osnovne vojaške veščine: seznanili so se z različnim pehotnim orožjem, se naučili streljati, hkrati pa je potekala ideološko-politična vzgoja. Posebno pozornost so posvetili gospodarsko-političnemu položaju tega območja in spremljanju dnevnega tiska.

Tudi prosti čas je bil koristno izrabljen. Že prvi dan so ustanovili OOSMS in športna, kulturna ter informativno-propagandna komisija so takoj začele delati. Komisija za šport je priredila nogometni in šahovski turnir, odbojgarsko prvenstvo in streljanje z malokalibrsko puško. Kulturna komisija je pripravila program ob tabornem ognju, ob katerem so se v četrtek zvečer razlegale

življenja iz teh občin, delegacije OO ZSMS iz okoliških organizacij združenega dela, rezervni vojaški starešine ter nekdanji borci, ki so mladim prostovoljcem pripovedovali o svojih partizanskih doživljajih.

Udeleženci so s srečanjem zadovoljni, tako starešine, s katerimi smo se pogovarjali bolj o organizaciji in smotrih usposabljanja, kot mladinci, ki so nam več pripovedovali o svojih vtisih in načrtih za prihodnost. Malo so starešine razočarani le nad skromno udeležbo deklet. Kot je povedal poveljnik tabora Tomaž Krek, so v primerjavi z lanskim letom, ko so bile zastopane skoraj 50-odstotno, letos na urjenje prišle le štiri.

V nedeljo se je usposabljanje končalo s podpisom slovesne izjave, s čimer so udeleženci postali člani enot TO.

Breda Sivec

Pripravljajo še en prispevek k mozaiku predstavitev NOB na Slovenskem

Slovenski pravniki v NOB

Kakor je storila že vrsta slovenskih strokovnjakov po posameznih panogah, kakor so z izredno pridnostjo mnogo tega objavili že slovenski zdravstveni delavci pa vezisti, kulturniki in še nekateri, se zdaj lotevajo dela na tem področju slovenski pravniki. Ljudska oblast in sodstvo sta področji, ki sta za narodnoosvobodilni boj jugoslovanskih narodov in narodnosti izjemna, še posebno pa sta bili ti področji dela in delovanja razviti v Sloveniji.

Da bi tako ujeli v spominih in potrdili z opisi posameznih področij delovanje slovenskih pravnikov v NOB (med partizani jih je bilo okrog 130), je vzniknila na pobudo Lidije Sentjurčeve v Društvu slovenskih pravnikov ideja o zborniku.

Od ideje do njene realizacije včasih poteče več desetletij in celo naloge ostajajo prihodnjim generacijam. Naloga, o kateri govorimo danes, pa se, tako vse kaže, kar hitro udejanja. Kakor nam je povedal predsednik Ustavnega sodišča SR Slovenije Jože Pavličič, ki je zadolžen za »koordinacijo« ter zbira prispevke, se je doslej odzvalo s svojimi prispevki štiriinajst nekdanjih pravnikov-partizanov. Začasni odbor, ki se je oblikoval v ta namen, bo prispele zapise še pregledal in poskrbel, da bodo pripravljeni za objavo v primeri obliki. Njihova želja je, da bi zbornik izšel že prihodnje leto, in če bodo še naprej tako pridni kot doslej, bo najbrž tudi to izvedljivo.

Ljudska oblast in sodstvo sta bila v času narodnoosvobodilnega boja izraz izjemne organiziranosti osvobodilnega gibanja ter nenazadnje izredne narodove povezanosti ter njegove vere v novo ljudsko oblast. Že oktobra 1943. leta je bil v Metliki (ob navzočnosti najvišjih partizanskih predstavnikov) kongres partizanskih pravnikov in prav tiste dni je bil v Kočevju proces proti narodnim izdajalcem, znan pod imenom »kočevski proces«. Povod za ta proces je bilo zajetje večjega števila vojaških voditeljev in organizatorjev belogardističnih ter pravogardističnih (mihailovičevskih) oboroženih formacij... (Grčarice, Turjak). Poleg teh je bilo ujetih tudi za celo četo

duhovnikov. Kako jim je bilo sojeno in kako je potekal ves proces, so zapisali nekateri udeleženci-pravniki, med njimi pa tudi (poleg sodnikov in tožilcev) branitelji obtoženih. Tokrat v spremeljačem odlomku objavljamo le delček iz pripovedi takratnih branilcev (ki bo sestavni del nastajajočega zbornika):

Prispevek branilcev k zgodovinskemu gradivu

(Skrajšani dobesedni prepis originala, ki so ga pripravili dr. Martin Briški, Boris Kocjančič in dr. Branko Premrou)

»Sodni oddelek Glavnega štaba NOV in POS je izbral za zagovornike prav nas očitno zato, ker smo bili strokovno usposobljeni, ker smo bili kot udeleženci NOB vojaške osebe, ker nismo bili udeleženi pri poprejšnjih preiskovalnih dejanjih in ker tudi drugače nismo bili prizadeti po razmerju do tožilca, do priča, do sodnikov in do obtožencev.

Osebnosti podatki o nas so bili med procesom tile:

Dr. Martin Briški, odvetniški pripravnik v Ljubljani, v NOV od 10. 9. 1943, med procesom zaslisevalec pri področnem vojaškem sodišču v Kočevju;

Boris Kocjančič, pristav pri Državnem pravobranilstvu v Ljubljani z opravljenim sodniškim izpitom, v NOV od 10. 9. 1943, med procesom instruktor v Sodnem oddelku Glavnega štaba NOV in POS;

dr. Branko Premrou, odvetnik v Kočevju, v NOV od 8. 9. 1943, med procesom zaslisevalec pri področnem vojaškem sodišču v Ribnici.

● Vsak od zagovornikov je prevzel obrambo sedmih obtožencev.

● Kazenski postopek je bil proti vsem obtožencem skupaj vpeljan zaradi narodnega izdajstva.

● Razkosanje Jugoslavije leta 1941 je bilo – prav tako kakor tudi sam nena-povedan napad na Jugoslavijo – akt nasilja, izvršen v nasprotju z mednarodnim pravom in mednarodno moralno.

● Tega akta ni nikdar priznala mednarodna jav-

nost, še manj ljudstvo Jugoslavije, organizirano v narodnoosvobodilnem gibanju. Kakršnikoli uradi in organizacije, ki jih je ustanovil okupator, so bili ustanovljeni v nasprotju z mednarodnimi pravnimi pravili in zato ilegalni. Delo v takih uradih in organizacijah pomeni po veljavnih mednarodnih pravilih in po moralnih principih, sodelovanje z okupatorjem in izdajstvo; še bolj, če gre za oboroženo sodelovanje zoper domače organizacije, ki so v boju z okupatorjem.

● Vse organizacije, ki jih ustanavlja okupator ali ki jih okupator podpira, zato da bi se bojevale proti NOV in POS, so sovražne formacije in po mednarodnih pravilih ilegalne. Tudi mednarodna javnost je deloma že v letu 1943, deloma kasneje, formalno priznala kot edino legalno vojsko Jugoslavije NOV in POS, kot edino legalno vladno v domovini pa vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja.

● Glede na tako stanje je seveda jasno, da obramba dejstva pripadnosti vojaškim formacijam, ki so sodelovale z okupatorjem, ni mogla zagovarjati z nobenim pravnim ali političnim argumentom in ga tudi ni mogla uporabiti za opravičilo ali olajševalno okolnost pri individualnih zločinih. Tudi obtoženci so spoznali tako stanje spontano sami in se niti niso poskušali politično opravičevati. Še več, obtoženi Strniša in nekateri drugi soobtoženi so še pred uvedbo kazenskega postopka dali v Slovenskem poročevalcu izjavo, da obžalujejo svojo pripadnost pri sovražnih formacijah, da jo opravičujejo z zmoto in z napačno politično vzgojo ter da priznavajo, da je narodnoosvobodilno gibanje edino legalno gibanje, ki se v Jugoslaviji dejansko bojuje proti okupatorju. Spontano so obtoženci tudi priznali legalnost in pristojnost vojaškega sodišča.

● Tako kakor ni prišla glede pripadnosti sovražni vojaški formaciji v poštev obramba s pravnimi in političnimi argumenti, tudi ni bilo mogoče dejansko zankati te pripadnosti. Vsi ob-

toženci so bili namreč ujeti z orožjem v roki ob likvidaciji vojaških postojank sovražnih formacij.

● Obramba je torej morala graditi na splošnih načelih in praksi obrambe, raziskati, ali so bili obtoženci pripadniki sovražnih vojaških formacij zavestno in hote ali pa so bili zapeljani ali kako drugače prisiljeni, in iznesti vse, kar utegne biti koristno ali olajševalno za obtožence in to tako glede kolektivno očitane zločina kot glede individualno inkriminiranih kaznivih dejanj.

● Ves proces je bil vođen v skladu z vsemi temeljnimi načeli, ki veljajo za kazensko obrambo v pravnih sistemih sodobnih demokratičnih držav.

● Tako je imela tudi obramba praktično vso možnost, da uveljavi v pripravljalnem postopku kakor tudi na javni ustni razpravi vse, kar bi govorilo v prid razčiščenju dejanj pod obtožbo – tako v pogledu dejanj samih kakor tudi glede drugih za presojo in za določitev krivdne stopnje pomembnih okolnosti. Obtoženci so bili že prej zaslisišani, pravočasno so prejeli obtožnico, imeli so možnost pogovora z branilci ter so že v obtožnem postopku in kasneje na sami razpravi lahko dajali predloge sodišču bodisi neposredno ali prek branilcev. Na sami razpravi so lahko zastavljali dodatna vprašanja pričam, zavzemali stališče k posameznim izjavam in dokazom in v obrambnih govorih pojasnjevali svoja stališča in izražali svoje mnenje.

● Prav tako so tudi branilci imeli vse pravice, ki jim jih dajejo pravila kazenskega postopka, stavili so dodatna vprašanja pričam, zavzemali stališča in izražali mnenja o dokazih ter podali svoja stališča v predlogih in obrambnih govorih, hoteč tako storiti vse, kar bi lahko bilo v pomoč iskanju materialne resnice in varovanju koristi njihovih klientov in končno so dali tudi prošnje za izredno pomilostitev...«

Bojana Žokalj-Jesih

Izšel je Borec št. 8/9

O dnevih hvarskega gledališča in še čem

Tokratna, spet dvojna številka revije Borec, prinaša poleg že ustaljenih prispevkov v rubrikah prispevke z dnevov hvarskega gledališča v lanskem letu, kjer so bile teme posvečene gledališču v NOB. Tako si lahko preberemo referata Braslava Borozana: o gledališču v NOB ter njegovih vplivih in o vtisih ob njem in o avantgardnem gledališču ter inovacijah v gledališču NOB. Šime Šimatović piše o gledališču narodne osvoboditve Hrvatske, Djordje Radišić pa o ljudski dramatik v NOB Hrvatske. Marin Franičević je prispeval besedilo »Bil sem kulturni delavec, včasih pa tudi pesnik«, dr. Maja Hribar-Ožegović pa je spregovorila o Krleži v NOB.

Na prvih straneh Borca št. 8/9 je ponatisnjena črtica Vide Brestove »Brodarjeva mati«, ki je izšla v prvi številki te revije pred petintridesetimi leti. Ob že pozabljeni, 1945. leta izdani pripovedi Miška Kranjca »Tihožitja in pejzaži« pre-mišlja o borcih in kulturi Franček Bohanec, v prispevkih k zgodovini narodnoosvobodilnega boja pa Ivan Vidali podaja pregled poimenovanja Kamniško-savinjskega in Kamniško-zasavskega odreda in dr. Dušan Biber zapis o zavezniških misijah v Slovenskem primorju.

Tu so še prispevki Viktorja Konjarja, dr. Vasilija Melika, Marina Zurla in dr. Toneta Ferenca o novejših knjigah in filmih, v poglavju proze sta zastopani Neža Maurer in Nada Kraigher, poleg pa so odbrane tudi štiri pesmi Vinka Šumare-Radoša.

V luči sedanjih proslav in štiridesetletnice osvoboditve Istre in Slovenskega primorja bo najbrž še posebno zanimiva ocena dr. Toneta Ferenca, ki razmišlja ob knjigi Branka Babiča »Primorska ni klonila«.

B. Ž. J.

Ob 40-letnici kapitulacije Italije

Kapitulacija Italije je v zgodovini slovenskega NOB velika prelomnica: takrat je odšla v partizane v velikem številu napredna mladina, ki je okrepila in izpopolnila partizansko vojsko. Začetnemu navdušenju, ki je sprva poznalo le slavja in mitinge, so nato sledile sovražne ofenzive, mladi partizanski novinci so začeli spoznavati resnične plati partizanske vojske. Veliko jih je padlo (tem sem posvetil pesem, ki sem jo napisal 1944. leta na osvobojenem ozemlju v Črnomlju), vsi drugi, ki so preživeli in se bojevali v sloveskih brigadah do osvoboditve, so ojekleneli in postali pravi borci. Ob 40-letnici okupacije se jih spominjamo s ponosom in s hvaležnostjo v srcih, nikdar ne bomo pozabili dragocene-ga deleža, ki so ga vtkali s svojo krvjo v revolucijo in osvoboditev domovine.

Fantje iz triinštiridesetega

Spominjam se vas, fantje iz triinštiridesetega, kako ste stopali s svetlimi očmi v brigade. Stari partizani so se vam na tihem posmehovali: Glej jih, heroji so prišli med nas, vse kaže, da bo skoraj konec vojne! A smehljaji starih borcev so se kmalu unesli, mitingov in slovesnosti je bilo konec, zdijvale so sovražne ofenzive, hajke, zasede, pohodi in pokoli. Kmalu ni bilo več nikakršnih razlik med starimi levi in plahimi novinci, vsi smo bili ena sama velika vojska gorečnejšev. Skupaj smo se prebijali skozi ogenj, tifus, lakoto, mraz in revščino. Začeli ste padati, fantje iz triinštiridesetega in smehljaji starih borcev so se spreminjali v trpko, kamnito žalost. Nič več ni bilo razlik med trupli ubitih: ena so bila iz enainštiridesetega, spet druga iz dvainštiridesetega, a največ jih je bilo iz triinštiridesetega. Spominjam se, kako smo si delili skorjijo kruha, šotorsko krilo, cigaretni ogorek in požirek iz čutarice, kako smo tonili v neskončnem snežnem morju. Odhajali ste neslišno kot tiha groza, gozdovi so bili vaš poslednji dom. Nikdar vas ne bomo pozabili, fantje iz triinštiridesetega, prekalili ste se v može in padali ste kot može. Padali ste, da smo mi lahko vstali, da smo stoji dočakali svobodo, radost živih in mir živih. Nikdar vas ne bomo pozabili, padli fantje iz triinštiridesetega!

Dušan Mevlja

Povezan spominski park

Že kmalu po vojni, 1958. leta, so Novogoričani postavili na vrhu Kobilnika pri Trnovem spomenik in grobnico (delo arh. Eda Ravnikarja) padlim borcem Devetega korpusa, ki pa je ostal nedokončan in ga je do današnjih dni zob časa precej uničil. Tam je bilo pokopanih 256 borcev (med njimi 170 znanih, 86 neznanih ter 4 Italijani, 6 sovjetskih borcev in en Anglež). ZZB NOV Nova Gorica je spodbudilo akcijo za obnovo tega spomenika-grobnice ter se zavzemalo za to, da bi bile na primeren način zapisane tudi številne žrtve civilnega prebivalstva, ki ga je pokončal fašistični okupator. Tako je nastal načrt za spomenik ob vznožju Kobilnika.

Staro grobnico na vrhu hriba so obnovili, jo s stopničasto potjo povezali z novim spomenikom ob vznožju hriba in tako je nastal spominski park. V nov spomenik (ki ga je načrtoval in sorealiziral akademski kipar Negovan

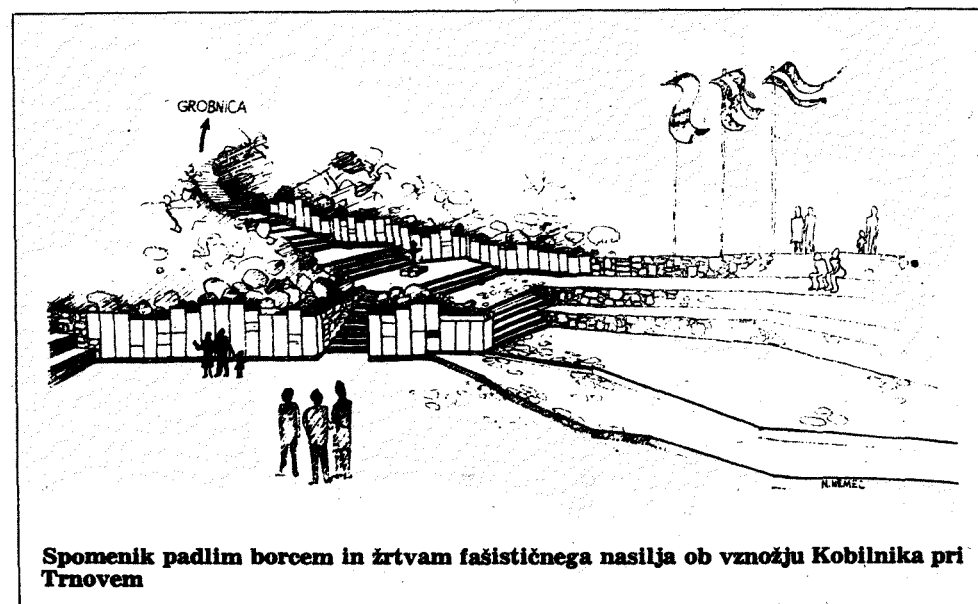
Nemec) je vklesanih 2345 imen padlih in žrtev fašističnega nasilja novogoriške občine, kot darovalci, oziroma

tisti, ki so postavili spomenik, pa so podpisani prebivalci Nove Gorice.

Spomenik na Trnovem pri

Novi Gorici bodo slovesno odkrili v soboto, 10. septembra, ob sedemnajsti uri.

B. Ž. J.

Spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja ob vznožju Kobilnika pri Trnovem

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR

32

Iz krize v krizo

Sestrelitev južnokorejskega potniškega letala nad sovjetskim ozemljem je sprožila novo krizo v mednarodnih odnosih in ogrozila nadaljevanje raketnih pogajanj med velesilama. Ali je bilo potniško letalo sestreljeno po naključju ali namenoma – to vprašanje povezujejo z vedno navzočim strahom, da se utegne svet nekoč zaradi »naključne napake« znajti v uničujoči vojni.

Minuli teden se je svet po naključju, ali pa morda namenoma, kdo ve, znova znašel sredi nove krize, ki je še nadalje ohladila ozračje med velesilama. Krizo je sprožila sestrelitev potniškega letala Boeing 747 korejske družbe KAI z 269 ljudmi na krovu, ki se je nepojasnjeno znašlo okrog 500 kilometrov globoko v sovjetskem zračnem prostoru, prav nad območjem, na katerem Sovjetska zveza ljubosumno varuje svoje vojaške naprave.

Na zahtevo Južne Koreje, ZDA in Japonske se je srečal tudi Varnostni svet Združenih narodov, da bi »ugotovil resnico o nesreči južnokorejskega letala, sprejel kazen krivca (Sovjetske zveze), določil povračilo škode in izposloval zagotovilo, da se napadi na civilna letala ne bodo več ponavljali«.

Mednarodna javnost je prve podrobnosti o nesrečni usodi južnokorejskega potniškega letala izvedela iz ameriških virov, kajti v Moskvi so vztrajno molčali. Ameriški zunanji minister Schultz je namreč že dan po nesreči, 1. avgusta, na tiskovni konferenci sporočil, da so sovjetske zračne sile južnokorejsko letalo sestrelile, potem ko so ga sovjetska letala spremljala že dolgi dve uri in pol. Ameriški zunanji minister je celo dejal, da imajo ZDA zanesljive dokaze, da je bilo letalo sestreljeno, češ da je »eden od sovjetskih pilotov sporočil svoji kontroli na zemlji, da je izstrelil raketo in da je cilj uničen«.

Podobno so tudi iz Japonske sporočili, da imajo zanesljive podatke, iz katerih je razvidno, da je sovjetsko vojaško letalstvo sestrelilo potniško letalo, »da pa podatkov ne bodo dali v javnost, češ da bi tako odkrili razsežnost prisluškovalnega sistema, s katerim spremlja

vse dogajanje v strateškem sovjetskem prostoru med Kamčatko in Sahalinom.

Odgovori Moskve

Medtem ko so po vsem svetu ugibali, kakšne posledice utegne imeti tragedija južnokorejskega potniškega letala za razvoj že tako slabih odnosov med Vzhodom in Zahodom, so v Moskvi reagirali z molkom. Uradna tiskovna agencija Tass je sporočila le, da je v sovjetski zračni prostor »vdrla neznano letalo«, ki se ni odzvalo na opozorila sovjetskih prestrezovalnih lovcev.

Več nadržanosti so objavili šele v petek, se pravi dobrih 24 ur po tiskovni konferenci ameriškega zunanjega ministra. Tako naj bi južnokorejsko letalo vdrla 500 kilometrov globoko v sovjetski zračni prostor in v tem prostoru letelo več kot dve uri – nad Kamčatko, Ohotskim morjem in Sahalinom. Letalo domnevno ni odgovarjalo na klice z zemlje in na opozorila sovjetskih prestreznikov, niti ni skušalo navezati stika z zemeljskimi kontrolami. Glede na to, da se letalo ni odzvalo na različne pozive, »naj bi bilo popolnoma jasno, da je prišlo v sovjetski zračni prostor s posebnim namenom in da je bila posadka seznanjena z vohunsko nalogo, ki naj bi jo imel polet«. Po sovjetskih razlagah torej skrenitev letala iz mednarodnega koridorja ni bila naključna.

Kar zadeva obtožbe o sestrelitvi, pa je sovjetska stran posredno odklonila vsako odgovornost, češ da so sovjetska prestrezovalna letala izstrelila le opozorilne svetleče rakete.

Potem ko so bile v smeri poleta potniškega letala izstreljene svetleče rakete, naj bi ga sovjetske radarske postaje spremljale še deset minut, do-

kler niso izgubile njegove sledi. Kaže, da Sovjetska zveza ne namerava neposredno priznati, da je letalo sestrelila, razen če upoštevamo kot priznanje dopolnilno poročilo agencije Tass, v katerem je rečeno, »da so Američani dovolili smrt nesrečnih potnikov zaradi nečistih političnih ciljev, oziroma blatenja sovjetske politike in mednarodnega položaja SZ.«

V Moskvi so namreč odgovornost za tragični incident, v katerem je izgubilo življenje 269 ljudi, naprtli ameriški vladi in obveščevalni agenciji CIA, češ da je bila kršitev sovjetskega zračnega prostora načrtovana v ZDA in da je imelo južnokorejsko potniško letalo »posebno vohunsko nalogo«.

Po zadnjem uradnem sporočilu iz Moskve pilot lovkega letala – prestreznika (ki je morda izstrelil raketo!) ni vedel, da je pred njim potniško letalo. Načelnik štaba sovjetske protiletalske obrambe general Romanov je izjavil, da so glavni krivci nesreče posadka letala ter japonska in ameriška zračna kontrola.

Delno so možnost o napaki nato potrdili tudi v Washingtonu, saj so izdali uradno sporočilo, češ da je bilo tik pred tragedijo v bližini nesrečnega letala in na robu sovjetskega zračnega prostora ameriško izvidniško letalo vrste RC-155 in da bi utegnila podobnost tega letala z Boeingom 747 zmesti sovjetske pilote.

Kdo je ukazal sestrelitev?

Najbrž pravi potek dogodkov, ki so privedli do sestrelitve južnokorejskega potniškega letala, še nekaj časa ne bo jasen. Na zahodu pa so zadevo kaj hitro izrabili, vsaj v javnih občilih, da bi opozorili na domnevna nasprotja v sovjets-

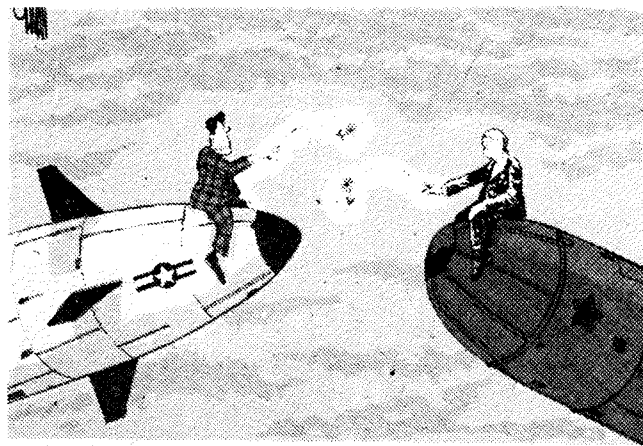
skem vodstvu, na spor med jastrebi in golobi itd. Po teh namigovanjih naj bi bila v politbiroju sovjetske partije huda nesoglasja, ker naj bi jastrebi okrog obrambnega ministra Ustinova skušali »z vsemi sredstvi pripraviti zmernež okrog Andropova do tega, da bi izvajali trdo politiko do zahoda«.

Nekateri sestrelitev letala celo povezujejo z začetkom novega kroga ženevskih raketnih pogajanj: sovjetski »jastrebi« naj bi skušali onemogočiti Andropovu, da bi v Ženevi popustil ter v okviru kompromisa z ZDA odstranil ali uničil določeno število raket SS-20. Zato

obroben, čeprav tragičen incident, kot je bila sestrelitev potniškega letala, sprožiti celo jedrsko vojno.

Naključna jedrska vojna?

V minulih dvajsetih letih je bila v ZDA cela vrsta naključnih vojaških preplahov, ki bi utegnili, če ne bi bilo dodatnih varnostnih ukrepov, sprožiti raketno vojno med velesilama. Najbrž bi tudi s sovjetske strani lahko poročali o podobnih primerih, seveda če ne bi vse informacije takšne vrste strogo zadrževali v tajnosti.

»Velesili sadite rožice, hkrati pa se na vse pretege oborožujeta«, sporoča ameriški karikaturist. Tako ZDA kot SZ ljubosumno varujeta svoje vojaške naprave in skrivnosti: žrtev tega je bilo po vsej verjetnosti tudi južnokorejsko potniško letalo.

naj bi po teh razlagah bilo »več kot verjetno«, da je sestrelitev letala ukazalo obrambno ministrstvo brez vednosti Andropova.

Toda poznavalci sovjetskega političnega in obrambnega sistema zavračajo takšna namigovanja. Po njihovem prepričanju je bila odločitev o sestrelitvi Boeinga družbe KAI sprejeta na najvišji ravni. Glavno poveljstvo vojnega območja Daljni vzhod s sedežem v Harbinu naj bi bilo od prvih trenutkov, ko so odkrili zablodelo južnokorejsko potniško letalo, v stalni zvezi z glavnim poveljniškim in kontrolnim štabom sovjetske protiletalske obrambe, ki je v podzemeljskih prostorih kakih 50 kilometrov od Moskve. Sovjetski protiletalski obrambni sistem je popolnoma avtomatiziran in je, kot sodijo vojaški strokovnjaki, trenutno najbolj popoln na svetu.

Vse kombinacije, da je sovjetska protiletalska obramba sestrelila letalo brez vednosti najvišjih, so popolnoma naivne, saj so vse informacije v sistemu sovjetskega poveljevanja centralizirane, seveda pa nikoli ni mogoče povsem izključiti faktorja mehanske, kompjuterske ali najbolj pogoste – človeške napake, zaradi katere bi utegnil tudi tako

Največkrat je šlo za mehanske napake, toda bilo je tudi precej primerov, ko so posamezne pripadnike tehničnega ali vojaškega osebja – zaradi psihičnih obremenitev – morali odpoklicati z občutljivih položajev, na katerih so imeli opravka z varnostno-obrambnimi nalogami. Nedavno so Američani morali upokojiti tri visoke častnike, ki so zaradi uživanja mamil nenadoma postali nezanesljivi. V minulih dvajsetih letih naj bi tako iz kočljivih položajev v obrambnem sistemu ZDA premestili kar okrog 5000 civilnega in vojaškega osebja.

Vojaški izvedenci zavračajo verjetnost, da bi na primer napaka enega samega kompjuterja lahko sprožila preplah ter s tem povezano izstrelitev jedrskih raket, oziroma, da bi lahko podobno uničujočo potezo napravil človek z omračenim umom. Obrambni sistemi velesili so speti v mrežo opozorilnih in varovalnih sistemov, ki delujejo skupaj. Tako na primer ne bi moglo priti do »napačne pritiska na gumb«, kajti hkrati s kompjuterjem ali njegovim upravljalcem bi morali odpovedati tudi dodatni opozorilni sistemi, kot na primer infrardeči senzori na satelitih in radarske postaje na zemlji.

Trditve in zagotovila voja-

skih izvedencev, da naključna napaka ne more pripeljati do vojne, pa je treba seveda vseeno jemati z dobršno mero previdnosti. Za to sta vsaj dva razloga: prav gotovo je verjetnost naključne sprožitve jedrske vojne zelo majhna zaradi nenehne skrbne kontrole in – zaradi zaskrbljenosti nad njenimi posledicami, toda kontrola se lahko izmuzne iz rok, strah pred posledicami pa se lahko izgubi v strahu pred napadom. Mehanska napaka ali človeški faktor bi poleg tega postala zelo nevarna v obdobju globokih kriz ali konvencionalne vojne, med katerimi bi bila v nevarnosti, ali celo uničena poveljniška središča.

Posledice sestrelitve?

Na račun tragičnega incidenta z južnokorejskim letalom je bilo med ZDA in Sovjetsko zvezo minuli teden izmenjanih precej izredno ostrih besed in obtožb. Iz Washingtona so znova opozorili, da SZ krši človekove pravice, da je s tem »nasilnim dejanjem pokazala svoj pravi obraz, ki ga skriva za zgodbami o mednarodni solidarnosti in miroljubnem sožitju«, da je šlo za »preračunan zločin, za barbarsko dejanje« itd. Ameriški predstavnik je v Varnostnem svetu omenil celo 75 primerov, ko so sovjetska civilna letala zašla v zračni prostor zahodnih držav, da pa se nikoli ni nobenemu zgodilo nič hudega.

Iz Moskve in socialističnega tabora so odgovorili, da gre za »umazan protisovjetski izziv, ki ima cilj še nadalje zaostri mednarodni položaj in da je ta izziv inscenirala zloglasna ameriška CIA«. Sicer pa naj bi po mnenju Moskve za nesrečo letala bil odgovoren Washington, češ »zakaj Američani, ki so po svojih besedah skrbno spremljali polet letala, niso ničesar storili, da bi ga napotili nazaj v mednarodni zračni koridor, oziroma, zakaj niso stopili v stik s sovjetskimi oblastmi itd?«

Kljub obtožbam in ostrim besedam pa očitno niti eni niti drugi strani ni do tega, da bi stvari zaostrile do skrajnosti. V vsakem primeru pa bo v teh dneh na odločilnem krogu sovjetsko-ameriških pogovorov o evroraketah v Ženevi postalo dovolj jasno, koliko je incident zastrupil ozračje odnosov med velesilama in kako bo vplival na rezultat pogovorov. Sestrelitev južnokorejskega potniškega letala je v najbolj neprijemnem trenutku poglobila nezaupanje med Zahodom in Vzhodom in zmanjšala optimistična pričakovanja, po drugi strani pa se da nekaj potegniti tudi iz dejstva, da sta se velesili kljub vrelemu ozračju v medsebojnih odnosih vendarle sklenili srečati v Ženevi in se pogajati.

Turjaški grad pred štiridesetimi leti

V gradu Turjaku je bila ena najmočnejših belogardističnih postojank v Sloveniji. Okrog 9. septembra 1943, ob kapitulaciji Italije, se je v gradu in okrog njega zbralo približno 1600 belogardistov, torej četrtina vseh pripradnikov »protikomunistične prostovoljske milice«, kot so jo imenovali Italijani. Celotna belogardistična »vojska« je ob kapitulaciji Italije štela približno 6000 »Kristusovih vojščakov«, kot so se radi sami imenovali. Kapitulacija Italije je bila uradno objavljena 8. septembra 1943 ob osmih zvečer.

Še isto noč je Glavni štab NOV in POS štabom divizij in odredom ukazal naj naša vojska in naše civilne oblasti nastopijo takoj, brez odlašanja kot slovenska narodna oblast in izvrševalec tega premirja na Slovenskem. Razoroževanje italijanske vojske ni teklo gladko, toda brez oboroženih spopadov.

Na območju Turjaka je takrat belogardistično vodstvo sestavilo brigadi: »Krim«, v kateri je imel pri poveljevanju glavno besedo kaplan Franc Malovrh, in »Triglav«, ki ji je poveljeval stotnik Albin Cerkovnik. Enot brigade so se zaprle v turjaški grad, da bi v njem pričakovale prihod zahodnih »zaveznikov«. Enot tako imenovane Triglavske belogardistične brigade pa so se razmestile v vas Zapotok, na Kurešček in druge sosednje kraje.

Medtem ko je Tomšičeva brigada z nekaterimi svojimi enotami pritiskala proti Turjaku z juga, je Cankarjeva brigada čez Grosuplje vdrla na Škofljico pri Ljubljani in tako je bil sklenjen obroč okrog širšega območja Turjaka. Gorenjska brigada pa je dobila nalogo, naj krene proti Turjaku in ga osvoji, medtem ko bodo druge enote brigad, posebno Tomšičeve, opravile z drugimi belogardističnimi silami na bližnjem območju Turjaka. Začel se je zlom bele in plave garde v Sloveniji.

Belogardistično vodstvo v turjaškem gradu ni hotelo misliti na umik iz gradu, in je zavračalo vse pogovore, ki jih je ponujalo po-

veljstvo Gorenjske brigade. Predlagalo je le premirje, v katerem so skušali pridobiti čas, da bi prispeli zahodni zavezniki ali Nemci iz Ljubljane. Ko pa je potem Gorenjska brigada začela z vso silo udarjati po gradu in tudi s teškim topništvom, se je vodstvo premislilo. Toda v gostilni Ahac niso dosegli sporazuma. Videlo se je, da bi bela in plava garda hoteli dobiti samo čas, kajti še vedno so pričakovali pomoč zaveznikov in Nemcev iz Ljubljane.

Brigada se je pripravljala na zadnji juriš. Pod poveljstvom komandanta brigade Dušana Švare-Duleta in komisarja Ivana Franka-Iztoka je brigada po večdnevni bojih 19. septembra 1943 končala boj za Turjak. Ob pol treh popoldne se je končal boj za Turjak. Prešernovem se je vdalo 695 belogardistov, med katerimi je bilo kar 26 duhovnikov in bogoslovcev, idejnih voditeljev belogardizma in sodelavcev okupatorja. Toda iz grajske ječe so osvobodili skupino fantov in deklet, ki so jih belogardisti prestregli v prvih dneh kapitulacije Italije na njihovi partizanski poti.

Borci Gorenjske brigade so na Turjaku izbojevali svojo in največjo zmago nad belogardizmom, ki jo danes prištevajo med največjo zmago narodnoosvobodilnega gibanja na Slovenskem, saj se bela garda po tem porazu ni več opomogla. Štab 14. divizije in Glavni štab NOV in POS sta zato dala brigadi posebno priznanje.

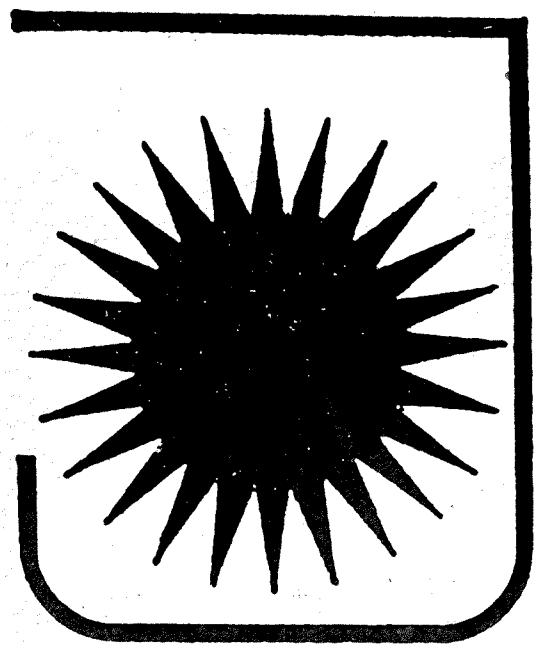
Devetnajstega septembra se Gorenjska brigada prvič omenja kot Prešernova brigada. Proslava 40. obletnice zmage Prešernove brigade na Turjaku bo v nedeljo, 18. septembra 1983, ob 10. uri na Turjaku v okviru praznovanja občinskega praznika občine Ljubljana Vič-Rudnik. Slavnostni govornik bo predsednik MK ZKS Jože Smole.

Pred združenim domom na Turjaku se bodo zbrali borci Prešernove, Tomšičeve in Ljubljanske brigade ter občani občine Ljubljana Vič-Rudnik in številni svojci.

Roman Stana

INDUSTRIJA
OTROŠKE
KONFEKCIJE

JUTRANJKA

n. sol. o.
68290 SEVNICA
SLOVENIJA

Bunker v Kromberku na št. 100

Letos praznujemo štiridesetletnico splošne ljudske vstaje na Primorskem, goriške fronte in ustanovitve 9. korpusa. Ob tem pomniku, ki je nedvomno najsvetlejši v zgodovini primorskega ljudstva, je prav, da se spomnimo tudi vseh tistih skromnih, skoraj anonimnih aktivistov in aktivistk, ki so skrbeli za bunkerje, zaklonišča, javke in kurirska središča.

Na Primorskem smo imeli že pred kapitulacijo Italije in zlasti še po njej dobro organizirane zaledne službe in ustanove za potrebe NOB: upravno politične, gospodarske, propagandne, prosvetne in nenazadnje kurirske.

Primorska, in še posebej Kras in Vipavska dolina, je bila med vojno prepredena z neštetiimi okupatorskimi in fašističnimi postojankami. V vsaki vasi je bila vojaška ali policijska postojanka z nalogo zasledovati partizane in aktiviste NOB. Še posebej so imeli na piki kurirje in kurirke, ki so na svoji poti nemahokrat naleteli na blokaže, nastavljene pasti in zasede. In vendar še nikoli doslej nisimo imeli tako učinkovito razvitega sistema prenosa pošte. Vse medkrajevne pošiljke so dospele do naslovnika še isti dan, kot so bile odposlane. Pošiljka iz Ajdovščine v Gorico ali nasprotno je dospela v enem dnevu. Pošta iz Čepovana v Vipavo ali iz Vipave v Trst je dospela še isti dan, kot je bila oddana kurirjem.

Za tako izjemno velike uspehe gre zasluga in priznanje vsem tistim, ki so dan za dnem opravljali pomembno delo v oskrbovanju javk, bunkerjev, kurirskih središč in nenazadnje neustrašnim poštvovalnim kurirkam, ki so s svojo iznajdljivostjo in hrabrostjo znale obvladati strah, premagati nepredvidene ovire in ukaniti zvite policiste. Veliko je bilo že napisanega o karavlah, ki so spadale neposredno pod vojaško formacijo. O delovanju in vlogi kurirk na terenu pa je bilo malo povedanega. O tem bomo morali obširneje spregovoriti in ovrednotiti vlogo in pomen organizacije kurirske službe na terenu. To bi bilo poučno in koristno tudi v dograjevanju sistema SLO.

Zapisal bom le nekaj besed o delu in vlogi aktivistov in aktivistk, ki jim je bila zaupana pomembna naloga, graditev in vzdrževanje bunkerjev in zaklonišč za potrebe NOB. Graditev bunkerjev je bila vedno zaupana dobremu strokovnjaku, preizkuš-

nemu in vdanemu aktivistu OF.

Pri tehtanju, kje bomo bunker gradili, smo morali upoštevati zemljepisno lego, konfiguracijo terena, možnosti varnega umika in druge naravne posebnosti. To je bilo izredno pomembno in odgovorno delo. Nikoli nismo štedili časa in ne truda, da bi našli najboljšo možno rešitev. Toda odločilnega pomena je bil človek-aktivist, ki naj bi skrbel za varno, nemoteno delovanje organizacije in aktivistov, ki jim je bil bunker namenjen. Tako pomembno nalogo nismo mogli zaupati komursibodi. Ni bilo dovolj le to, da je bil dober aktivist, moral je biti tudi vztrajen, odločen, iznajdljiv in sposoben premagati strah tudi v najhujših preizkušnjah.

Kadarkoli pomislim na tem, me spomin vodi v Kromberk, v bunker v hiši št. 100, in se ustavi ob Mami Francki, ki je skrbela za njegovo varnost tudi v najhujših trenutkih. V letih NOB je bilo v Kromberku zgrajenih več bunkerjev. Po svoji namembnosti in vlogi sta bila najbolj pomembna bunkerja pri Tontu Široku v ulici 25. junija št. 15 in pri Francki Makuc, Kromberk št. 100. Oba je zgradil po Tonetovu navodilu njegov brat Alojz, stanujoč v Kromberku (Damber) št. 135. Bunker pri Tonetu pa je bil zgrajen že ob koncu 1941. leta. V njem je večkrat bival in delal tudi Anton Velušček-Matevž, ki je že 1941. leta navezal stike s Tonetom Širokom. V tem bunkerju se je občasno zadrževal tudi Aleš Bebler-Primoz.

Ker so Toneta intenzivno zasledovali, mu postavljali zasede in večkrat preiskali njegovo hišo in zaprli ženo Marijo, je bunker postal neprimeren za potrebe NOB, le

izjemoma smo ga uporabljali za posebne priložnosti. V takih razmerah sva s Tonetom planirala za potrebe aktivistov in organizacijo mesta Gorice nov bunker. Po vestranskem iskanju in tehtanju sva se odločila, da ga zgradiva pri Francki Makuc v Kromberku. Ko je bil zgrajen, sva videla vse njegove dobre in slabe strani, ki sva jih upoštevala že ob snovanju.

Bunker je imel samo eno napako. Zavzemal je četrtno

Franc Pregelj-Boro, sekretar komiteja KPS za mesto Gorica v 1944. letu

pritične hiše, kar bi strokovnjak opazil takoj, če bi primerjal notranjo in zunanjo površino hiše. Vhod v bunker je vodil iz sobe skozi zidno omaro, ki se je zapirala z notranje strani in je bila dovolj varna in neopazna, če so bile police založene z gospodinjskimi potrebščinami. Imel pa je tudi to prednost, da je bilo v njem slepo okno, ki bi ga po potrebi s težkim kladivom podrli in se skozi umaknili v gozd. Hiša je bila na samem ob cesti, kar je omogočalo nepazno prihajanje in odhajanje. Toda odločilnega pomena, da smo se odločili za ta kraj, za to hišo,

je bila Francka Makuc, ki je v njej stanovala z družino. Sin Drago je bil v internaciji v Nemčiji, Venčko in Mila pa sta bila v partizanih. Hčerka Milka je bila kurirka. Hčerka Lojzka je bila občasna kurirka in članica propagandne komisije za mesto Gorica. Lokacija na obrobju mesta je omogočala nesumljivo gibanje in povezavo z mestom organizacijami NOB in v zaledju, neglede na dejstvo, da sta bili v neposredni bližini dve fašistični postojanki, na Damberju in v Solkanu, in strelisce, kjer so Nemci vsak dan urili svoje vojake.

Mama Francka, kot smo jo imenovali, je bila resna, odločna ženska, vedno nasmejana in vedrega razpoloženja. Ni poznala utrujenosti. Vsa dnevna opravila, pa tudi naj-

težja, je opravljala z vedrino in zadovoljstvom, kakor da ji je delo edino veselje in sreča v življenju. Nikoli ni delala razlik med navadnimi partizani in funkcionarji. Za njo so bili vsi enaki. Kadarkoli je kdo prišel, ponoči ali podnevi, mu je postregla z vsem, kar je imela. Ko se je kazala nevarnost sovražnika, je vedno oprezala okoli hiše in prisluškovala. Tudi ponoči, ko so partizani delali ali spali v bunkerju.

Še preden smo se odločili, da zgradimo pri njej bunker, mi je nekega večera pripovedovala o svojem težkem živ-

ljenju, ki ga je dostojno prenašala. Sedela sva za hišo na smrekovem panju. Prijetno toplo je bilo. Pihal je južni veter. Kot po navadi mi je najprej povedala, kaj vse je naredila čez dan. »Truden dan imate za seboj,« sem menil. »Meni življenje ni prizanašalo, nikoli mi ni bilo bolje,« je poudarila z odločnim glasom in si popravila ruto na glavi. In tako je stekel pogovor o njenem nezavidanju vrednem življenju.

Dogodke je nizala drugega za drugim, kakor da bi pripovedovala pravljice. Govorila je neprizadeto. Tako, kakor da ne gre za njeno življenje, za tegobe in trpljenje, ki ga je prestala. »Rodila sem se 1893. leta v revni družini na Ajševici,« je nadaljevala. »Še kot nedoraslo dekle sem opravljala vrtnarska težaška dela pri Volksleinderju. Poročila se se mlada in rodila pet otrok. S prihranki sva z možem kupila staro hišo in odplačala le polovico. V letih gospodarske krize je mož zgubil delo. Odšel je v Ameriko, da bi prihranil še za drgo polovico hiše. Že po enem letu je zbolel in 1929. leta umrl.

Ostala sem sama s petimi otroki, in ker nisem mogla odplačevati polovice hiše, so nas postavili na cesto. Do 1931. leta, ko smo najeli to hišo, smo živeli v enosobnem stanovanju. Slabo smo živeli. Pozimi smo zmrzovali, poleti pa smo se dušili v vročini. Delala sem v opekarni in zaslužila le za golo življenje. Kruha skoraj nisimo poznali. Polenta je bila naša dobra znanka. Vsak dan je bil podoben drugemu. Zvečer polenta in kar je ostalo, smo pospravili za zajtrk. Mleko smo poznali bolj po beli barvi kot po okusu.

Kako nahraniti pet mladih lačnih ust, je bila moja vsakdanja skrb. Dan za dnem, ponoči in podnevi sem premišljevala o tem. Še dobro, da so bili otroci dobri in skromni. Nikoli niso zahtevali nemočnega. Zadovoljni so bili s tem, kar sem jim dala.

»Nikoli nise mislila nase, na mladost, na življenje, ki se je nazadnje iztekalo. Nekajkrat se mi je sanjalo, da

sedim z otroki ob pogrnjeni mizi, polni dobrot, a vselej se mi je zgodilo, da sem se v najlepših trenutkih prebudila iz nedosanjanih sanj. Hudo mi je bilo. Želela sem še sanjati, želela sem, da bi sanje še trajale, budna nisem mogla nikoli sanjati.«

Angel Kodrič, sekretar komiteja KPS za okraj Miren

»Hudi časi so, a zame niso bili nikoli boljši. Morda mi je sedaj še najbolje. Otroci so že odrasli. Rada jih imam. Želim, da bi imeli vse, česar sama nisem imela nikoli. V trenutkih verjamem v njihove sanje, v njihov lepši jutrišnji dan. Tudi to so moje sanje, sanje, ki jih sanjam tudi podnevi z odprtimi očmi.«

»Pozno je že,« sem menil, »moram dalje.« Mudilo se mi je na javko v Solkan. Pozno sem legel, a spanec me ni in ni hotel objeti. Razmišljal sem. Dolgo v noč sem razmišljal o Mami Francki. Razmišljal sem o smislu in smotru življenja, razmišljal sem o njenem življenju, o življenju, ki se zanjo šele začneja. Začela je upati in verjeti v boljše življenje svojih otrok, v lepši in srečnejši jutrišnji dan za vse in morda tudi zase.

Potem ko smo v Kromberku ob koncu 1943. leta ali začetku 1944. leta zgradili bunker, smo uvedli nove varnostne mere. Določili smo, kdo, kdaj in kako sme prihajati k Mami Francki. Vse tiste, ki so doslej prihajali zaradi hrane, na počitek ali iz navade, smo usmerili k Tinčici Poberajevi, dvesto metrov naprej proti Ajševici. Vsi Poberajevi so vedeli za bunker

40-letnica ustanovitve Logaškega bataljona

Množično v boj iz ene občine

Vse od leta 1941 je v Logatcu deloval rajonski odbor OF, od spomladi 1943 pa se je delo rajonskega odbora OF močno razširilo in okrepilo. Po vseh večjih krajih in tudi vaseh so bili organizirani odbori OF, partijske, mladinske, ženske in skojevske organizacije. V organiziranem delovanju so prednjačili mladinci in skojevci, saj je bilo izvedenih več uspešnih akcij, ki so slabile moč belogardističnih postojank. Delovanje pa je bilo usmerjeno tudi v priprave za množičen odhod mladine v partizane.

Ob kapitulaciji Italije, 8. septembra 1943, je akcija priprav za odhod v partizane dozorela, in tako je bil 12. septembra 1943 odhod v partizane zares množičen, skoraj plebiscitaren, saj se je ta dan prostovoljno odločilo za odhod v partizane, za narodno osvobodilni boj, skoraj 200 mladih ljudi iz Logatca in okolice. Tako množičen in prostovoljen odhod v partizane, takoj po kapitulaciji Italije, je bila organizirana akcija, ki je imela globoke korenine že v prvih dneh okupacije leta

1941, z organiziranjem odbora OF pod vodstvom komunistične partije na Notranjskem.

Ustanovitev Logaškega bataljona

Pod takratnim vodstvom rajonskega odbora komunistične partije in Osvobodilne fronte se je organiziral in oblikoval partizanski bataljon. Logaški bataljon je bil ustanovljen 12. septembra 1943 v Žibrah. Bataljon je ob osnovanju štel okrog 200 borcev in bork, ki so bili iz območja takratnega logaškega rajona, in sicer iz Dolenjega in Gorenjega Logatca, Hotedršice, Planine pri Rakeku, Laz, Grčarveca, Jakovice, Unca in Slivice, nekaj borcev pa je bilo tudi iz vrst internirancev, ki so se vračali iz internacije. Ob ustanovitvi je imel bataljon tri čete, v vsaki po okrog 60 do 65 borcev. Čete so bile ob ustanovitvi bataljona razvrščene: prva četa na Planini, druga četa v Žibrah in tretja četa na Ravniku nad Hotedršico. Borci so bili oboroženi s puškami in brzostrelkami, poleg tega pa je imela še vsaka četa štiri lahke mitraljeze, en težki mitraljez ter en ročni minomet. Bataljon je imel tudi tri težke minomete. Vse to orožje, predvsem lahko, so borci prinesli s seboj, saj so prišli v partizane oboroženi, težje orožje pa je bataljon dobil s pomočjo terenskih delavcev, ki so ga zbrali po terenu od razpuščene italijanske vojske.

Poveljstvo bataljona je bilo sestavljeno iz takratnih članov rajonskega odbora OF Logatec. Komandant je bil Leopold Škrabar-Vanja, politični komisar pa Anton Kramar-Zvo-

ne. Četna poveljstva so prevzeli starejši partizani Logaškega bataljona.

Takošnje akcije

Logaški bataljon je takoj po ustanovitvi začel z akcijami in v takratnih za razvoj NOB zelo ugodnih razmerah prispeval k hitremu razpadu vseh belogardističnih postojank na območju takratne občine Logatec, razen postojank na Vrhu in v Rovtah. Zelo uspešno je bataljon izvedel likvidacijo belogardistične postojanke v Hotedršici in zavzel Hotedršico. Rezultat tega je bil, da se je šele čez čas ponovno ustanovila postojanka v Hotedršici. Logaški bataljon je s svojim obstojem in akcijami ustvaril osvobojeno ozemlje na širšem območju Hrušice in Žibrah ter s tem zagotovil povezavo osvobojenega ozemlja na Primorskem z osvobojenim ozemljem na Notranjskem in v Dolomitih.

Na področju Žibrah se je bataljon zadrževal do 20. septembra. V tem času se je bataljon prvič spopadel z Nemci, in sicer nad Cestami, kjer se odcepi cesta proti Planini in Vehršam. Bataljon je zasekal na več krajih ceste, ki pelje iz Logatca v Rovte, da bi s tem onemogočil prodiranje Nemcev proti Rovtam, oziroma proti Idriji, in tudi onemogočil zvezo rovtarskih belogardistov z Logatcem. Ko je nemška blindirana kolona nameravala prodrati iz Logatca proti Rovtam, oziroma prek Vehrš v Idrijo, jo je zaseda prve čete napadla pri cestni zaseki in prisilila Nemce k umiku.

V teh dneh se je začela prva nemška ofenziva proti osvobojenemu ozemlju Slovenskega primorja. Cilj ofenzive je bil uničiti in zatreti vstajo na Primorskem, predvsem v Vipavski dolini, na Krasu ter zaustaviti in uničiti partizanski napad na Gorico. Na področju, kjer je bil Logaški bataljon, so Nemci začeli z zbiranjem svojih oklepnih enot od Logatca do Idrije. Idrija je bila osvobodena od kapitulacije Italije, zato je bila prva naloga Nemcev v tej ofenzivi zavzeti Idrijo.

Logaški bataljon je dobil nalogo, naj se premakne iz Žibrah na nove položaje v Črni vrh nad Idrijo, tako da onemogoči nemški prodor iz smeri Logatec-Hotedršica-Godovič v Črni vrh. Nemci so nameravali udariti v hrbet partizanskim enotam, ki so se bojevale na goriški fronti ter prodrati prek Cola v Vipavsko dolino in naprej proti Gorici.

Logaški bataljon se je ponoči 21. septembra 1943 premaknil v Novi svet ter nato prek osvobojenega Godoviča v Črni vrh. Naslednji dan je zasedel položaje nad Godovičem ter imel že prve uspešne boje z nemškimi oklepnimi silami, ki so prišle v Godovič in začele prodirati proti Črnemu vrhu. Logaški bataljon je naredil dobre cestne ovire pod Klavžarjem ter pri teh napadeli nemško oklepno kolono. Prisilil jo je, da se je vrnila na izhodiščne položaje v Godovič. Naslednji dan so Nemci prek Idrijske Gore in Razpotja vdrli v Idrijo. S to nemško akcijo se je položaj Logaškega bataljona bistveno poslabšal, kajti prodor v Črni vrh je bil Nemcem omogočen iz Idrije po »francoski cesti« prek Zadloga v Črni vrh.

Dne 24. septembra 1943 so Nemci z vso močjo udarili iz izhodišč proti Črnemu vrhu ter hoteli uresničiti svoj načrt prodora prek Črne vrha in Cola v Vipavsko dolino in naprej proti Gorici. Logaški bataljon je že navsezgodaj zasedel svoje stare položaje nad Godovičem in pri Klavžarju. Popoldne je sovražnik s silovitim napadom začel prodirati proti položajem bataljona. Ponovno jih je zadržal bataljon ob cestnih ovirah, tako da se Nemcem ni uspelo prebiti. Čeprav je bil bataljon sestavljen predvsem iz mladincev – prostovoljcev in bojno nepreizkušen, so se njegove enote bojevale izredno zagrizeno in so prizadejale Nemcev občutne izgube. V bojih nad Godovičem pa je imel bataljon prve žrtve, saj sta bila smrtno ranjena Jože Tolazzi in Zdenko Gregorič, huje pa so bili ranjeni Vido Bajc, Rado Primic, Ivan Pakiž, Jakob Treven in Jože Goštaša.

Medtem ko je Logaški bataljon odbijal napade Nemcev ter jih zadržal pod Klavžarjem, je

in so veliko prispevali s hrano in tudi sicer, da je pri Mami Francki življenje in delo teklo naprej.

Tinčka Poberajeva je bila dobra, plemenita ženska. Njena gostilna je bila znana po dobri kuhinji in prijaznih ljudeh. Sem so zahajali ljudje iz širše okolice in predvsem iz Gorice. Med vojno so prihajali tudi nemški oficirji in vojaki. Tinčka je v pogovoru z njimi izvedela marsikaj koristnega in tako mnogo prispevala k naši varnosti in k uspehu partizanskih akcij.

V bunkerju sta občasno delovala okrajni komite KPS za Miren in odbor OF za mesto Gorica. Tu so imeli postanek tudi funkcionarji, ki so potovali čez Sočo v Brda in Benečijo ali čakali na dokumente za potovanje v Italijo.

Iz dolgega seznama aktivistov, ki so se zadrževali ali delali v bunkerju, naj navedem samo te: Angel Kodrič, sekretar okrajnega komiteja KPS za Miren, stanujoč v Sempetru pri Novi Gorici; Jordan Gorjan, predsednik odbora OF za mesto Gorica, doma iz Vrtojbe; Franc Škrabar, član okrajnega komiteja KPS za Miren, doma iz Renč; Milan Skitek-Zenkin, član odbora OF za mesto Gorica, stanujoč v Ljubljani, Zupančičeva 12; Jasna Kosmina, stanujoča v Ljubljani; Pepi Bitežnik, doma iz Solkana, oba člana propagandne komisije za mesto Gorica; Anuška Štrukelj, referent za finance v mestnem odboru OF za mesto Gorica, stanujoča v Erjavčevi 2, v Novi Gorici. Sam sem se zadrževal v bunkerju le, ko sem se vračal v Gorico ali iz nje odhajal na sedež okrajnega komiteja KPS za srednje Primorsko oziroma sedež Ozne 9. korpusa. Sem so prihajale kurirke: Vilma iz Ajševce; Mafalda Grapulin, Kromberk št. 1; Lidijsa Brumat, stanujoča v Solkanu, Pot na breg št. 4; Klementa Jug, poročena Pohar, doma iz Solkana in druge.

V bunkerju in okrog njega se je vedno kaj dogajalo. Doživljali smo lepe trenutke,

polne humorja in mladostne razigranosti, pa tudi zelo resne, polne tesnobe in smrtnega strahu. V spominu sta mi najbolj ostala dva dogodka. V zgodnjih jutranjih urah v začetku 1944. leta sva s Francem Škabarjem sedela za hišo in se pogovarjala o njegovi premestitvi. Imenovan je bil za komandanta komande mesta Ajdovščina.

Mama Francka

Jaz sem bil namenjen na sedež okrajnega komiteja KPS za srednje Primorsko. Nenadoma sva zaslislala pred hišo Nemce in domobrance, ki so spraševali po partizanih. Mama Francka je na ves glas vpila, da so partizani v gozdu v Panovcu. S tem naju je opozorila na nevarnost in Nemce usmerila v nasprotno smer.

Drugi bolj resen dogodek pa se je zgodil poleti 1944. leta, preden so nemške enote 25. junija obkrožile Kromberk in Loke. V bunkerju sta bila Angel Kodrič in Pepi Bitežnik. Za tretjega ni bilo prostora. Zato sem jaz spal v sobi pred vhodom v bunker. Nemške in domobranske enote so v zgodnjih jutranjih urah nenadoma obkrožile hišo. Komaj sem utegnil skočiti v bunker in za seboj zapreti vhod, ko so bili Nemci že v hiši. Vpili so in razbijali preiskovali tudi v sobi, iz katere je vodil vhod v bunker. Razločno smo slišali, kako so spraševali po partizanih in po partizanski pisarni. Grozili in mučili so mammo Francko. Zgrabil sem za brozostrelko in se postavil v zašklon ob vhod v bunker. Ko-

drič se je z bombo v roki postavil na drugo stran. Po vsem tem, kar se je dogajalo zunaj, smo sklepali, da je bunker izdan. Še najbolj nas je skrbelo dejstvo, da so police, ki sem jih ob vstopu v bunker le utegnil postaviti na mesto, prazne, nezaložene. Vse je kazalo na veliko možnost, da odkrijejo vhod. Če se bo to zgodilo, se bova s Kodričem upirala in jih privabila na zahodno stran hiše, medtem ko Bitežnik porušil slepo okno in se umaknemo v gozd. Tako pripravljeni smo prisluškovali dogajanje zunaj. Minila je že več kot ura in Nemci so še vedno premetavali, stikali po hiši in grozili. Nenadoma je vse utihnilo. Napenjeni smo ušesa in z odprtimi usti prisluškovali in ugibali, kaj se dogaja zunaj.

Tišina in tema v zaprtem prostoru zastrašujoče vplivata na človeka in na njegovo misel in predstavo. Širita in poglobljata strah in negotovost. Brez občutka za čas in prostor prisluškujemo in čakamo, kaj se bo zgodilo. Naposled le zaslišimo trkanje po vratih in oglasila se je Mama Francka.

Zdrznili smo se. Kaj pa, če je v hudih nečloveških mukah povedala za bunker in sedaj sodeluje z njimi, da bi nas žive ujeli, me je prešinila misel, ki sem jo še v istem trenutku zavrnil kot grdo in nemogočo. Mama Francka ni zahtevala, naj odpremo bunker. Povedala je le, da so Nemci odšli, da jih je polna vas in da preiskujejo vse hiše in preganjajo ljudi. »Če se bodo ponovno približali hiši, bom pred bunkerjem močno zakašljala,« je še dodala.

V bunkerju je oživelo. Laže smo dihal. Prevzelo nas je upanje, da bunker ni izdan. Dejstvo, da preiskujejo vso vas, nas je pomirilo in prepričalo, da gre za večjo akcijo. Toda, če bunker ni bil izdan, kako da so spraševali po partizanski pisarni, smo ugibali in iskali odgovor. Zopet sum in negotovost. Razmišljali smo tudi, da bi takoj zapustili bunker, vendar smo to možnost opustili, ker nismo poznali razmer. Prav lahko bi spravili v nevarnost tudi Mammo Francko.

Ponovno sem obrazložil načrt obrambe in umika. V bunkerju smo imeli dovolj orožja in streliva, da bi se uspešno branili. To spoznaje nas je opogumilo in nam pomagalo premagati strah. Dobro razpoloženi smo se spraševali, kaj pomenijo strah, hrabrost, junaštvo in iskali odgovor na to zapleteno in pomembno vprašanje.

Rezek, nenormalno odločen kašelj pred vhodom v bunkerje pretrgal naša razmišljanja. »Prihajajo, bodite tiho,« nas je opozorila Mama Francka. Ugasnil sem luč. To smo storili vedno, ko je pretela nevarnost. Lahko bi opazili, da se števec vrtil, in tako odkrili bunker.

Ze slišimo drhal, ki se podi po hiši in spračuje po partizanski pisarni. Po glasu in obnašanju smo spoznali, da gre za drugo patroljo, in to nas je skrbelo. Nova patrolja, nove metode in nove možnosti, da nas odkrijejo.

Ponovno smo se pripravili na obrambo. Čakali smo. Minila je še ena ura. V hiši se je pomirilo, le občasno smo slišali smeh in krohot. »Kaj se dogaja? Kaj je z Mammo Francko?« smo se spraševali.

Hiša v Kromberku, v kateri je bil bunker

li. Morebiti so jo privezali in jo mučili? Morda so jo že umorili? Take in podobne misli so nam rojile po glavi. Minile so še tri ure, ko je potrkalo po vhodnih vratih. Mama Francka nam je sporočila: »Nažrlji so se, napili in

odšli.« Odleglo nam je. Prepričani, da je za danes že dovolj obiskov, smo šli ure, čakali noč in odrešilno sporočilo, da je drhal zapustila vas. Drug drugemu smo zatrjevali in prisegali, da nikoli več ne gremo v bunker. Dolgo smo modrovali, obračali vprašanja in odgovore in končno ugotovili, da so tudi bunkerji naše orožje in sestavni del boja in naše obrambe.

Mama Francka je še drugič zakašljala. Kaj naj to pomeni, smo se spraševali s pogledi. Zaslišali smo korake po sobi pred bunkerjem in nerazločno govorico. Ni bilo dvoma, da imamo še enkrat opravka z nemško patroljo. Vse nam je bilo nejasno, nerazumljivo. Ponovno smo zavzeli obrambna mesta. Ničesar več nismo slišali. Tišina in tema sta pritiskali na naše utrujeno razpoloženje. Še dolgo smo zadrževali dihanje in prisluškovali. Nič. Ves svet se je pogreznil v temo.

Končno! Mama Francka trka na vrata in prosi, naj odpremo. Zadihamo sveži zrak. Šest je ura. Od šestih do šestih... Dvanajst ur mučne negotovosti, strahu je za nami. Ugledam Mammo Franc-

Mirno je pripovedovala, kako so prišle prva patrolja, druga in tretja. Najhuje je bilo s prvo. Skrbelo jo je, ker police niso bile založene. Ko je patrolja odšla, je uredila police in dobro zamaskirala vhod. »Naredila pa sem veliko napako, da sem vse pospravila, vsako stvar dala na svoj prostor. Prepričana sem, da bi druga patrolja sploh ne preiskovala in me mučila, ko bi ugotovila, da je to storila že prva. Iskali so hrano in pijačo. Bili so hitrejši od mene. Kar sami so si postregli,« je še povedala.

Pripovedovala je, kako so jo preganjali. Grozili in silili, naj pove, kje so partizani in kje imajo pisarno. »Nemec me je pritisnil ob steno in mi s pištolo grozil, da me bo pokončal, če ne povem, kje so partizani. Zavedala sem se, da bi me prav tako ali še prej ustrelil, če bi kaj povedala. Pripravljena sem bila na vse.«

Taka je bila naša Mama Francka. Izgubila je dva sinova. Milan, star komaj 16 let, je bil v Kosovelovi brigadi. Padel je v bojih pri Idriji 1944. leta. Drago, najstarejši, pa je bil zločinsko ubit kmalu po vojni v Panovcu v coni A.

Mama Francka je le ena od mnogih hrabrih žena naše revolucije. Tudi v Kromberku, Lokah, širini po Primorski, Sloveniji in Jugoslaviji je nešteto takih in podobnih žensk ki so mnogo pripesvale k osvoboditvi in zmagi naše revolucije. Vedeti moramo, da so bili vsi tisti, ki so skrbeli za bunkerje, zaklonišča, v katerih so delali in bivali aktivisti NOB, vedno na fronti v prvi liniji. Prav je, da tudi bunker v Kromberku na št. 100 in ljudi, ki so za njega skrbeli, postavimo v isto vrsto vseh tistih, ki so na tak ali drugačen način že dobili priznanje. In nenazadnje gre tudi za zgodovino primorskega ljudstva, ki je pred štiridesetimi leti s splošno vstajo in v gorško fronto na najbolj veličasten, odločen način izrazilo željo po svobodi in lepšem življenju v zedinjeni Sloveniji in okviru Socialistične federativne republike Jugoslavije.

Franc Pregelj-Boro

sovražnik prebil položaje enot Idrijskega odreda in po »francoski cesti« prodril z oklepni silami v Zadlog in Črni vrh ter prišel za hrbet Logaškemu bataljonu. Bataljon se je moral ponoči umakniti ter se mimo nemških tankov, ki so požigali Predgrize in Lome, premakniti na Javornik. Tam je ostal tri dni, da so se lahko zbrali vsi borci bataljona, ki so bili v raznih zasedah nad Godovičem. Z Javornika se je po treh dneh bataljon premaknil v Novi svet.

Dolomitski odred

Takoj po oblikovanju Logaškega bataljona na sektorju Žibrs je takratni Okrajni komite KPS za Vrhniko pisмено predlagal CK ZKS, da to enoto čimprej vključi v najbližjo operativno enoto, kajti iz opisanega delovanja se vidi, da je enota delovala kot samostojen bataljon. Če pa bi enota ostala na rotarskem območju, je potrebno bataljon okrepiti s sposobnim poveljniškim kadrom. Poveljniški kader Logaškega bataljona je bil sestavljen iz tamkajšnjih terenskih delavcev in borcev iz bataljona.

Glavni štab Slovenije je odločil, da naj se oblikuje iz te enote novi Dolomitski odred. Za izvršitev te naloge je zadolžil poveljstvo novo ustanovljene 18. divizije, katere komandant je bil Rado Pehaček. Doma je bil iz Logatca, zato je dobro poznal razmere v Dolomitih, saj je bil komandant prvega Dolomitskega odreda.

Glavni štab je izdal nalog, da se iz enot 18. divizije takoj izloči 80-100 starih partizanov, so bili že prej v Dolomitih. Z njimi naj novo imenovani komandir drugega Dolomitskega odreda tovariš Rudolf Hribnik-Svarun takoj krene v Dolomite, ter vključi Logaški bataljon v novo oblikovan odred. Tovariš Svarun, ki je bil prej komandant novo ustanovljene Ljubljanske brigade, je res v naglici zbral okrog 70 dobro oboroženih partizanov ter odšel v Dolomite, da izpolni nalogo glavnega štaba. Logaški bataljon je do 30. septembra 1943 odšel v Novem svetu, ko se je premaknil proti cesti Kalce-Hrušica-Col, z namenom da gre prek

železnice na Notranjsko. Verjetno v tem času komanda Logaškega bataljona še ni vedela o odločitvi glavnega štaba, da naj se bataljon vključi v novo oblikovani Dolomitski odred.

Ko je kolona Logaškega bataljona nad Grudnom prekorčila cesto Kalce-Hrušica, je naletela na nemško kolono. Po kratkem boju se je bataljon, ki ni bil obveščen o premiku nemške kolone, vrnil v Novi svet ter zasedel položaje. Prav takrat pa je v Novi svet prišel tovariš Svarun s svojo skupino partizanov. Ker se je pripravljala na tem področju nemška ofenziva, je takoj popeljal bataljon prek Ravnika, Žibrs, Smrečja v Podlipo, a naslednji dan na Koreno, kjer je bil dejansko formiran drugi Dolomitski odred. Jedro odreda je bil Logaški bataljon, ki je ostal takšen, kot je bil formiran v Žibrsah.

Po vključitvi v novo ustanovljeni Dolomitski odred je bataljon uspešno sodeloval pri rušenju prejšnjih in ob kapitulaciji Italije izpraznjenih postojank bele garde v Dolomitih, in sicer v Polhovem gradu, Horjulu in Koreni. Zelo pomembno nalogo je imel bataljon pri izvajanju mobilizacije, zlasti na območju logaške občine, kjer je mobiliziral nove borce ter zbral orožje. S prihodom novih borcev je bil oblikovan novi 3. bataljon drugega Dolomitskega odreda. Večino bataljonskega in četnega poveljstva so sestavljali borci Logaškega bataljona. Kot samostojna enota je Logaški bataljon deloval do 30. septembra 1943.

Po uspešno izvršenih nalogah na širšem območju Dolomitov se je celotni Dolomitski odred ponovno zbral na Samotorci dne 16. oktobra 1943. Ker pa je bil Dolomitski odred podrejen operativnemu štabu za Slovensko primorje, je ta določil, naj se odred porazdeli med enote Triglavске, pozneje 31. divizije.

Odred je 18. oktobra 1943 krenil mimo Sentjošta, Smrečja, Vrha ter Treh kraljev po dolini Račeve in 19. oktobra 1943 prišel na Ledine. Tam je bil Dolomitski odred razdeljen tako, da sta dva bataljona, to sta 2. bataljon (Logaški) in 3. bataljon odreda, odšla v Prešernovo brigado, ostali pa v Vojkovo brigado in na novo formirano idrijsko vojaško področje.

Logaški bataljon je tako postal kot celota 3. bataljon 7. SNOUB Franceta Prešerna in ostal tak do usodnega napada Nemcev v prvih dneh meseca novembra. Bataljon je bil več dni v vasi Jelovica na Blegošu. Nemci so bataljon opazovali s pomočjo daljnogledov ter za napad izbrali izvirno akcijo. Na Hlavce njive so namreč pripeljali tri težke minomete in vod protitankovskih topov. Prav v trenutku, ko je bil bataljon zbran pri politični uri okrog desete ure dopoldne, so Nemci strahovito napadli. Rezultat je bil porazen, več mrtvih partizanov ter prav tako mnogo huje ranjenih partizanov. Med padlimi je bil tudi Miro Puppis iz Gornjega Logatca. Po nemški akciji, pri kateri pa je šlo za izdajo, je bil bataljon tako oslabilen, da je štab Prešernove brigade razdelil borce bataljona med 1., 2. in 4. bataljon brigade. Po reformiranju 3. bataljona (Logaškega) Prešernove brigade so bili ostali borci vključeni kot 3. četa v 4. bataljon Prešernove brigade, ki pa je postal 3. bataljon Prešernove brigade. Tako je prenehal obstajati takšen Logaški bataljon, kot je bil formiran pred dvema mesecema v Žibrsah.

V spomin na odhod v partizane

Skupščina občine Logatec je za svoj občinski praznik določila 12. september. Ta dan je izbran zaradi pomembnega dogodka v letu 1943, ko sta KPS in OF organizirali množičen odhod mladincev v partizane.

Tako množičen, organiziran odhod v partizane okoli 200 pretežno mladincev-prostovoljcev iz razmeroma majhnega logaškega območja pomeni v narodnoosvobodilnem gibanju Slovenije poseben primer, zlasti če upoštevamo zelo težke razmere na območju takratne občine Logatec in še posebno samega mesta Logatec. Tudi dejstvo, da je bila ustanovljena takšna enota - partizanski bataljon skoraj izključno iz prebivalcev Logatca in okolice, je močno vplivalo na moralno-politične razmere v Logatcu in okolici. Ta partizanski bataljon je bil največja enota, ki se je med NOB ustanovila na območju logaške občine in ki so jo se-

stavljali pretežno mladinci - prostovoljci Logatca in okolice.

Skupščina občine Logatec je dne 6. septembra 1975 podelila domicil Logaškemu bataljonu, na zboru borcev in aktivistov Notranjske dne 7. 9. 1975 v Logatcu pa je podelila zastavo Logaškemu bataljonu.

Od približno 200 borcev, ki so bili ob formiranju bataljona v Žibrsah, je danes živih še 83 borcev, 62 jih je padlo v partizanih, 48 pa jih je umrlo po vojni.

Letos bomo slavili v septembru 40-letnico ustanovitve Logaškega bataljona, zato bo vsem živečim borcem podeljena dne 10. 9. 1983 na zboru skupnosti borcev Logaškega bataljona »medalja borca Logaškega bataljona«, s pomočjo Krajevnih odborov ZZB NOV Naklo Logatec, Tabor Logatec, Hoterdšica, Planina pri Rakeku, Laze, Unec, Cerkljica pa tudi svojem padlih borcev v NOB in umrlih po vojni. Na področju Žibrs bo odkrita tudi spominska plošča kot pomnik na 12. september 1943, ko je bil ustanovljen Logaški bataljon.

Skupščina občine Logatec bo na slavnostni seji dne 10. 9. 1983 podelila Logaškemu bataljonu občinsko priznanje »12. september«. Kombinat lesne industrije Logatec bo sprejel pokroviteljstvo nad Logaškim bataljonom, Skupnost borcev Logaškega bataljona pa bo podelila družbenim in delovnim organizacijam plaketo skupnosti borcev Logaškega bataljona v zahvalo za dosedanje sodelovanje.

Borci Logaškega bataljona se zavedamo, da sami vseh teh nalog ne bi mogli izvršiti, zato smo vsem prav iz srca hvaležni za sodelovanje in pomoč ter se zahvaljujemo vsem, ki so nam kakorkoli pomagali pri izvrševanju zastavljenih nalog. Objubljamo pa, da bomo vedno in povsod pomagali v okviru naših možnosti izvajati naloge pri prenašanju izročila naše revolucije na mlade, na katerih leži gradnja naše socialistične domovine ter prihodnosti bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti.

Bojan Ožbolt

Alojz Stres in njegova družina

Delali so iz idealizma, ne iz koristoljubja

Tam, pod robom gozdiča, ki se vzpenja v pobočje enega od kobariških gričev, stoji Stresova hiša. Debeli zidovi, sezidani iz grobega sivga kamenja, pričajo o njeni častitljivi starosti. Dom Alojza Stresa in njegove družine. Pravzaprav Alojza ni več. Umrl je pred devetimi leti. Živi pa v tihi hiši njegova triinosemdesetletna žena Dora in živi spomin nanj, globoko zarezan v Dorin vsakdan.

»Ne, ničesar ne pišite o meni,« me je prosila Dora, potem ko me je povabila za pogrnjeno mizo, s katere se je iz dveh skodelic širila opojna vonjava črne tekočine. »O njem pa naj le gre glas, saj je bil tako dober, požrtvovalen, naš človek – vedno in povsod. Zato so najini otroci vzkli in rasli v revolucionarnem duhu, za domovino, in ko je bilo treba, za lepšo domovino.«

Stresov Lojze, kakor so mu pravili domačini, se je rodil v Kobaridu 26. oktobra 1987. leta. Njegov oče je bil »polir«, nekakšen delovodja, ko so na Jesenicah gradili železnico, mati pa je kot pridna gospodinja čakala doma in ob njej še štiri lačna mala usta. Ko je prišel čas, je Alojz vstopil v slovensko osnovno šolo, potem še v pripravnico nemške šole, ki je tudi bila v Kobaridu. »Dobro je znal nemško,« pripoveduje Dora. »Leta 1915 se je začela italijanska vojna. Takrat so pri nas pobrali vse mladeniče v avstrijsko vojsko. Se pred tem se je Lojze učil za čevljarja, nekaj časa pa je delal v trgovini pri bratu Francu. Od tam so ga sedemnajstletnika potegnili v vojsko. Kot nabornika so ga odpeljali v Loeben. Kmalu so ga dodelili v oficirsko šolo. Toda njemu ni bilo do činov in tudi za služabnika (purša) k majorju ni hotel, čeprav bi pri njem lahko mirno živel do konca vojne. Ne, nekaj v njem se je temu uprlo. Hotel je biti s

svojimi prijatelji, hoditi z njimi isto pot, pa čeprav ozko in trnovo. Srbija, Zemun, Beograd in potem Rusija. Prišel je med kozake. Kot ujetniku mu ni bilo ravno lahko, Pa se je nek češki oficir zavzel zanj in dobil je delo v rudniku. Kolikokrat se je potem, ko se je konec novembra 1918 vrnil domov in tudi še potem, ko je bilo to leto že daleč, spominjal svo-

Alojz Stres v mladih letih

jih »ruskih časov«. Pa ni bil dolgo tam. Nemci so prodrli v Rusijo in so ga zajeli. Odpeljali so ga pred vojno sodišče in izdali ukaz: »Ustreliti!« Zanje je bil ubežnik iz njihove vojske, pa jih je po pol leta zapora le preslepil, da ni ubežal in da so ga le ujeli. Dobil je delo v kuhinji, na fronto pa ni več šel.

Bilo je konec prve svetovne vojne. Ko je Alojz prišel domov, se je takoj priključil narodni gardi. Dora se je zamislila v tiste čase. Pred oči so ji stopili vozovi, polni blaga, ki so dan na dan ropotali po cesti iz Italije skozi Kobariid. »Mislili smo, da je konec vsega hudega in da bomo sedaj kar pod Jugoslavijo. Ko smo tako demonstrirali po ulicah, sem mimogrede ujela z vozu glas: »Ubogo ljudstvo, kako bo razočarano!« Takrat mi to ni ničesar pomenilo, pa mi je zato kmalu potem. Vojaštvo je bilo vedno spredaj, za njim Italijani z belimi zastavami in da bodo delali red,« so obljubljali. Mi pa smo bili tako naivni, da smo verjeli! Pa je bilo že vse vnaprej razpredeno. Italija je že imela podpisane pogodbe. Prišli smo pod Italijo. Koliko je Lojze pretrpel pod fašisti!« je vzdihnila moja sogovornica. Trenutek tišine je pretrgal pripoved, kakor da zbira nove misli, ki so tisti čas razjedale dušo slovenstva, misli, iz katerih se je rodila upornost. Leta 1920 je poslal brat Lojzeta učiti za šoferja. »Ja, bil je najstarejši šofer v Kobaridu,« pravi Dora, »in to dober šofer; v tridesetih letih vožnje niti mačke ni povozil.« Leta 1929 se je osamosvojil in postal taksist. Prav kot šofer je veliko storil tudi za partizane med drugo svetovno vojno. Vozil je partizane v bolnišnico, zaradi česar je bil celo zaprt v goriških zaporih. Kolikokrat je prepeljal zdravniška Marangona k partizanom! Ali pa Petra Skalarja, prav blizu toliminske fronte. Zdravila je imel vedno spravljena v avtomobilskem motorju in koliko blaga je speljal v bližnjo vas Ladra, kjer je njegova

va hči Marica zbiral material za partizane. »Ja, Marica,« se s ponosom spominja mati. »Tako pogumna je bila. Skojevka. Rekli so ji Mlada. Medtem ko sem sama doma pekla kruh in pošiljala hlebe borcem zdaj v Drežnico, zdaj na Svinjo, je ona tajnikovala v SKOJ. Redno je hodila na sestanke v partizanske postojanke. Toda prav v zadnjem tednu vojne so jo pri Sužidu zajeli domobranci in za njihovimi zapahi je preživela zadnje dni vojne. Pa moja Dorica je tudi že pomagala. Pletla je nogavice za partizane. Smo pač delali iz nekega idealizma, ne iz koristoljubja, je zmignila z rameni moja sogovornica.

Se nekdo je iz družine, ki je vzbujala ponos. Njen sin Milan. Prijazne oči z velike fotografije na steni jo spremljajo vsak korak. »Ah, moj Milanč,« reče in si otre solzo, ki je kanila iz grenke zavesti, da je moralo njegovo življenje tako kmalu ugasniti. Toda ugasnilo je za svobodo in ko je 11. aprila 1944 kot mlad komandir partizanske čete padel na Ledinah nad Spodnjo Idrijo, je zapustil testament domačim: »Padel sem za to, za kar sem se bojeval; in za to se bojujte vsi moji domači!« Bila je to njegova zadnja želja, ki jo je Dora uresničevala tudi še po vojni z aktivnim delom v različnih organizacijah – za našo stvar, kakor pravi sama.

Najbolj pa ji je ostalo v spominu eno dejanje njenega življenjskega tovariša, za katero skoraj nihče ne ve, ali pa so tisti, ki vedo, to že pozabili. »Bilo je 11. marca 1944,« pripoveduje. »Dan prej je komandant Briško-

beneškega odreda Marko Redelonghi prinesel Lojzetu sporočilo oziroma prošnjo, če mu more preskrbeti kaj bencina za neko akcijo. Le kako spraviti bencin v Breginj, je premišljeval Lojze. Potem se je domislil: »Zem! Mesarja Janka Pignatarija bom povabil s seboj, češ da gre v Breginj gledat živino. Kaj pa bencin! Bil je na bone in bil je kruh družine. Bo že nekako, se je odločil Lojze. Marka v Breginju ni

varstvo. V hipu sem se spomnila na liste s partizansko vsebino, ki sem jih hranila v predalu. Bilo je prepozno, da bi karkoli skrila. Pogum, sem si rekla, pograbila liste z vsem ostalim, kar je bilo še v predalu, in pomolila pred nos pregledniku, rekoč: Kaj le hočete, saj vidite, da nimamo ničesar?! Verjeli so mi. »Stana,« sem zaklicala svoji hčerki in ji ves material porinila v roke. Takrat ji je bilo deset let in vedno, ko sem jo

Stresova družina leta 1948: od leve Stana, Marica, Dorica, pod njimi pa mama Dora, Marjan in oče Lojze

našel. Sprejel ga je Perat in takoj so poslali po Redelonghija, ki je bil nekje na položajih. Končno! Lojze je oddal bencin in komaj zjutraj prišel domov. Ob enih popoldne pa... sonce je sijalo,« pripoveduje dalje Dora, »in zagledala sem, da prihaja proti naši hiši skupina ljudi. Dvanajst sem jih naštel. Kje je gospodar, so spraševali. Dva sta ga takoj sprejela v

potem poklicala, se je spomnila tistega mojega klica 12. marca 1944 ob enih popoldne.«

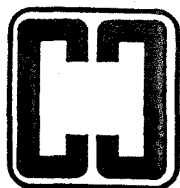
Naj še dopolnim pripoved, da je bila prav z gorivom, ki ga je preskrbel Lojze Stres, izvedena 14. marca 1944 partizanska akcija, ko so v Vidmu zažgali devet nemških letal.

Živa Drole

110

sladkogorska
1873-1983

paloma

OPEKARNA MARIBOR –
RADVANJE p. p. MARIBOR
62000 MARIBOR, STRELIŠKA 16 A

Elkroj

- specialist med
proizvajalci hlač

Jože Požar

3

UPORNI PRIMORCI

Kljubovanje fašističnim oblastnikom

V tej trgovini se je pripetil tudi dogodek, ki govori o ponosu tistih, ki se fašistom niso pustili ustrahovati. Za fašističnim sekretarjem, ki ga je odpeljal vosovec, je prišel nov, po rodu Hrvat. Bil je učitelj, od vseh mladih fantov je zahteval, da ga pozdravljajo s fašističnim pozdravom – z visoko dvignjeno desnico. Nekega dne nas je bilo v trgovini zbranih več domačinov. Fašistični politični sekretar je s palico – bil je nekoliko invaliden – bahavo stopal po trgovini ob pulitu gor in dol. Osemnajstletni mladenič, doma iz neke brkinske vasi, ki je služil v vasi Narin kot hlapec, visok, krepak, lep fant, je vstopil v trgovino in ni pozdravil fašističnega sekretarja, kot je bilo predpisano. Sekretar je zardel od jeze, stopil predenj in zahteval fašistični pozdrav. Fant je dvakrat ali trikrat molče odkimal. Sekretar je pobesnel, dvignil palico in udaril fanta po glavi. Fant se je naglo zasukal in pripeljal sekretarju takšno ploško v obraz, da se je ta zamajal, prelepa fašistična kapa pa mu je zletela z glave. Fant jo je ucvrl skozi vrata in od tistega dne je imela OF enega partizana več.

Sekretar je bil osramočen. Z naših obra-

zov je razbral, da mu kar privoščimo, kar se je zgodilo. Opirajoč se na palico je odšel iz trgovine.

Po njegovem odhodu je eden od navzočih domačinov, ki je bil še kar naklonjen fašistom, začel nam praviti, da bodo zaradi tega dogodka gotovo sledile nezaželene posledice. Ne vem, kaj me je prijelo, mogoče je name vplival pogumen fantov nastop ali kaj, segel sem v notranji žep suknjiča, potegnil ven sliko Stalina in mu jo pokazal. Ta moja poteza se mi potem ni zdela preveč pametna, vendar se nisem bal. Bolj me je skrbelo, da bo njega zadela kap, tako je izbuljil oči, ko je zagledal sliko.

Tudi v tovarni smo imeli fašističnega političnega sekretarja; skrbel je za »politični red« v tovarni. Z njim sem nekoč prišel v spor in kazalo je že, da se zame ne bo dobro končalo. Ob neki priložnosti je namreč zahteval od vsakega delavca po 10 lir prispevka, ne vem za kaj že. Prispevek ni bil obvezen, vendar so vsi pristali, da se jim pri plači odtegne. Sekretar je seveda prišel tudi k meni, vendar sem se jaz temu uprl, rekoč, da imam številno družino (štiri otroke) in da mi denarja primanjkuje. O tem ni hotel nič slišati in je začel ostreje pritiskati name z žaljivimi besedami. Pogrelo me je in sem glasno in odločno rekel: ne!

Sodelavci so me zelo svarili, naj bom vendar pameten, posebno naš delovodja Marinič, kajti sekretar je zelo podivjal in vpil, da sem »antiitaliano« in da me bo na izhodnih vratih čakala kvestura iz Trsta. Priznati morem, da mi ni bilo prav prijetno po delu iti ven iz tovarne, ker sem mislil, da bo norec res poklical kvesturine.

Ko sem prišel na izhodna vrata, me je res čakal tam, vendar brez kvesturinov. Gnal me je k občinskemu političnemu sekretarju (secretario politico comunale). To je bil lekarnar v Št. Petru na Krasu. Krepko me je prijel, nazadnje pa je le rekel, da mi zaenkrat odpusti, da pa naj se varujem v prihodnje. Tako je nižji, tovarniški politični sekretar pred višjim sekretarjem in pred menoj ostal z dolgim nosom, res pa je tudi, da sem kmalu zatem zapustil tovarno. To se je zgodilo marca meseca leta 1943.

Prvi odbori OF in srečanje z Rudijem Mahničem-Brkincem

Na terenu sem bil takrat tajnik OF za Malo Pristavo. Predsednik odbora je bil Franc Medved-Kraševac. Odbor je štel 5 članov. Poleg Medveda in mene sta bila člana še Matija Morel in Stanko Dekleva. Imena petega člana se ne spominjam. Verjetno je bila Pavla Morel (Jerantova).

V tem času sva s Francem Medvedom pogosto hodila na sestanke aktivistov v Novosušiska Brda, kjer sva dobivala navodila in zadolžitve za delo našega odbora. Na enem od teh sestankov sem prvič srečal z Rudijem Mahničem-Brkincem (narodnim herojem), ki je bil od decembra leta 1942 v Brkinih na terenu kot partijski aktivist,

pred tem pa je bil namestnik političnega komisarja v Kraškem bataljonu, česar pa takrat nisem vedel.

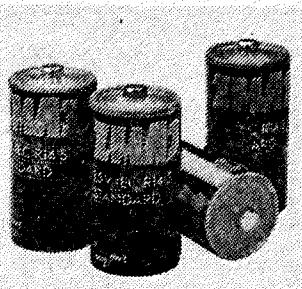
Na teh sestankih sem srečeval sestro Kristino, Toneta Hreščaka-Urbana, Karlino Cucek in Nove Sušice in druge. Spominjam se, da nam je Rudi Mahnič-Brkinc govoril o krščanski veri tako, da je bilo to za nas nekaj novega, in da je o tem razpravljal zlasti s Kristino in Karlino. Bili sta vneti pripadnici OF, vendar sta se mu glede vere nekako postavljali po robu s številnimi vprašanji.

Od začetka februarja leta 1943, morda že prej, so bile prek naše doline organizirane redne kurirske poti, ki so vodile iz Notranjske čez Snežniško pogorje, kjer je bila kurirska postaja P-1, do kurirske postaje P-2, ki je bila v Brkinih. Prvi komandir postaje P-1 je bil Anton Primc-Dušan iz Jasena pri Ilirski Bistrici, prav tisti partizan, o katerem sem zapisal, da je ležal bolan na seniku pri Požarjevih na Novi Sušici.

Sodelovanje s partizanskimi kurirji

Glede kurirskih postaj se Milan Sedmak z Nadanjega sela spominja, da mu je Tone Hace iz Podcerkve v Loški dolini, ki je postal komandir P-1 za Antonom Primcem-Dušanom, omenil, da je razdalja med postajama P-1 in P-2 prevelika. Za kurirje z Notranjske je bila pot s Snežniškega pogorja v Brkine, v bližnjo vasi Ostrožno brdo in zaselka Smagorje, predolga, zato so želeli, da bi nekeje vmes osnovali kurirsko javko. In res so kraj za to javko določili v Močilih, jugozahodno od Nadanjega sela.

(se bo nadaljevalo)

ZMAJ

Iskra

TELEFON: (061) 571-511,
TELEX: 31178 YU ZMAJ LJ.

ISKRA – INDUSTRIJA BATERIJ ZMAJ, n. sol. o.

61000 Ljubljana, Stegne 25,
Jugoslavija

Živimo v stoletju, ki smo ga že davno poimenovali stoletje tehnike. Pojem tehnike je širok in njene neverjetne razsežnosti, od vsakdanjih praktičnih pripomočkov do osvajanja vesolja, prav tako. Če bi se vprašali, kaj je ustvarilo temelj tako neslutnemu razvoju človeškega duha na tehničnem področju, tedaj bi si skorajda lahko odgovorili: električna energija!

V začetku tega stoletja in sploh pred prvo svetovno vojno je ta nova sila prodirala tudi k nam. Toda njeni prvi koraki so bili bolj preplah kot veselje, nekaj skrivnostnega, celo hudo nevarnega. Izraz tega občutja je bil instinktivno zadet prav z imenom, ki so ga ustanovitelji pred šestdesetimi leti dali majhni tovarni v beli Ljubljani HYDRA, ki se je kot ogenj bljuvajoča pošast v kratkem času poimenovala v ZMAJ. To ime je vse do današnjih dni ostalo kot zaščitni znak naših izdelkov. Že šestdeset let proizvajamo lahko prenosljiv vir električne energije v baterijah, ki jih v zadnjih dveh desetletjih stalno izpopolnjujemo, razvijamo in obenem izdelujemo svetilna telesa kot eno skupino s širokega področja njihove uporabe.

Ko ob svoji delovni obletnici pogledujemo prehojeno pot in ko merimo padce in vzpone v svoji preteklosti, smemo z vsem zaupanjem upreti oči v prihodnost, zavedajoč se, da se prav v naši panogi ponujajo nove možnosti, nove oblike, nove potrebe in z vsem tem široko področje dela in prizadevanj za namensko in široko porabo izdelkov z imenom, ki ga šestdeset let nosi naša tovarna baterij in baterijskih naprav.

Šestindvajsetega marca 1923 leta je bila v Ljubljani ustanovljena delniška družba za galvanične elemente in elektrotehniko HYDRA d. d. Prve prostore je imela na Mestnem trgu 25 in prve ploščate baterije je izdelala leta 1923. Vodstvo tovarne je kmalu ugotovilo, da prostori sploh niso primerni, zato je leta 1924 tovarno preselilo v nekdanjo predilnico na Miklošičevi cesti 17. Zaradi tedanjega načina dela in drugih dogodkov je tovarna zašla v velike izgube in je 27. julija 1925 šla v stečaj. Njena opravila je prevzela Tovarna za galvanične elemente in elektrotehniko družba z. o. z. v Ljubljani. Uvajala je čedalje več izdelkov in z osvajanjem tržišča si je morala poleg splošnega opisanega imena nadeti še posebno. Zato si je 19. avgusta 1926. leta na izrednem občnem zboru nadela še ime ZMAJ. Za nenehno uvajanje novih proizvodov so prostori postali pretesni. Zato se je tovarna ZMAJ 1929. leta preselila na Šmartinsko cesto 28, v nekdanjo pivovarno Puntigam.

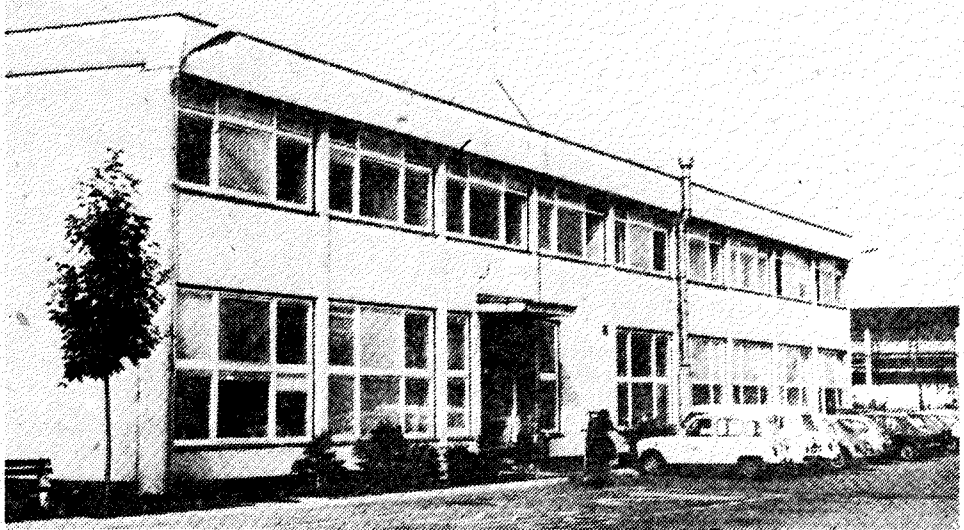
V predvojnem razdobju je bilo v Zmaju le sezonsko delo. Zaposlenih je bilo od 60 do 90 delavcev in dobra polovica jih je bila vsako leto od februarja do julija na brezplačnem dopustu. Med vojno so maloštevilni delavci izdelovali baterije le toliko, da so obdržali proizvodnjo in objekte ter ohranjali tehnologijo. Del proizvodov so po najrazličnejših zvezah pošiljali partizanski vojski. Takoj po osvojitvi so bili objekti Zmaja močno poškodovani zaradi hude eksplozije na železniški postaji. Tedanji delavci so napredek Zmaja iskali v priključitvi h kranjski ISKRI in kasneje k ELMi v Črnučah. Da Zmaj ni imel prihodnosti, priča že to, da bi bila vsaka nova naložba neprimerna zaradi kratkotrajnosti proizvodnje in podjetja sploh.

Delavci Zmaja so se 1952. leta osamosvojili in izvolili prvi delavski svet. Vseh 74 delavcev se je z enim samim, starim, pred vojno kupljenim strojem lotilo dela in v naslednjih nekaj letih je 400 zaposlenih izvažalo baterije v 25 držav Evrope, Azije, Afrike in Južne Amerike, v Burmi je začela delati nova tovarna baterij, in sicer z našo opremo in tehnologijo. Leta 1956 je v Šentvidu pri Stični stekel novi obrat Zmaja, v katerem so razširili že pred letom uvedeno proizvodnjo elektrod, predvsem kino elektrode, in uvedli še nekaj izdelkov.

Zaradi šibke storilnosti, zastarele tehnologije in tedanjih predpisov o uvozu reprodukcij-skih materialov se je Zmaj leta 1963 znašel v hudi stiski. Z nakupom strojev leta 1964 pri WIF na Dunaju se je izboljšal tehnološki postopek, povečala se je tehnična produktivnost in v Zmaju so od 1965. leta ustvarili možnosti za nakup licence VIDOR iz Anglije. V letih od 1968 do 1970 so v preurejene prostore namestili nove stroje za izdelavo baterij po tedanji najsodobnejši tehnologiji. V Sovjetski zvezi je Zmaj kot prva tovarna v Jugoslaviji kupil licenco za izdelavo 9-voltnih baterij. S svojimi

uspehi je postal v Jugoslaviji vodilni na svojem področju. S posodobitvijo prostorov, z instalacijami in avtomatizacijo je v kratkem času za trikrat povečal obseg proizvodnje in zagotovil proizvodnjo do leta 1975. Leta 1970 je bilo 80 odstotkov proizvodnje baterij popolnoma avtomatizirane, in sicer z novo tehnologijo paper linet sistema Leclanche.

Zmaj je v tem obdobju z dolgoročno pogodbo o poslovno-tehničnem sodelovanju z ameriško firmo MALLORY omogočil redno oskrbo jugoslovanskega tržišča z alkalnimi in živosrebrnimi baterijami in končno začel uporabljati domačo manganovo rudo iz rudnika Čelinac ter jo predelovati v mlet manganov dioksid za

Novi proizvodni prostori v Stegne

vso Jugoslavijo. K vsem tem uspehom so pripomogli številni strokovnjaki.

Zmaj je 1969. leta prejel diplomo za 2. mesto na prvem jugoslovanskem natečaju za najboljšo grafično oblikovanje. Naslednje leto je prejel Oskarja za EMBALAŽO 1970 za baterije normalne in ekstra kakovosti.

Leta 1971 je bil deležen priznanja na 4. bienalu jugoslovanskega industrijskega oblikovanja za celotno podobo Zmaja. Leta 1973 je prejel bronasto plaketo kot priznanje za kakovostne baterije. Skupščina občine Ljubljana Center je leta 1978 podelila Zmaju nagrado za uspešno delo in izredne uspehe. Leta 1980 je TOZD Specialne baterije prejela srebrni znak ZSS skupščine občine Grosuplje za večletno učinkovito uveljavljanje hotenja članstva.

To je le nekaj priznanj in nagrad. Delavci Zmaja pa smo najbolj ponosni na odlikovanje maršala Tita iz leta 1974. RED ZASLUG ZA NAROD S SREBRNIMI ŽARKI smo prejeli z utemeljitvijo za posebne zasluge za gospodarstvo ter zasluge pri graditvi socializma, samoupravnih odnosov v delovni skupnosti in industriji sploh. V zadnjih desetih letih sta na razvoj Zmaja med drugim vplivala dva pomembna dejavnika: združitve z ISKRO in nova tovarna. Konec leta 1972 in v začetku leta 1973, v obdobju povezovanja v jugoslovanskem gospodarstvu, smo tudi v Zmaju razpravljali in se pripravljali na združitev. Ob združevanju manjših tovarn v večja industrijska podjetja, da bi krepili splošno gospodarsko zmogljivost in drugo, so se delavci Zmaja 17. aprila 1973 odločili za vključitev v Združeno podjetje ISKRA Kranj. S tem pa je začel odmirati naš emblema, ker je bilo treba k napisu ZMAJ dodati znak in napis ISKRA. Zato smo v zadnjih letih z ustreznim tipom črk za napis ZMAJ našli nadomestilo za nekdanji emblema. Po statutu iz leta 1973 je bil Zmaj temeljna organizacija združenega dela v okviru Industrije elementov za elektroniko s 400 zaposlenimi, razdeljenimi na sedem delovnih skupin. Od začetka leta 1977 pa je bil samostojna delovna organizacija SOZD ISKRA ter 26. februarja 1980 vpisan v sodni register po uspešnem izpeljani samoupravni organiziranosti: TOZD Baterije, TOZD Specialne baterije in Delovna skupnost skupnih služb.

Delavci Zmaja smo o novi tovarni začeli razmišljati že leta 1970. Uklenjeni med tri ceste in železnico na Šmartinski cesti 28 nismo mogli dozidavati, notranje prostore pa smo od

kleti do podstrešja temeljito izkoristili, denimo za jedilnico, razvojni sektor, plansko-analitsko službo in za še večjo strojno delavnico, v kateri so po domačih zamislih nastajali novi stroji za izdelavo baterij. Prostori so postajali pretesni zaradi novosti in izpopolnjevanja strojnega parka, čedalje več novih proizvodov in vedno večjih količin. Po temeljitih pripravah smo 9. decembra 1975 končno položili temeljni kamen nove tovarne v Stegnah. Najprej smo zgradili objekt skladišče reprodukcijskega materiala in končnih izdelkov in ga 29. oktobra leta 1976 odprli.

Petindvajsetega aprila 1977 smo se lotili 2. faze gradnje proizvodnih prostorov in prostorov za skupne službe. Avgusta leta 1978, v času kolektivnega dopusta za proizvodne delavce, so bile celotna proizvodnja in skupne službe preseljene na nov kraj. Izpraznili smo zgradbo na Šmartinski cesti 28, kjer je bila tovarna celih 49 let. Proizvodnja je stekla v začetku septembra, tovarna pa je bila slavnostno odprta 9. novembra 1978. S tem pa smo izboljšali delovne in prostorske razmere za širjenje proizvodnje, za izdelovanje baterijskih svetilk in miniaturnih baterij ter za avtomatizacijo in skoraj v celoti smo odpravili roč-

tenja uveljavljamo v okviru Planske poslovne skupnosti proizvajalcev baterij Jugoslavije.

Naš osnovni izdelek so primarne baterije, baterijske svetilke in stroji ter oprema za izdelavo baterij.

Samoupravno smo organizirani v dve temeljni organizaciji združenega dela, v TOZD Baterije Ljubljana in TOZD Specialne baterije Šentvid pri Stični ter Delovno skupnost skupnih služb.

V delovni organizaciji je 440 delavcev. Že vrsto let ne zaposluje novih, čeprav nenehno povečujemo proizvodnjo in tudi izbiro izdelkov. To dosegamo s stalnim povečevanjem storilnosti in s številnimi tehničnimi izboljšavami, ki so v večini plod znanja in prizadevanj naših delavcev.

Tudi v Zmaju si prizadevamo uspešno nastopati na tujih trgih. Danes izvažamo v ZR Nemčijo, Švico, Avstrijo, Anglijo, Francijo, Madžarsko, Sovjetsko zvezo in drugam.

Izvoznih prizadevanj ne obravnavamo ločeno od svojih razvojnih usmeritev. Zavedamo se, da se v zadnjem času izredno hitro širijo področja profesionalne uporabe baterij, in sicer v vesoljski in vojaški tehniki, medicini, v najrazličnejših instrumentih, merilnikih in računalnikih, v zaščitnih in alarmnih napravah, v avtomatih in podobnem. Zaradi hitrega napredka elektronike in drugih vej tehnike je povsem zanesljiva napoved, da bo v naslednjih letih razvitih še več novih prenosnih aparatov in dislociranih naprav, v katere bo potrebno vgrajevati novejšje sisteme baterij, povečala pa se bodo tudi povpraševanja po nekaterih standardiziranih tipih baterij. Tem tokom se skušamo prilagajati tudi mi.

V naši proizvodnji baterij so po količinah na prvem mestu še vedno različni tipi baterij Leclanche, v različnih fazah pa so novi projekti in montaža opreme za druge sisteme baterij. V zadnjih 13 letih nismo kupili nobene tuje licence ali »know how«, temveč je vse razvojno in investicijsko delo temeljilo predvsem na sodelovanju z nekaterimi fakultetami in inštituti v Ljubljani pa tudi z drugimi delovnimi organizacijami v Sloveniji in drugih republikah. Za proizvodnjo zahtevnejših baterij za namensko uporabo so potrebne dolgoletne izkušnje številnih najrazličnejših strokovnjakov, novi polizdelki in tudi posebna oprema, stroji in merilne ter kontrolne naprave. V delovni organizaciji imamo razvojno področje, ki je kos tem zahtevnim nalogam, bistveno pa smo povečali tudi naložbe v razvojno dejavnost. Naši strokovnjaki se lotevajo vedno zahtevnejših nalog, ki bodo privedle do redne proizvodnje, tako za domači kot tuji trg. Zavoljo čedalje večjih potreb doma in v svetu po različnih sistemih in tipih kakovostnih baterij z velikimi gostotami energij za profesionalno in predvsem za splošno rabo, je v zadnjih letih osnovni razvojni in investicijski program Iskre Industrije baterij Zmaj tak:

- primarne baterije novejših elektrokemijskih sistemov, vključno z miniaturnimi tipi baterij,
- stroji in oprema za velikoserijsko in avtomatizirano proizvodnjo baterij,
- raziskovalno in razvojno delo za oplemenitenje nekaterih osnovnih baterijskih surovin iz jugoslovanskih nahajališč, ki bi lahko zmanjšale ali popolnoma zamenjale določene uvožene surovine,
- večja izbira baterijskih svetilk in drugih baterijskih naprav.

To nam omogoča postopno prehajanje na zahtevnejše elektrokemijske sisteme, večjo profesionalizacijo in prodajo izdelkov na najzahtevnejših tržiščih.

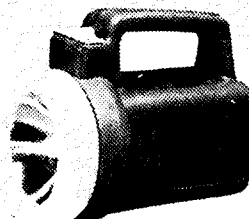
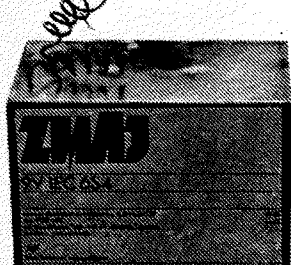
S tako usmeritvijo in nadaljnjim razvojem samoupravljanja si bo Iskra Industrija baterij Zmaj tudi v prihodnje zagotavljala mesto med uspešnimi gospodarskimi organizacijami, kot je bila tudi večino let v svoji 60-letni zgodovini.

no delo, še zlasti na liniji ploščatih baterij 3R 12 z novim montažnim strojem, izdelanim po domačih zamislih.

Obdobje 60 let od »Prve specialne tovarne v Jugoslaviji za žepne baterije, anodne baterije, galvanske člene itd.« leta 1926 do današnje Industrije baterij je bilo pestro in je v tem zapisu le delno predstavljeno.

Iskra Industrija baterij Zmaj je ena od proizvodnih delovnih organizacij SOZD Iskra.

Preden jo natančneje predstavimo, moramo poudariti, da je SOZD Iskra z okoli 30.000 zaposlenimi eden izmed velikanov jugoslovanske elektronske in elektroindustrije, ki se s številnimi izdelki vključuje v najzahtevnejša evropska in svetovna tržišča, v zadnjih letih pa se preusmerja predvsem na zahtevnejšo profesionalno mikroelektroniko, računalništvo, avtomatiko, telefonijo itd. Iskra Industrija baterij Zmaj zavzema vidno mesto med proizvajalci baterij in baterijskih svetilk v Jugoslaviji, saj imamo na domačem tržišču 40-odstotni delež. Proizvajalci baterij številna skupna ho-

RADOVLJICA

Spominske plošče
mestnim odborom OF

V spomin na 9. september 1941. leta, ko je na Lipniški planini v osrčju Jelovice padel junaške smrti revolucionar in prvi komandant gorenjskih partizanskih enot Jože Gregorčič, ter v počastitev obletnic ustanovitve prvih mestnih odborov Osvobodilne fronte v Radovljici bo v petek, 9. septembra, krajevna organizacija ZB NOV Radovljica priredila slovesnosti ob odkritju štirih spominskih plošč.

Osrednja slovesnost bo ob 9. uri pri hotelu Grajski dvor, kjer bodo na graščinskem obzidju odkrili spominsko ploščo prvermu mestnemu odboru OF. Ta je bil ustanovljen že 1. junija 1941 v hiši Slavka Trelca, ki pa so jo pred leti porušili. Drugo spominsko ploščo bo delegacija KO ZB NOV odkrila na rojstni hiši arhitekta Vurnika na Gubčevi cesti, kjer je deloval odbor OF od 10. julija 1942 do 16. junija 1943. Na Firsagerjevi hiši na Linhartovem trgu bodo odkrili ploščo odboru OF, ki je deloval od 15. junija 1941 do 10. julija 1944. Na Mlakarjevi domačiji Vinka Berceta na Mlaki pod Radovljico pa bodo odkrili spominsko ploščo, posvečeno odboru OF, ki je tu deloval od 5. decembra 1941 do 2. februarja 1943.

Vse novo odkrite spominske plošče, posvečene odboru OF v Radovljici, bo krajevna organizacija ZB NOV tega dne izročila v skrb in varstvo svetu krajevnosti skupnosti Radovljica.

JR

PLISKOVICA NA KRASU

Velik praznik

V okviru občinskega praznika občine Sežana, ki ga praznujejo 28. avgusta, so imeli v Pliskovici na Krasu velik praznik v soboto, 27. avgusta. Že pred praznikom so vaščani Pliskovice temeljito očistili vse poti.

Na proslavi so borci tega območja razvili prapor 19. SNOUB Srečko Kosovel. Za prapor so sami zbrali denar. Prav tako so na osnovni šoli odkrili lepo ploščo, na kateri piše: »Na tem mestu je 1. bataljon 19. SNOUB Srečko Kosovel, 19. oktobra leta 1943. zajel in razorožil 273 italijanskih karabinjerjev in 11 fašistov ter jim zaplenil mnogo bojne opreme. Pliskovica, 27/8-1983. Postavili nekdanji borci 19. SNOUB Srečko Kosovel.«

Na proslavi je nastopil moški pevski zbor Avber-Ponikve, sledile so recitacije iz vaše šole. Govoril je tudi borec te brigade. Na koncu slovesnosti so podelili značke OF in priznanja vsem aktivistom NOB tega območja.

Po proslavi je bilo tovariško srečanje ob dobrem kozarcu terana in čevapčičih vse tja do tretje ure zjutraj, ob zvokih ansambla JLA. In še nekaj: do 11. ure je bil prireditveni prostor temeljito pometen, a zastave so še v nedeljo plapolale v čast občinskega praznika. Da, še bomo prišli v Pliskovico.

ALBIN VIDMAR

Naročnikom TV-15 Naš tovariš

»Stari naročnik – novega«

Čeprav smo imeli pri nas minule mesece prav tropsko vročino, pa ta kot kaže ni preveč motila tistih, ki sodelujejo v naši akciji zbiranja novih naročnikov.

Najbolj delaven pri zbiranju novih naročnikov našega časopisa je bil **Janko Pristavec** s Polja v Bohinju, ki je poslal v naše uredništvo že 47 novih naslovov. Neutrudna pri delu je bila tudi **Fani Smrekar** iz Ljubljane, ki je pridobila enainštirideset novih naročnikov. Upamo, da bosta tovariš Janko in tovarišica Fani v prihodnjih mesecih pridobila še več naročnikov. Štiriinštrideset novih bralcev je pridobil **Franc Butelj** iz Kobarida, sledita mu **Janko Repovž** iz Trzič z 29 in **Dušan Rustja** iz Novega mesta s 27 novimi naročniki. Seznam starih naročnikov, ki so pridobili novega, je precej zajeten in ga bomo objavili v eni od prihodnjih številčk časopisa. Za najboljše sodelavce pripravljamo prijetno presenečenje.

Med krajevnimi organizacijami ZB NOV je največ naročnikov zbrala organizacija s **Polja v Bohinju**, in sicer 47, sledi ji organizacija iz **Bohinjske Bistrice** z 31 novimi naročniki. Na tretjem in četrtem mestu pa sta organizaciji ZB NOV iz **Prestranka** s 25 in ZB NOV iz **Stražišča** pri Kranju z 22 novimi naročniki.

Upamo, da bodo tudi druge organizacije ZB NOV kmalu poslale še več naslovov novih naročnikov.

B. K.

S TV-15 IN SLAVNIKOM NA IZLET ● S TV-15 IN SLAVNIKOM NA

MEDJIMURJE IN PODRAVINA

VELIKO TROJSTVO – spominski kraj maršala Tita
BJELOVAR – kovačija bratstva in enotnosti
TRAKOŠČAN, VARAŽDIN, ČAKOVEC – gradovi in
utrdbe

Odhod: 15. 10. 83 ob 6.30 s Trga osvoboditve Ljubljana
Prihod: 16. 10. 83 zvečer v Ljubljano

poletje in jesen sta si podala roke, mi pa si bomo zopet ukradli nekaj prostega časa, da si ogledamo zanimivo pot preteklosti in sedanosti. Del naše trase bo marsikateremu izmed vas že znan, del pa mogoče ne.

1. DAN 15. 10. 83

Odhod s Trga osvoboditve v Ljubljani ob 6.30. Pot nas bo vodila proti Trojanam, Celju in Rogaški slatini, kjer bo prvi daljši postanek. Pogled na lep park in zdravilni center okoli znanih slatinskih vrečev bo prva zanimivost našega izleta. Nato Trakoščan. Med čudovitimi barvami dreves so v 14. stol. zgradili in v 19. stol. obnovili grad, ki je v petih stoletjih menjal mnogokrat svoje gospodarje. Danes je dvorec spremenjen v muzej. Kosilo. Ko se bomo peljali proti Varaždinu, se bomo pomudili tudi v kraju Lepoglava, kjer so v zaporih preživljali težke dneve naši revolucionarji. Varaždin – nekdanje glavno mesto Hrvaške, nam bo s svojo podobo pomagalo pri razlagi tega kulturno-zgodovinskega kraja. Pa še Čakovec z mogočno utrdbo si bomo ogledali ta dan.

Nastanitev v hotelu, medjimurska večerja, nočitev.

2. DAN 16. 10. 83

Zajtrk. Reka Drava nam bo kazala smer naše poti po Podravini. Skozi zanimive panonske vasi in večje kraje, kot so Koprivnica in Djurdjevac, bomo prispeli do kraja, kjer se je v letih od 1921 do 1925 zadrževal in delal Josip Broz Tito. Kraj Veliko Trojstvo – na pobočju Bilogore, predvsem pa njegovi ljudje so poglobili izkušnje velikih misli prekaljenega revolucionarja. Po ogledu v Velikem Trojstvu bomo v Bjelovarju obiskali spominsko grobnico streljanih v času fašističnega nasilja. Ogled mestnega muzeja v Bjelovarju. Kosilo. Ogled spomenika v Gudovcu in že bomo morali pohiteti proti Zagrebu. Z vmesnimi postanki se bomo v večernih urah vrnili v Ljubljano.

CENA: izleta je 2.100 din in vključuje: avtobusni prevoz, hotelske storitve, navedene v programu, ogled, vstopnine, vodstvo in organizacijo izleta. (minimalno število prijavljenih je 40 oseb)

Prijave sprejemamo v turistični poslovalnici v Ljubljani: SLAVNIK, Tavčarjeva 8 a. Lahko pa se prijavite tudi po pošti na naslov: SLAVNIK, turistična poslovalnica Ljubljana, Tavčarjeva 8 a, 61000 Ljubljana

Vse informacije dobite po telefonu (061) 321-552, 321-351

PRIJAVNICA ZA IZLET: MEDJIMURJE IN PODRAVINA

Prilimek in ime

Stalno bivališče

Prijavljam oseb

Datum

S TV-15 IN SLAVNIKOM NA IZLET ● S TV-15 IN SLAVNIKOM NA

Vabila

Vabimo vse borke in borce Skupnosti borcev Goriškega vojnega področja, da se udeležijo skupne proslave 9. korpusa, ki bo 11. septembra v Novi Gorici. Zborno mesto naše enote bo pred prodajalno TOZD Almira blizu športnega parka ob Leninovi ulici ob 10. uri. Skupaj bomo odšli na osrednjo proslavo, ki bo na trgu Edvarda Kardelja, pred skupščinsko stavbo občine Nova Gorica z začetkom ob 11. uri. Vaša udeležba bo prispevala k večji in lepši slovesnosti. Nasvidenje.

Skupnost borcev Goriškega vojnega področja
Nova Gorica

Vabimo borce 8. SNOUB Frana Levstika in Levstikovega bataljona, da se udeležijo proslave 40. obletnice ustanovitve brigade. Proslava bo v sklopu proslave krajevnega praznika Smarje-Sap in 40-letnice prve osvoboditve njihovega kraja in celotne grosupeljske občine, 10. septembra 1983.

Na večer pred praznikom bodo pripravili krajši kulturni program ob tabornem ognju.

Sprejem borcev v Smarju-Sap bo 10. septembra od 8. do 11. ure. Osrednja proslava pa bo ob 14. uri.

Avtobusi bodo vozili s številke 26 ob 6.15, 6.40, 7.15, 8.00, 8.30, 10.00, 12.00, 12.30. Vlaki proti Novemu mestu bodo vozili ob 4.55, 6.38, 7.19, 10.42 s tira B.

Odbor skupnosti borcev
8. SNOUB »Frana Levstika«

Vabimo vse borke in borce, administrativno-tehnični in vodstveni kader ter svoje padlih in umrlih tovarišev, ki so bili med vojno v sestavi zaščitne čete in Pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko primorje, da se udeležijo skupne proslave 9. Korpusa, ki bo 11. septembra 1983 v Novi Gorici. Zborno mesto naše enote bo pred osrednjo šolo Kozara v Novi Gorici ob 9. uri. Na tem zboru bo podeljena brošura čete vsem, ki so sodelovali pri temu organu.

Po snidenju naše enote in podelitve brošure bo skupni odhod na osrednjo proslavo, ki bo na trgu Edvarda Kardelja z začetkom ob 11. uri.

Domicilni odbor zaščitne čete Pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko Primorje

Organizacijski odbor za proslavo 40-letnice prve osvoboditve Novega mesta vabi borce, mladino in vse druge občane na proslavo in partizanski miting, ki bo v soboto, 10. septembra 1983, ob 11. uri na Glavnem trgu.

Zbor borcev delegacij domicilnih in drugih enot NOV ter krajevnih združenj ZZB NOV s prapori bo od 10. ure dalje pred stavbo temeljnega sodišča v Jerebovi ulici, od koder bo skupinski prihod na Glavni trg.

Vabimo borce in borke 30. divizije, Gradnikove brigade, Severnoprimskega odreda, Bliško-beneškega odreda, Idrsko-tolminskega odreda, Kobarškega vojnega področja, vse aktiviste in terenske delavce, ki so delovali v območju »Kobariške republike«, ter vse druge prebivalce »na osrednjo proslavo, ki bo v čast 40-letnice Kobarške republike in vseh imenovanih partizanskih enot in aktivistov v Kobaridu dne 17. 9. 1983 ob 10. uri. Ob tej priložnosti bomo odkrili ploščo v spomin ustanovitve 18. SNOUB Bazoviške in razvili prapor 30. divizije.

Odbor skupnosti borcev 30. divizije.

Odbor borcev Jurišnega bataljona 31. divizije NOV vabi borce enote, da se udeležijo proslave 40-letnice 9. korpusa NOV, ki bo v nedeljo, 11. 9., ob 11. uri v Novi Gorici.

Borci se bomo zbrali ob 10. uri na zbirnem prostoru št. 2, kjer se bodo zbirali borci 30. in 31. divizije, t. j. pri avtobusni postaji na Kidričevi c. Od tam bomo skupaj z Gradnikovo brigado krenili na slavnostni prostor. Po slavnostnem delu bomo na zbirnem prostoru št. 2 razdelili spominske značke 9. korpusa in hrano.

Odbor enote

OO ZZB NOV Domžale vabi na tovariško srečanje vse nekdanje aktiviste okrožja Kamnik, ki so v letih 1941-1945 delovali na terenu v organizacijah KP, OF, ZSM, SKOJ, VOS, Narodni zaščiti, Slovenski narodni pomoči in Gospodarski komisiji.

Srečanje bo v nedeljo, 18. septembra, ob 10. uri na Vrhopolju pri Moravčah. Posebnih vabil ne bo. Pričakujemo vašo udeležbo!

Občinski odbor ZZB NOV Domžale
Odbor bivšega Kamniškega okrožja
Krajevna skupnost in DPO
Vrhopolje

Druženopolitične organizacije in krajevna skupnost Vrhopolje-Zalog pri Moravčah in OO ZZB NOV Domžale ter okrajni odbor aktivistov OF vabijo vse borce, aktiviste in druge občane na proslavo 40-letnice pomembnih dogodkov v NOB, ki bo v nedeljo, 18. septembra, ob 10. uri pred spomenikom NOB na Vrhopolju. Prireditveb bo združena s tovariškim srečanjem borcev in aktivistov kamniškega okrožja, slušateljev in predavateljev tečaja ter članic mladinske organizacije Skoj.

Domicilni odbor skupnosti borcev 16. SNOB Janka Premrla-Vojka vabi borke in borce Vojkove brigade na osrednjo proslavo, enot 9. korpusa v Novi Gorici 11. septembra 1983.

Zbor vojakov bo ob 10. uri za avtobusno postajo v Novi Gorici. Na tem zboru bo vsem borcem podeljena spominska značka. Nekaj pred enajsto uro bo skupni odhod na slavnostni prostor na Trgu Edvarda Kardelja v Novi Gorici.

Vse borke in borce 18. SNOUB Bazoviške vabimo, da se udeležijo proslave ob 40-letnici 9. korpusa, ki bo 11. septembra v Novi Gorici. Zborno mesto naše enote bo za avtobusno postajo ob 9. uri. Hkrati obveščamo, naj se udeležijo slovesnosti ob odkritju spominske plošče ob 40-letnici ustanovitve naše brigade, ki bo v soboto, 17. septembra, ob 9. uri v Kobaridu. Slovesnost je vključena v praznovanje krajevnega praznika KS Kobarid. Na tem drugem zboru brigade bomo vsem borcem in sorodnikom padlih borcev naše brigade podelili serijo spominskih značk naše enote.

Skupnost borcev 18.
SNOUB Bazoviške

Vse borke in borce skupnosti borcev Gorenjskega vojnega področja vabimo, da se udeležijo skupne proslave 9. korpusa, ki bo 11. septembra v Novi Gorici. Zborno mesto naše enote bo pred prodajalno TOZD Almira blizu športnega parka ob Leninovi ulici ob 10. uri. Skupaj bomo odšli na osrednjo proslavo, ki bo na trgu Edvarda Kardelja pred skupščinsko stavbo občine Nova Gorica z začetkom ob 11. uri. Na zbornem mestu vam bomo podelili posebne jubilejne značke 9. korpusa.

Domicilni odbor Gorenjskega
vojnega področja

Skupnost borcev Jeseniško-bohinjskega odreda vabi vse borke in borce, da se udeležijo skupne proslave ob 40-letnici ustanovitve 9. korpusa, ki bo v Novi Gorici 11. septembra. Zbrali se bomo na zbornem prostoru št. 4 ob ulici Gradnikove brigade ob 10. uri. Prostor bo označen s tablo, na kateri bo pisalo JBO. Podeljene bodo posebne značke. Ob 10.30 bomo skupaj odšli na slavnostni prostor. Po proslavi se bomo vrnili na zborno mesto, kjer bo skupno srečanje vseh borcev Jeseniško-bohinjskega odreda. Organizirana bo tudi prehrana. Če bi imeli kakšne stroške, se oglašite na občinski odbor ZZB NOV Jesenice.

Domicilni odbor Jeseniško-bohinjskega odreda

Komisija za bivše politične zapornike, internirance, izgnance in vojne ujetnike pri ZZB NOV za mesto Ljubljana

POSEBEJ VABI

vse bivše politične zapornike, internirance, izgnance in vojne ujetnike na slovesnost ob 40-letnici zmage na Turjaku, ki bo hkrati tudi naše tovariško srečanje.

Proslava bo v nedeljo, 18. septembra 1983, ob 10. uri na Turjaku.

Brezplačni avtobusni prevoz je zagotovljen s Trga osvoboditve in iz posameznih občinskih središč v Ljubljani.

Komisija

Obvestila

Skupnost borcev pri štabu 9. korpusa obvešča vse prijavljene borce in borke, da je zagotovljen avtobus za izlet na proslavo v Novi Gorici 11. 9. 1983 z odhodom iz Ljubljane ob 7. uri s Trga osvoboditve. Zagotovljena sta tudi malica v Rožni dolini ter skupno kosilo na Lokvah. Potrebne informacije dobite po telefonu 445-905 pri tovarišu Jožetu Maliču.

Krajevni odbor ZZB NOV Kotlje organizira proslavo 40-letnice koteljskega tabora na zadnjo oktobrsko nedeljo 1943-1983. Vse borce in borke, ki še niso prijavljeni, pa so sodelovali pri osvoboditvi Kotelj zadnjo oktobrsko nedeljo 1943, pozivamo, da se prijavijo na naslov: KO ZZB NOV Kotlje, 62390 Ravne na Koroškem. Vse bomo povabili in jim izročili spominsko knjigo. Naša telefonska številka je: (062) 861-710.

Tajnik ZZB NOV Kotlje

Poizvedba

Pripravlja se opis evakuacije in rešitve civilno-vojaške partizanske bolnišnice Kanizarica. Črnomelj ob vdoru Nemcev 21. 10. 1943, zato prosimo vse, ki so kakorkoli sodelovali (medicinsko osebje, stražarska služba, civilni prevozniki ranjenecv in materiala), ranjence, tifusne bolnike, bolnike izolacijskega oddelka in druge, ki se spominjajo evakuacije bolnišnice, da sporoče svoje naslove zaradi opisa dogodkov na naslov: Vili Usar, 61000 Ljubljana, Sišenska 15.

Fani Pajer-Bizjak

Aprila smo se na Blejski Dobravi poslovili od Fanike Pajer-Bizjak iz Hrušice pri Jesenicah. Bila je internirana v taborišče Auschwitz. Dolga leta je bila članica nadzornega odbora ZZB NOV na Jesenicah in članica vojaških invalidov.

Pavle Smrtnik

V 87. letu je umrl Pavle Smrtnik, aktivist OF na Vrhniki. Bil je Maistrov borec. Po okupaciji se je vključil v delo OF in sodeloval pri prevozu najrazličnejšega blaga iz Ljubljane na Vrhniko.

Stanislav Čekada

V Ivanjem selu smo se maja poslovili od Stanislava Čekade, rojenega 1923. leta. Že 1942. leta je okusil strahote koncentracijskih taborišč Trevisa, Padove, Renicija. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in takoj odšel med partizane. Bil je v enotah 9. korpusa. Za zasluge v NOV je bil odlikovan.

Slavko Markelj-Slavc

Januarja smo se na Blejski Dobravi poslovili od aktivista, borca in partizanskega komandanta Slavka Markelja-Slavca. Rodil se je 1920. leta v Gorjah. Leta 1943 je odšel med partizane. Kmalu je postal komandant 1. bataljona Zasavsko-koroškega odreda. Tik pred koncem vojne je bil ranjen. Kljub težki invalidnosti ni miroval. Vse do upokojitve je delal v železarni na Jesenicah in bil aktiven družbenopolitični delavec.

Karel Belšak

V 76. letu je junija umrl Karel Belšak. Okupacija ga je doletela v Kutincih. Maja 1941. leta ga je povezal z NOB njegov predvojni prijatelj Vinko Megla, kasnejši narodni heroj iz Tomaza. Raznašal je ilegalno literaturo, oskrboval in popravljajo orožje in bil kurir. Januarja 1944. leta je bil izdan in zaprt v ptujskem zaporu, kasneje pa so ga odpeljali v Dachau.

Miha Zupancič

Na kranjskem pokopališču smo se junija poslovili od upokojenega polkovnika Miha Zupanciča. Rodil se je 1918. leta v Smolenji vasi pri Novem mestu. Pred vojno je bil član Sokola in vnet športnik. Tudi v delavskem gibanju, ki ga je vodila partija, je sodeloval. Julija 1941. leta se je vključil v boj proti okupatorju. Kot sekretar je vodil delo krajevnega odbora OF, pridobivali so somišljenike, zbirali orožje. Ko mu je postalo nevarno, je odšel med borce Goriškega bataljona in kmalu postal komandir čete, pozneje je opravljal dolžnost namestnika komandanta Belokranjskega in komandanta Notranjskega odreda. Po osvoboditvi je bil šef varnostne službe, komandant bataljona in načelnik štaba graničarske brigade, pred upokojitvijo pa je opravljal dolžnost komandanta vojaškega oddelka v Kranju. Vrsta priznanj in odlikovanj priča o njegovih uspešnih dejavnostih.

Janez Kolar

Julija smo se v Planini pri Rakeku poslovili od Janeza Kolarja iz Laz. Vse življenje je posvetil naprednemu delavskemu gibanju. Kmalu po kapitulaciji stare Jugoslavije je postal član OF, spomladi 1943. leta pa član gospodarske komisije. Zbiral je hrano in drugi potrebni material. Bil je izredno delaven, za kar je prejel več priznanj.

Djordje Vukičević

Februarja smo se na pokopališču v Cajnarjih poslovili od Djordja Vukičevića, rojenega pred 69. leti v vasi Dubrava v Srbiji. V Slovenijo je prišel kot oficir JLA 28. udarne hercegove divizije. Leta 1947 je bil dodeljen kot referent za nabornike vojaškemu oddelku v Postojno. Pozneje pa je služboval na oddelku za narodno obrambo v Cerkljici. Bil je aktiven družbenopolitični delavec v krajevni skupnosti Cajnarje-Zilce.

Rihard Žgavec

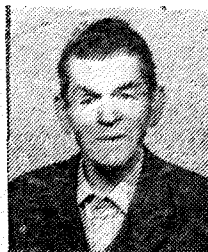
Decembra lani smo se poslovili od Riharda Žgavca, rojenega 1928. leta v Vipavi. Leta 1943 se je vključil v Gradnikovo brigado. Odlikovan je bil z medaljo za vojne zasluge in z redom dela s srebrnim vencem.

Janko Dežman

Rodil se je 1915. leta v Kovorju pri Trzinu. V NOV je stopil 1944. leta in delal kot bolničar v Tomšičevi brigadi. Prejel je odlikovanje. Od njega smo se poslovili aprila.

Bogomir Modic

Marca je v Ivanjem selu pri Rakeku umrl Bogomir Modic. Rodil se je 1920. leta. Zaradi svojih političnih misli je bil že 1941. leta aretiran in zaprt v sodnih zaporih v Logatcu. Zaradi pomanjkanja dokazov je bil izpuščen. Leta 1942 je bil poslan v internacijo v Italijo, kjer je bil do kapitulacije Italije. Svojo aktivnost je nadaljeval tudi po osvoboditvi.

Filip Rožič

V 69. letu je umrl Filip Rožič iz Loke pri Trzinu. V NOG je začel sodelovati že 1941. leta. S Koroške je prinesel tudi veliko orožja za partizane. Leta 1944 je stopil v Koroški odred. Bil je večkrat odlikovan. Od njega smo se poslovili v Kovorju.

Franc Mežnar

Umrl je Franc Mežnar iz Zvirč pri Trzinu. Bil je borec Koroškega odreda in Presernove brigade. Prejel je več odlikovanj. Od njega smo se poslovili junija v Podbrezjah.

Marija Vesel

V Ivanjem selu pri Rakeku smo se julija poslovili od Marije Vesel, rojene Kranjc. V vasi je bila med prvimi ženami aktivistkami, ki je do konca vojne aktivno delala za NOG. Bila je dvakrat odlikovana.

Polona Kosmač

Na tržiškem pokopališču smo se junija poslovili od Polone Kosmač. Rodila se je pred 72. leti. Bila je članica vojaških invalidov in ZZB NOV kot vdova po padlem možu.

Pavla Kavčič

Na pokopališču v Uncu smo se novembra lani poslovili od Pavle Kavčič. Bila je sodelavka NOB. Moža so odpeljali v internacijo, od koder se ni več vrnil. Po vojni se je aktivno vključila v obnovo domovine, za kar je prejela posebno priznanje.

Kristina Udovič

Novembra lani smo se na pokopališču na Uncu poslovili od Kristine Udovič-Lojzove mame. Že na začetku vojne se je vsa njena družina opredelila za NOB in v njeni hiši so bili sestanki OF. Bila je odlikovana.

Rudi Jeltnikar

Marca je umrl Rudi Jeltnikar, rojen 1907. leta v Litiji. Takoj po okupaciji aprila 1941. leta je bil kot politično sumljiv zaprt v Sentvidu. Januarja 1942. leta se je vključil v OF v Litiji in deloval kot aktivist NOB vse do njegove aretacije in odpeljanja v Dachau. Bil je odlikovan.

Jože Podobnik

Junija smo se na Blejski Dobravi poslovili od aktivnega člana ZZB NOV, družbenopolitičnega delavca in novinarja RTV Ljubljana, Jožeta Podobnika. Tudi po upokojitvi ni miroval. Opravljal je vrsto odgovornih nalog. Za zasluge v NOB in po vojni je prejel številna odlikovanja in priznanja.

Alojz Pisk

Maja smo se na celjskem pokopališču poslovili od Alojza Piska, rojenega 1926. leta na Sentviški gori pri Tolminu. Leta 1943 je bil prisilno odpeljan v Italijo v delovni bataljon. Po kapitulaciji Italije je bil internirani v cerkniški okrožji, pozneje je bil v 9. korpusu. Bil je dvakrat odlikovan.

PRAVNI SVETOVALEC

F.M.K. Ali pridobi vdovec po novih pokojninskih predpisih pravico do pokojnine že, če je do smrti svoje žene dopolnil starost 55 let?

Odgovor: Vdovec pridobi po novem republiškem zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki pa se bo začel uporabljati šele 1. 1. 1984, pravico do družinske pokojnine tudi, če je do smrti svoje žene, po kateri mu gre ta pravica, dopolnil starost 55 let. Če pa vdovec do ženine smrti še ni dopolnil navedene starosti, dopolni pa je 50 let, pridobi pravico do družinske pokojnine, ko dopolni 55 let starosti.

J.J. Z možem nameravate zamenjati stavbno parcelo za stanovanje. Kako bo s plačilom prometnega davka? – Ali in kako se bo dejstvo, da ste invalid – 2. kategorije invalidnosti, upoštevalo pri odmeri pokojnine?

Odgovor: Po spremenjenem 2. odstavku 6. člena zakona o davku na promet nepremičnin se v primeru, če se ena nepremičnina zamenja za drugo nepremičnino, ugotovi davčna osnova za odmero davka na promet nepremičnin za vsakega udeleženca v zamenjavi posebej, in sicer po prometni vrednosti nepremičnine, ki se daje v zamenjavo. Le pri zamenjavi stanovanjskih hiš ali stanovanj in garaž, ki se zamenjavajo skupaj s stanovanjsko hišo ali stanovanjem, se ugotovi prometna vrednost stanovanjske hiše, stanovanja oziroma garaže vsakega udeleženca v zamenjavi posebej, ter predstavlja na tej osnovi ugotovljena razlika v prometni vrednosti zamenjanih nepremičnin davčno osnovo. Ker v vašem primeru ne gre za navedeno izjemo, boste morali plačati prometni davek od prometne vrednosti stanovanja.

Nadomestilo zaradi zaposlitve s časom, krajšim od polnega delovnega časa, se bo vštelo za izračun pokojninske osnove, sicer pa dejstvo, da ste invalid, ne bo imelo nikakega vpliva na odmero vaše pokojnine.

A.Z.P. Ste kmet-kooperant. Stari ste 56 let in imate 36 let pokojninske dobe. Radi bi vedeli, ali kmetje kooperanti res nimajo pravice od predčasne pokojnine?

Odgovor: Novi republiški zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki se bo začel uporabljati 1. 1. 1984, je sicer uvedel predčasno pokojnino, do katere so upravičeni zavarovanci, ki dopolnijo najmanj 35 let pokojninske dobe in 55 let starosti ter zavarovanke z dopolnitvijo 30 let pokojninske dobe in 50 let starosti. Toda po izrečni določbi 4. odstavka 24. člena navedenega zakona nimajo pravice do predčasne pokojnine tudi zavarovanci iz 10. člena zakona, to je združeni kmetje (kmetje-kooperanti).

O.P.R. Kot družinska upokojenka ste v prometni nesreči utrpeli hudo telesno okvaro. Ali ste upravičeni do invalidnine?

Odgovor: Uživanci pokojnin, vendar samo uživanci starostne in invalidske pokojnine, so zavarovani za telesno okvaro kot posledica bolezni ali poškodbe zunaj dela. Niso pa zavarovani za telesno okvaro uživanci družinske pokojnine, in zato tudi za telesno okvaro, ki ste jo dobili kot družinska upokojenka, niste upravičeni do invalidnine.

M.K.P. Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji je, sličejo se na določbo 3. odstavka, 247. člena statuta, zavrgla vaš zahtevek, da se vam v obnovi postopka prizna dvojna posebna doba na podlagi novih dokazov, in sicer zato, ker ste zahtevo vložili po preteku petih let od izdaje prejšnje odločbe. Ali je res to določbo Ustavno sodišče SRS razveljavilo?

Odgovor: Navedeno določbo statuta kakor tudi enako določbo 3. odstavka 84. člena pravilnika o postopku za uveljavljanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, po katerih je mogoče začeti nov postopek zaradi novih dejstev ali dokazov najdlje v petih letih od izdaje prejšnjega sklepa, je Ustavno sodišče SRS razveljavilo z odločbo z dne 20. 6. 1983 (Urad. list SRS, št. 23/1983), in sicer zato, ker nista v skladu s načelom o nezastarljivosti pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Zaim - brat, moj tovariš!

Sredi vasi Volčji grad na Krasu, prav v bližini Komna, sta se srečala nekdanji komandir prve čete Jurišnega bataljona 30. divizije Zaim Brković - Brko in komisar te čete Anton Bevc - Tone. Brko je doma iz Bosne iz Teslića in Tone iz Mokronoga na Dolenjskem. Minilo je 38let od njunega zadnjega srečanja, od tistega usodnega večera, oziroma noči, ko so granate zadele Zaima nad Trstom, tik na pragu svobode. Brko je dobil 10 streliv in granata mu je odstrelila levo nogo pod kolenom. Domačini Opčin in dva borca jurišnega bataljona so ga prenesli v bolnišnico v Trst, še preden je prišla 4. armada.

Zaim Brković - Brko je prišel v partizane junija 1943 v enoto Garibaldi. Novembra istega leta je že bil v 1. bataljonu 17. brigade Simo-

skoraj v en mah izgovorila prijatelja. Stopila sta k njej: »Saj smo vendar spet skupaj«, je dejal Tone. »Saj ne jokam«, je hlipala Zofija, »samo srečna sem. Srečna, ker vaju vidim, ker je tu Brko. Nisem pričakovala, da se bomo še kdaj videli. Stisnila je roke obema in objeli so se. Brko pa je skušal v mešanici jezika povedati, kako ga je prišla Zofija s svojo hčerko Maro obiskat v bolnišnico: »Joj, kako ste vi skrbeli za nas, kot da bi bil vaš. Tega ne bom nikoli pozabil. Kadarkoli v Bosni pripovedujem o Sloveniji, vedno pripovedujem o Volčjem gradu.« Brko se je Zofiji še enkrat zahvaljeval. Ona pa si je brisala solze in že smeje rekla: »Saj ste bili vsi naši. Vsi. Kako smo vas bili veseli in komaj smo čakali, da smo za vas kaj storili.«

Prebivalci Volčjega gradu so bili res veseli vsakega borca. Posebno mladina je bila navdušena nad Jurišnim bataljonom. Bili so mladi, dobro oblečeni - vsi v enakih uniformah dobro oboroženi, vedno veseli in prav nič v skrbeh, če so se spoprijeli z Nemci. Teže je bilo z umikajočimi četniki. Drhal, ki se je množično umikala na zahod, je s svojimi izpadi po bokih Vipave in Krasa ropala in morila. Mladi »jurišniki« pa so jih iz ure v uro napadali in vznemirjali. Tako sta se prva in tretja četa jurišnega bataljona sredi aprila 1945 spoprijeli z nad 200 Nemci nekoliko kilometrov vzhodno od Volčjega gradu. Razdalja med njimi ni bila velika. Kraške kamnite ograje in zgodnje ozelenelo grmovje je bilo kritje. Mitraljezi in brzo-strelke so opravljale svoj spev. Eni kot drugi so bili oboroženi le z lahkimi orožjem. Pritisk z nemške strani je bil močan in vse je kazalo, da bodo Nemci naskočili. Toda ogenj »jurišnikov« jih je zadrževal. Niso upali skakati čez kamnite ograje, ker so se močno izpostavljali. V tem neprestanem obojestranskem ognju so se k Brkotu priplazili mladinci. Ta je hitro poiskal Toneta. Dogovorila sta se in dala znak prvi četi za hiter premik. Tretjo četo pa je kurir obvestil, naj podvoji ogenj, da ne bi Nemci posumili. Z neverjetno naglico so se jurišniki prve čete z mladinci iz vasi odplazili v smeri Volčjega gradu in po 100 metrih s tekom zavili Nemcem za hrbet. Manever je trajal dobrih 5 minut. Na povelje, glasno in kričeče, z vseh ust jurišnikov prve čete, so udarili z vsem orožjem. Bili so tako blizu Nemcem, da so metali tudi bombe. Jurišniki 3. čete so ob tem udaru Nemcem za hrbet sprostili prvo četo. Preskočili so kamnita zaklonišča in z mogočnim »na juriš!« vsipali ogenj v nasprotnika. Nemcem ni bilo potrebno povelje za umik. Pokazali so pete in izginjali s hitrim tekom v grmovje in skale kraškega terena. Njihova smer je bila Stanjel. Komandir prve čete Zaim Brković in komisar Tone Bevc sta si stisnila roke. Borci so bili zadovoljni. Mirko Šuligoj ni mogel v prvi četi

prijeti mitraljeza, v tretji pa Tone Glešič svojega »šarca« - zaradi vročih cevi.

»To je bil manevar«, je dejal Brko, »zahvaliti se moramo mladincem iz vasi za sodelovanje!« Zmaga, trenutna, vendar lepa, brez žrtev: »Le kam se bodo hudiči zdaj umaknili?« je znil Bevc, pogledujoč zdaj, kaj so nam zapustili!«

Jože Kavčič, ki je po dolgem, vztrajnem iskanju le našel v Trstu naslov Zaima Brkovića, in to verjetno iz knjige ranjencev, je predstavil nekdanjega komandirja z besedami: »Dragi naš prijatelj, prišel si iz Bosne, bodi pozdravljen v naši slovenski vasi Volčji grad.« Zadolnel je pozdrav, dolg, prijateljski. Brkotu so se spet zasvetile solze. Njegov starejši sin Hakija, ki je očeta pripeljal, ga je objel, poljubil: »Otač - hvala Ti!« Pozdrav navzočih je bil še močnejši. Zaim Brko Brković je od ginjivosti komaj spravil iz sebe nekaj stavkov: »Ponosen sem, da sem bil borec 9. korpusa, ponosen, ker sem del jurišnega bataljona 30. divizije Živim v Tesliću z ženo Rukijo in drugim sinom Ademom. Spomini na moje dneve pri slovenskih partizanih niso samo v moji hiši, temveč v Tesliću, v Bosni. Jaz sem še vedno, čeprav po toliko letih, med vami. Hvala, prijatelji Slovenci!«

Zaim Brković-Brko

na Gregorčiča. Aprila 1944 je bil v minometalski četi že namestnik komandirja. Decembra 1944 pa je komandir 1. čete jurišnega bataljona.

Srečanje sredi vasi Volčji grad s tovariši iz jurišnega bataljona je bilo pristrsko. Se posebej radostno je bilo s komisarjem 1. čete Antonom Bevcem. Bila sta in sta še nerazdružno povezana. Minila so dolga leta, da sta se spet našla: »Zaim - brat, moj tovariš,« je med solzami ponavljal Tone.

Srečanje je bilo pred hišo Zofije Kosmina, pravzaprav pri hiši njenega sina Aleksandra. Takrat, pred toliko leti je bil Aleksander majhen, neznaten fantič. Franc Vojvoda - jurišnik mu je ob neki priložnosti prinesel leseno pištolo. Aleksander jo je bil zelo vesel in se je z njo postavljaval v vasi med svojimi vrstniki. Na procelju te hiše je vzdana plošča jurišnega bataljona, ki je od tu, prav iz te vasi, krenil na zadnji spopad za Trst.

Zofija Kosmina je opazovala srečanje dveh prijateljev, komandirja in komisarja prve čete jurišnega bataljona, kako se pozdravljata, objemata, kako nikakor ne moreta izraziti besede veselja. Ni mogla zadržati solza, saj ji je bilo slovo pred 38 leti, ko so se prav ti fantje od tu odpravljali proti Trstu, še vedno živo pred očmi. Takrat je bil večer. Skuhala je polento, dekleta pa golaž in na dvorišču njene hiše v Volčjem gradu so se fantje jurišnega bataljona sproščeno pogovarjali o koncu vojne. Zasede so imeli na treh straneh, da bi lahko brez skrbi preživeli urico - dve z domačini. Vsega tega se je Zofija spomnila.

»Ne jokajte, mati« - sta

Mednarodno leto mladine bo leto 1985

Vsako leto je nekomu posvečeno kot mednarodno leto, na primer otrok, invalidov, ostarelih... To pomeni, da se potem celo leto vse vrte okoli namena leta in je največja skrb namenjena tistim, ki jim je leto posvečeno. Prav pa je seveda, da sledovi ne ostanejo samo v okviru tega ali onega leta s tem ali onim pripisom v narekovajih, pač pa se rezultati prizadevanj in začrtane smernice potegnejo čez silvestrske ločnice v prihodnje in prihodnja leta.

Generalna skupščina OZN je na svojem 34. zasedanju leta 1979 razglasila leto 1985 za mednarodno leto mladine. Za temo tega leta so določili »sodelovanje, razvoj, mir«. Konstituiral se je Svetovni komite, ki ga predstavljajo predstavniki štiriindvajsetih držav članic. Ta naj skupaj s centrom za družbeni razvoj in humanitarne zadeve s sedežem na Dunaju koordinira akcije nacionalnih komitejev na nacionalnem, regionalnem in mednarodnem planu. Generalni sekretar OZN je v sodelovanju z državami članicami, specializiranimi institucijami in mednarodnimi nevladnimi organizacijami pripravil načrt programa akcije in poročilo o položaju mladitve, to je v starosti od petnajst do štiriindvajset, v osemdesetih letih. Posebej so v poročilu poudarili problematiko posebnih skupin znotraj mladinske populacije; mišljene so mlade žene, kmečka mladina, mladi begunci, emigranti, prizadeta mladina. Predvideli so tudi obseg mladinske populacije leta 2000. Računajo, da bo takrat 1180 milijonov mladih na svetu; v nerazvitih državah se bo število povečalo za 60 odstotkov, v razvitih pa za 6 odstotkov.

Kar lepe številke, vredne primerjave in premisleka. Pa še nekaj številke je, ki tudi dajo misliti, več kot 300 milijonov mladih v svetu išče zaposlitev, več kot 50 odstotkov jih nikoli ne obiskuje šole, več kot 30 odstotkov jih trpi pomanjkanje hrane, pomanjkljivo je zdravstveno varstvo in šolski programi so nepopolni. Povečuje se mladinske delinkvenca. Posledica česa? se sprašuje človek. Sama sebi ne more biti vzrok. Kaj se skriva za njo? Je iskati vzroke v brezposelnosti in nepotrošeni mladi energiji? Je morda premajhno zanimanje okolice za mladostniške probleme? Razmišljanje sproti. Ne čakamo na leto 1985. Vsekakor pa samo razmišljanja in debate niso dovolj. Da je treba nekaj storiti, vemo vsi, kaj pa, ne ve nihče.

Leto 1985 ne bo samo leto proslavljanja, ampak gibalno dolgoročne strategije reševanja problemov mladitve. Kako se mladi pri nas pripravljajo na svoje mednarodno leto? V Jugoslaviji je do leta 1984 koordinacijo priprav prevzela Zveza socialistične mladine Jugoslavije, potem pa naj bi jo prevzel zvezni izvršni svet. Težišče aktivnosti so predvideli na nacionalnem planu; različne akcije pa tudi na regionalnem in mednarodnem planu in v sistemu OZN, kjer pridejo v poštev programi specialnih organizacij, kot so UNESCO, UNICEF, WHO in mednarodnih organizacij. Začeti pa je seveda treba v bazi, v osnovnih organizacijah ZSM, saj je tam vsak mlad človek najbolj konkretno navzoč z vsem, kar označuje njegovo mlado življenje.

Žilva Drole

Kefrov mlin pri Ravnah na Koroškem Prizorišče drugega in tretjega kongresa SKOJ

Berdinje so pri Ravnah na Koroškem. V tej vasi v Kefrovem mlinu sta se pred vojno odigrala dva pomembna dogodka; od 24. do 26. junija 1923 je bil drugi, čez dve leti v mesecu maju pa tretji kongres SKOJ. Na prvem je sodelovalo 12, na drugem pa 32 delegatov iz vse države. Pri slednjem dve tretjini z ilegalnimi imeni, od katerih ene tretjine še niso mogli ugotoviti njihovih pravih imen in priimkov.

Zakaj so izbrali prav to vas in to poslopje? Dokumenti govorijo, da je bilo v tistem času mladinsko gibanje v Sloveniji tako razvito, da sta nanj postali pozorni vodstvi KPJ in SKOJ. To dejstvo naj bi bilo odločilno pri izbiri pokrajine za ta kongres. Razen tega je med delavci v Meziški dolini obstajala razvijajoča razredna zavest, na katero so imeli večji vpliv povratniki iz prve svetovne vojne, ki so se v raznih krajih »okužili« z naprednimi in revolucionarnimi idejami in so s svojo dejavnostjo odločilno vplivali na poznejši razmah delavskega gibanja na Koroškem. Končno je bila blizu še jugoslovansko-avstrijska meja, kar je bilo še kako pomembno za organiziranje ilegalnih prehodov in za prenašanje raznovrstne literature. Poleg tega je imel Kefrov mlin v najemu Matija Gradišnik, naprednjak in tovarniški delavec v jeklarni. Bil je tudi ožji Vorančev prijatelj in sta si kdaj pa kdaj marsikaj zaupala.

Med povratniki in poznejšimi organizatorji je imel glavno vlogo Prežihov Voranc, ki se je vrnil iz italijanskega ujetništva in se zaposlil v ravenski jeklarni (tedaj Guštanj). Povezal se je z Ivanom Ditingerjem, ki se je vračal iz Nemčije. Uspela sta ustvariti močno jedro političnih delavcev, in tako je

Guštanj postal trdnjava revolucionarne miselnosti. Ustanovili so komunistično organizacijo Sever, katere vpliv je bilo kmalu čutiti, zlasti še zato, ker so njihovi člani uspešno izpolnjevali svoje naloge. Njihovo delo je bilo seveda strogo ilegalno, in zato niso imeli seznama svojih članov. Nekateri se spoinjajo, da naj bi jih bilo le do 12.

Na drugem skopskem kongresu so delegati po po-

ranc v svojih Zbranih spisih (9. knjiga, stran 550-557) v noveli »Generalna vaja v mlinu«, da jih je za dobro opravljeno delo »prijatelj iz centrale« zelo pohvalil.

Delo komunistov v Meziški dolini ni ostalo skrito. Iz podatkov povzemamo, da je 1930. leta v mesecu maju policija odkrila skrivne kanale in aretirala na Ravnah 40 članov partije, ki so bili obsojeni na različne zaporne kazni.

Kefrov mlin, v katerem je spominska soba z razstavljenimi dokumenti o kongresih

ročilih razpravljali in sprejeli resolucijo o ekonomskem boju delavske mladine, antimilitarizmu, ilegalnem in legalnem vzgojnem delu... Na tretjem kongresu so govorili in sprejeli sklep o prihodnjih nalogah mladinske organizacije. Hkrati so se razpravljali o odnosih, ki so takrat vladali v naši partiji.

Na oba kongresa so prihajali delegati po skrivnih poteh iz smeri: Slovenj Gradca, Dravograda, Sentjanja, Ravn na Koroškem, Prevalj. V obeh primerih so za varnost kongresnikov skrbeli ravenški komunisti. Kako pomembna je bila njihova naloga, razberemo iz tega, da o tem pravi sam Prežihov Vo-

Nekaterim je uspelo, da so se pravočasno umaknili. Posamezniki so se prek ilegalnih kanalov zatekali v Rusijo. Iz Meziške in Dravske doline jih je bilo v Moskvi deset, od katerih jih je več kot polovica študiralo na komunistični univerzi zahoda.

Kljub preganjanju in v težavnih razmerah so komunisti v Meziški in Dravski dolini delovali naprej v obliki trojke in 1931. leta organizirali tajni kanal prek meje. Delo predvojnih revolucionarjev je nadaljeval mladi rod, iz katerega je zrastle več vidnejših borcev na Koroškem med narodnoosvobodilno vojno.

Drago Miklavc

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom

KUPON

PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV NA NASLOV

TEL. (08) 61-911
TELEX 35795

Obiskali smo garnizon JLA v Rogoznici

Veseli in polni pričakovanj ter novih doživetij smo krenili na desetdnevno letovanje v Biograd na moru, saj smo vedeli, da bomo v tem času en dan častni gostje v Rogoznici v mornariškem garnizonu, ki je naš pokrovitelj in s katerim že lep čas sodelujemo ter negujemo izročila NOB.

V Šibeniku so nas pričaka-

li naši gostitelji in nas odpeljali v Rogoznico, vojašnico Krušica, kjer so nas sprejeli komandant, njegov pomočnik, skupina starešin, vojakov in mornarjev. Po pozdravu, izmenjavi knjižnih daril ter slovesni podelitvi priznanja za uspešno sodelovanje smo si ogledali vojašnico ter spoznali delo in življenje vojakov in mornarjev.

Z vojaškim vozilom so nas nato odpeljali še v vojašnico na Zečevem, kjer smo bili navdušeni nad vsem, kar smo videli. Tam imajo tudi spomenik padlim artilercem, pred katerega smo položili šopek rdečih nageljnov skupaj s slovensko trobojnico.

V pogovoru z mornarji so izvedeli pionirji veliko zani-

mivega. Številne fotografije bodo ostale trajen spomin na naš obisk v obeh vojašnicah.

Slovo od tovarišev, prijateljev, vojakov in mornarjev je bilo težko, a hkrati lepo, saj smo se dogovorili za ponovno srečanje ob letu.

Marjeta Ritonja,
mentorica krožka
NOB na OŠ Ormož-Hardek

Kaj je novega pri nas

Več učencev je zbiralo gradivo za nalogo Mi mladi, ki je bila razpisana v lanskem šolskem letu v Pionirskem listu, tako tudi učenci iz osnovne šole Bakovci. Na njihova vprašanja so prijazno odgovarjali predsednik SZDL Bakovci Franc Lazar, predsednik skupščine KS Bakovci Jože Meolic, člani sveta KS Bakovci in drugi vaščani. Iz zbrane gradiva je nastal tale sestavek:

V naši vasi je bilo po vojni veliko narejenega. Vaščani so ob koncu vojne najprej z udarniškim delom in denarnimi prispevki pomagali elektrificirati našo vas.

Občutiti je bilo močno potrebo po novi šoli, saj je bil pred tem pouk v več starih stavbah. Krajani so spoznali, da bodo morali predolgo čakati, če želijo, da jim jo bo nekdo poklonil. Zato so sami izdelali vso potrebno opeko, opravili prevoze in skupaj s širšo družbeno skupnostjo zgradili paviljon.

Leta 1963 so naši vaščani med prvimi sprejeli krajevni samoprispevek. S tem so odplačali asfaltiranje občinske ceste med Bakovci in Murško Soboto.

Vse večje potrebe po skupnih družbenih prostorih so narekovale gradnjo takega poslopja. Zato je bil spet sprejet krajevni samoprispevek, s katerim je bil zgrajen vaški dom. V njem so dobili

svoje prostore gasilci, TVD Partizan in sploh vsa društva. V njem je telovadnica z odrom za kulturne prireditve, dvorana za druge družbene namene, knjižnica, mladinska soba, prostori krajevne samouprave, frizerski salon, stanovanje in velika samopostrežna trgovina.

Naslednja delovna akcija je bila asfaltiranje cest po celotnem naselju Bakovci.

Potem smo napeljali telefonsko omrežje in kupili centralo za 160 priključkov. Veliko smo prispevali za predšolsko varstvo in zgradili vrtec. Hkrati s temi večjimi delovnimi akcijami pa smo morali vzdrževati ali pa graditi še poljske in druge poti. Med drugim smo v teh letih zgradili še pet mostov. Napeljali smo tudi skupni vaški vodovod.

Ob tem nismo pozabili na telesno kulturo. Že več let gradimo rekreacijski center. Do sedaj so že zgrajena no-

gometno igrišče, trim steza in zgradbe, v kateri so slačilnice, sanitarije, garderobe in prostori za druge namene. Gradimo še rokometno igrišče in stezo za balinanje in mrliško vežo. Dokončan je tudi čebelarški dom.

Ugotovili smo, da ni nobene objekta, ki ne bi bil pomemben oziroma nepotreben. Njihovo gradnjo so nareč narekovale potrebe in želje vaščanov. Vrstni red gradnje je sledil sprotnim skupnim potrebam. Vseeno pa je za našo vas najpomembnejši vaški dom. Z njim so šele nastopile možnosti za družbenopolitično in društveno delo. Začeli smo ustanavljati društva, prek katerih so lahko občani zadovoljevali svoje in skupne potrebe. Vanje se je vključevala mladina, ki se je tam kalila v zavedne državljane in sposobne organizatorje, tudi tekmovalce. Zaradi tega imamo v naši vasi tako razvito družbenopolitično in društveno dejavnost. Prejemamo priznanja od vsepovsod.

Za napredek naše vasi so zaslužni vsi krajani, ki so v tem času tu živeli. Vsak izmed njih ima zasluge. V težjih časih, kot so sedanj, so si odtrgali od svojega in prispevali za tisto, kar bodo uporabljali drugi še dolgo in

prispevali za tisto, kar bodo uporabljali drugi še dolgo začetni organizatorji, ki so morali poleg svojega rednega dela prispevati še svoj prosti čas za vodenje teh akcij in za prepričevanje nekaterih vaščanov, da to, kar delajo, delajo sebi v dobro, predvsem pa v dobro mladini.

Srečko se asfaltiranja spomni takole: Tisti dan, ko so asfaltirali našo ulico, smo se posebno veselili. Ko je pripeljal valjar na naše dvorišče, se je tako pogreznil, da smo ga potem celo uro porivali na cesto. Martina pa takole: Bila sem še majhna, pa nisem vedela, če lahko grem takoj na cesto. Kar v copatih sem šla pomirit svojo radovednost. Hotela sem vedeti, če me bo asfalt zdržal. Ko sem šla po stopnicah v sobo, so ostale za mano črne stopinje. Za kazen sem morala za sabo vse počistiti.

Zdaj bi potrebovali še novo šolo, ulično razsvetljavo, otroška igrišča in bazen. V načrtu je še asfaltiranje dveh cest, od Bakovec do Kroga in do Dokležovja. Od vsega bi pa najbolj potrebovali novo šolo, saj je sedanja stara šola stara čez sto let in je v kritičnem stanju, paviljon s štirimi učilnicami pa je premajhen.

V Bakovcih imamo polne roke dela, le denarja imamo premalo.

Uredili: TOMAŽ LAZAR
SREČKO MEOLIC
MARTINA MAUČEC
OŠ Bakovci

Oj, mladost ti moja

Naši mladi dopisniki iz Stranic so se z vaščani pogovarjali o njihovi mladosti in iz pogovorov pobrali prav zanimive drobtinice.

Jože Vovk, 80 let:

Moja mladost je bila skromna, a lepa. V šoli sem se dobro učil in rad sem pel. Res sem bil včasih lačen. Takšne mladosti, kot jo sedaj imate vi, pa nisem doživel, saj sem okusil dve svetovni vojni.

Ivanka Bornšek, 61 let:

Srečni ste lahko, ker imate lepo mladost. Želim si, da bi bili vsi otroci tega sveta srečni in zdravi. Moja mladost ni bila postlana z rožami. Obledena sem bila slabo, čevljev nisem imela. V šoli pa sem okusila disciplino. Vesela sem, da ste vi v svoji mladosti srečni.

Jože Konec, 54 let:

Rad bi bil zdaj mlad. Moja mladost je bila eno samo garanje.

Slavica Matavšek, 32 let:

V mladosti sem rada pela, po šoli pa sem morala trdo delati. Moja mladost je bila lepa, srečna, saj sem jo doživljala v Titovi domovini.

Marija Gostenčnik, 77 let:

Mladosti nisem imela, ker me doma niso marali in sem živela pri stari mami. Imela sem samo nekaj lepih trenutkov, ki sem jih preživljala ob rekah, na travnikih, skrivaj. Zdaj mi je lepše, verjemite, res mi je lepše kot v moji mladosti, pa čeprav sem že stara.

Miro Vengust, 71 let:

Želel bi biti še enkrat mlad in to v sedanjem času. Nam je manjkalo kruha. Za fante je mladost težja, saj moraš služiti vojake. V sedanjem času biti mlad pa pomeni srečo, ker se lahko izučiš, kar želiš. Odrpta so ti šolska vrata, odrpta ti je pot v življenje, v ustvarjanje.

Dopisniki COŠ Stranice

Svet

Vojne, ubijanje, povsod streljanje... To je veliko gorje našega časa. Med drugo svetovno vojno so se naši očetje bojevali za svobodo. Danes, ko se gorje druge svetovne vojne na nekaterih delih sveta še ponavlja, pa samo gledamo, gledamo in strmimo, ne da bi kaj ukrenili.

ljudi, ki ubijajo svoje brate, sestre, matere, očete.

Ali se ti ljudje ne bi mogli lepo v miru pogovoriti? Ko človek vidi vse to orožje, bombe in rakete, šele lahko spozna, kako majhen je, nič večji od mravlje. In da bodo ti ljudje, ki danes trpijo, nekoč svobodni, se morajo bojevati. Naša naloga pa je, da jim pri tem pomagamo.

MILAN GAČAR, 8.b
OŠ Kerenčičevih
Pesnica

Naši gasilci imajo vedno srečo, da ni dežja, ko tekmujejo. Tudi letos 3. julija je bilo tako. Tekmovali so s Konjičani, ekipo iz Sentjurja in tako dalje. Prvi so bili Konjičani. Pri štafeti sta sodelovala tudi moj atek in stric Jožko. Iz naše hiše smo trije gasilci: atek, mamica ter jaz. Še malo pa bo tudi sestra Valentina. Rad hodim h gasilcem, ker se naučim vedno kaj novega. Na fotografiji je ekipa naših gasilk.

BOJAN KOROŠEC,
3. r. Stranice

Solkanski pionir med vojno

Vojna me je zajela, ko sem bil še otrok, star 11 let. Igre brez igrač smo otroci zamenjali z resnim, lahko rečem, da včasih prav junaškim delom. Ponosen sem bil, ko sem bil leta 1944 sprejet v pionirsko organizacijo. Odrasli so nam tedaj zaupali pomembne naloge. Izvrševali smo jih posamezno ali v skupinah, toda vse so bile organizirane in dobro premišljene. Akcij smo izvedli več. Ni jih moč pozabiti. Najbolj živo pa se spominjam dogodka, ko je škofjeloški odred 29. aprila 1945 prišel v Solkan in smo solkanski pionirji pomagali osvoboditi Gorico. Na sovražnika smo streljali pri goriškem parku od sedanji Kmečki banki. Srečni smo bili, da smo nanj lahko streljali kot odrasli borci s praviim orožjem in razobesili v Gorici slovensko zastavo. Po vojni smo tudi mi hodili v šolo in pomagali staršem pri delu. Med počitnicami smo kot brigadirji pomagali obnavljati domovino in graditi proge.

Pionirji! Tudi danes je naša domovina v težavah. Pridno se učite in pomagajte pri delu. Tako boste dokazali, da ste vredni imena - Titov pionir.

S tovarišem TOMAŽEM MARUŠIČEM,
se je pogovarjala TINA MARUŠIČ, 6. a

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Negujmo izročila NOB!

Menda bodo to letošnji zadnji morski pozdravi; poslali so nam jih dopisniki s svojo mentorico Marjeto z osnovne šole Ormož-Hardek, tik preden so se 30. avgusta še počitniško razpoloženi vrnili v svoje rodno okolje. V Biogradu na moru so bili in svoje letovanje je skupina najmlajših krožkarjev izkoristila za obisk vojnega garnizona v Rogoznici pri Šibeniku. Tako globoko se jim je vtisnilo v srce posvetilo, ki jim ga je ob slovesu namenil tamkajšnji komandant, da so ga primaknili v pismo k pozdravom, mi pa ga posredujemo naprej vam, dragi naši mladi bralci:

»Dragi pionirji in pionirke, pripadniki JLA garnizona Rogoznica vam naročamo: sledite ideje in misli našega ljubljenega tovariša Tita! Njegove besede: ...delajte, kakor da nikoli več ne bo vojne, a hkrati bodite pripravljeni braniti domovino, kakor da bo vojna jutri...« naša trajna opredelitev in naj bo tudi vaša!

Negujmo in razvijamo tradicije našega narodnoosvobodilnega boja. Želimo, da z našim druženjem ob svetlih tradicijah prispevamo k vsesplošnim naporom družbe v nadaljnji gradnji naše samoupravne socialistične Jugoslavije.

V imenu vseh pripadnikov garnizona Rogoznica sporočamo, da smo trdno in odločno na Titovi poti!«

Tako vojaki iz Rogoznice. Misli, ki so jih namenili pionirjem in pionirkam iz Ormoža, lahko veljajo za vse naše pionirje in pionirke. Kako bomo gojili in negovali izročila NOB? Načinov je zelo veliko. Eden od teh so tudi vaši dopisi na naši mladinski strani.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Prvošolčki

Zdaj so prišli mali, boječi prvošolčki. Spomnim se, ko sem jaz prišla v 1. razred. Bala sem se tovarišic. Kmalu pa sem imela veliko prijateljic, in tudi tovarišice učiteljice niso bile hude. Tako se bodo tudi ti naši prvošolčki kmalu privadili in dobro počutili med nami. Letos jih bomo sprejeli tudi v zvezo pionirjev. Pomagali jim bomo pri raznih delih in tudi pri krožkih. Pa tudi oni nam bodo pomagali zbirati papir, staro železo, steklenice in stare knjige, stare obleke in čevlje ter klobuke. Tako bomo vsi skupaj uspešni in dobre volje.

METKA SODERŽNIK, 3. r. Stranice

Intervju z borcem Antonom Cafuto

Moj dedek Anton Cafuta je bil borec NOB. Zato sem se odločila, da ga tokrat obiščem kot borca in se z njim pogovorim prav o tem.

Dedek, koliko si bil star, ko si odšel v boj?
Bilo mi je enaindvajset let. Mislim, da so bila to moja najboljša leta.

Kam so te najprej poslali?
Najprej sem pristal v Kragujevcu. Štirinajst dni sem bil v peti udarni diviziji prve čete. Prodirali smo proti Beogradu. Morali smo se prebiti skozi veliko hudih spopadov in imeli smo veliko ranjenecov.

Si bil tudi ti kdaj ranjen?
Seveda sem bil, v nogo. Zato sem tudi invalid. Približno mesec dni sem prebil v vojaški bolnišnici, kjer pa mi kljub vsemu trudu zdravja niso mogli popolnoma vrniti.

Kako si se počutil po vrnitvi iz bolnišnice spet med partizani?
Ko sem spet prišel med partizane, sem se še bolj trdo bojeval proti sovražniku, čeprav sem še vedno čutil bolečine v nogi. Z bojem sem se hotel maščevati za vse, kar je

sovražnik storil hudega našemu ljudstvu in meni.

Kako pa je bilo takrat, ko je prišel konec vojne?

Konec vojne? Devetega maja 1945 sem ga dočakal v Kurnovcu in še istega dne sem bil v Celju. Ozračje med ljudmi je bilo nepopisno in prav takšno tudi med nami borci, saj je preteklo toliko krvi, da smo dočakali ta dan. Šli smo do konca, ker nismo hoteli živeti pod sovražnim jarmom in govoriti tujega jezika. Ob osvoboditvi so bila mesta okrašena. Ljudje so nas pozdravljali z vzklikanjem in s cvetjem. Skoraj ni besed, da bi lahko to opisal.

Kaj si želiš sedaj, da je mir in kaj priporočaš nam mladim?

Želim si prav isto kot vsi drugi: da ne bi bilo nikoli več vojne, da bi se vsi narodi med seboj lepo razumeli in si pomagali. Vam mladim pa želim, da ne bi doživeli gorja, ki ga prinašajo vojne, da bi se pridno učili in da bi ljubili svojo domovino.

Prav lepa hvala za pogovor, dragi dedek, in veliko zdravja ti želim?

BRANKA CAFUTA, 7. a
OŠ Malečnik

Zbor mesta enot 9. korpusa

V Novi Gorici pospešeno potekajo priprave na osrednjo proslavo velikih zgodovinskih mejnikov pred 40. leti.

Pričakujejo udeležbo 60.000 udeležencev iz Slovenije in zamejstva, od tega prek 10.000 borcev enot in ustanov 9. korpusa.

Osrednji prireditveni prostor bo na Trgu Edvarda Kardelja pred skupščinsko stavbo občine Nova Gorica.

V neposredni bližini prireditvenega prostora je 5 zbornih prostorov za borce posameznih enot 9. korpusa:

ZBORNO MESTO ŠT. 1 –
zelenica pri trgovski hiši
Nova Gorica
Divizija Garibaldi natisone

- Brigada Triestina
- Brigada B. Fantanot
- Brigada Buozzi

- Brigada Picelli
- Brigada A. Gramsci

ZBORNO MESTO ŠT. 2 –
zelenica pri avtobusni postaji
Nova Gorica
30. divizija

- Brigada S. Gregorčiča

- Jurišni bataljon 30. divizije

- Bazoviška brigada
- Brigada S. Kosovela
- 31. divizija
- Brigada I. Gradnika
- Jurišni bataljon 31. divizije

- Brigada F. Prešerna
- Brigada J. P. Vojka

ZBORNO MESTO ŠT. 4 –
zelenica za zdravstvenim domom
Nova Gorica

Odredi:

- Briško-beneški
- Dolomitski
- Gorenjski
- Istrski
- Idrsko-tolminski
- Jeseniško-bohinjski
- Južnoprimorski
- Mornariški
- Škofjeloški
- Zapadnokoroški
- Aktivisti OF

ZBORNO MESTO ŠT. 6 –
zelenica med tehničnim srednješolskim centrom in TOZD Almira (pri stadionu)

- 1., 2., 3., 4., 5. prekomorska brigada

- 1. in 2. tankovska brigada
- Artilerijska brigada
- Letalci-prekomorci
- Mornarji-prekomorci
- 5. bataljon 11. dalmatinske brigade
- Sardinci
- Vojna področja

ZBORNO MESTO ŠT. 8 –
zelenica pri osnovni šoli Kozara

- Štab 9. korpusa
- PK KPS
- PO OF
- PNOO
- Zaščitni bataljon korpusa
- Zaščitna četa PK KPS
- Artilerija korpusa
- Tehnika, tiskarne, saniteta-bolnišnice
- VOS OF
- Narodna zaščita
- 2. brigada VDV
- 4. brigada KNOJ – kurirski – vezisti

Pomanjkanje?

Česa neki? Vendar se naj o tem prepira, kdor se pač hoče. Uradno velja, da ni nobene pravega pomanjkanja, le denarja imajo ljudje preveč. Temu pravijo, češ da nekakšni denarni fondi (sklad?) presegajo blagovne fond. Preprosteje povedano: ljudje imajo toliko denarja, da ne vedo več, kaj bi naj še kupili, zato pa kupijo vse, če je že še kaj na prodaj. Kupujejo vse, ne glede na to, ali kaj potrebujejo ali ne. Pravi, češ saj denar ni nič vredno! Neumen je vsak, ki varčuje, saj si privarčuješ lahko le izgubo.

No, tako se pač govori, seveda zaupno ali pa tudi ne, ker vse govorice postanejo prej ali slej javna skrivnost. Tako se je tudi razširilo zasebno in javno prepričanje, češ da vlada nekakšno pomanjkanje. Odkar ne moremo več kupovati kave ali pralnih praškov redno in v neomejenih količinah, marveč kupujemo nekaj »pod pultom«, nekaj »pod roko«, kar je sicer nezakonita trgovina, a tega ne vemo ali nečemo vedeti, nas ne more nihče prepričati, da ni pomanjkanja. Zdaj imamo dokaz več, da smo pač prebogati za našo trgovino, kar pomeni, da smo se navadili razkošno živeti (doživeli smo torej res že boljše, kar zlate čase!), namreč, da nas letos ni letovalo nič manj ob morju kakor pa v zlatih časih. Morda bo to uradno potrjeno, kar bo še en prilog v prid trditvi, da imamo preveč denarja. Torej ne moremo govoriti niti o pomanjkanju denarja. Zato pa toliko bolj tožijo banke o nekakšni nelikvidnosti ali o velikem pomanjkanju gotovine. Banke sicer niso edine, saj skorajda vse združeno delo združeno odlaga medsebojno poravnavanje dolgov in tako nekako uvaja brezgotovinski denarni promet.

No, kaj se je pravzaprav zgodilo? Med drugim še zmeraj prepevajo žalostinko, češ da primanjkuje surovin. Poleg tega so se surovine strahotno podražile. Izdelki iz teh surovin pa so, seveda, mnogo precejnejši, zato, kajpak, naraščajo izgube. Cene končnih izdelkov so bile nekako zamrznjene, mraz pa je bil baje takšen, da je zamrznilo bolj ali manj vse gospodarstvo, vsaj tisti njeni udi, ki se niso znali ogreti pri neuradnem navijanju.

Tako nas spet in spet pričjujejo, da so vir vseh nesreč prav cene, ki niso nikdar »realne«, nikdar pravične; vsi jih preklinjamo, če že kaj kupujemo, vsi obupujemo, če že kaj prodajamo, češ da je to pravi samomor, takšna prodaja pod izgubo. Imamo pa vse potrebne ali morda nepotrebne ustanove, odbore, skupnosti, komisije, zavode, urade, inspekcije, zbornice, gospodarske učejake, pa nepregledne vrste predpisov, zakonov, »sankcij« – toda nič! Nihče ni cenam kos!

Ali pa je zadeva obupno preprosta: Vzrok je le – pomanjkanje! Česa? Najbrž pameti. Če že imamo vsega preveč ali dovolj, nam primanjkuje vsekaror pameti. Nimamo je niti toliko, da bi znali izdelovati dovolj surovin za izdelovanje zobne kreme. Toda žvečilni gumi izvažamo. Zakaj bi ne začeli izvažati končno še – pomanjkanja? efes

Med kolesarji tudi številni borci

Uro prej, preden je minulo nedeljo v Novi Gorici dal znak za štart narodni heroj in nekdanji načelnik štaba 9. korpusa NOVJ Albert Jakopič-Kajtmir petstotim kolesarjem na 40 in 140 kilometrov dolgi poti, je krenila iz Ljubljane tudi ekipa borcev kolesarjev, ki se je pridružila številni karavani v Godoviču in tako na cilju v Novi Gorici kar najlepše proslavila 40. obletnico ustanovitve 9. korpusa.

Dvanajst kolesarjev-borcev, med katerimi so bili Janez Vinkler, Vlado Vidrajz, Maks Bugar, Stane Bobek, Franc Židan, Jože Mužič, Jože Jenič, Lojze Erbežnik, Peter Podogornik, Oton Medveš in Miran Mozetič, je vodil Danilo Pertot.

Borci-kolesarji so na poti obiskali osrednji spomenik padlim borcem v Idriji, na Mostu na Soči in »Solkanu, kamor so položili vence in se poklonili njihovemu spominu.

Za vse kolesarske maratonce je bila pot dolga in zaradi številnih klancev naporan, vendar so prišli prav vsi zadovoljni na cilj.

J. A.

Prvega maratona 9. korpusa, ki ga je pripravil kolesarski klub Nova Gorica, se je udeležilo več kot 500 kolesarjev iz cele Slovenije in tudi iz sosednje Italije. Med nekaj več kot dvesto kolesarji velikega maratona na 140 kilometrov je bilo tudi dvanajst borcev, ki so krenili na pot iz Ljubljane in se tik pred ciljem v Solkanu še tretjič poklonili padlim tovarišem.

Vsi udeleženci kolesarskega maratona 9. korpusa na 140 kilometrov dolgi poti so dobili posebne medalje, udeleženci malega maratona na 40 kilometrov pa značke. Medalje pa so dobili vsi nekdanji borci, ki so uspešno prevozili mali maraton. Teh je bilo kar 26.

Program odbora Cankarjeve brigade

Jesen bo precej razgibana za nekdanje borce Cankarjeve brigade. Tako je na nedavni seji ugotovil sekretariat odbora te enote, ko je pregledoval sprejete obveznosti in določil program dela.

Najprej je na vrsti spominska slovesnost na Ilovi gori. Tod so bili pred 40. leti hudi boji med tako imenovano veliko nemško ofenzivo, ko sta se Cankarjeva in Ljubljanska brigada upirali močnim navalom nacistične vojske. Jubilejne slovesnosti pripravljajo v Grosupljem in bodo s posebnim poudarkom skušali seznanjati mladino s temi dogodki. Udeleženci bojev obeh brigad bodo po šolah grosupeljske občine učencem pripovedovali o bojih na Ilovi gori. Proslava pa bo v četrtek, 29. septembra, ob 11. uri. Natančnejše podatke, zlasti glede prevoza, bodo borci zvedeli prek časopisja.)

Priprave že tudi tečejo za redni zbor borcev Cankarjeve brigade, na katerem bo odbor podal obračun dela, predlagal nov pravilnik o nalogah, organiziranosti in poslovanju skupnosti borcev, hkrati pa bodo tudi volitve v organe skupnosti borcev. Zbor je predviden za 22. oktober: ob 14. uri bo najprej seja odbora, nato pa ob 15. uri skupščina, zvezana s tovariškim srečanjem, in sicer tako kot običajno v Domu JNA v Ljubljani.

Na omenjeni seji sekretariata so z zadovoljstvom ugotovili, da je lepo uspela nedavna proslava v Cerkljah ob Krki, in se bo odbor v ta namen pristrčno zahvalil krajevni skupnosti Cerklje kot domačinu in organizatorju prireditve. Omeniti velja še to, da se je močna delegacija odbora Cankarjeve brigade vključila v priprave na spomeniško gradnjo na Javorovici, in to skupaj z odborom Gorjanskega bataljona ter krajevno skupnostjo Sentjernej.

d. š.

Veliko uspeha pri vašem delu!

Od začetka tega meseca so enote Ljubljanskega armadnega območja bogatejše za več deset novih starešin, ki so uspešno končali šolanje na srednjih vojaških šolah in akademijah. Pred njihovim odhodom na prve službene dolžnosti jih je sprejel tudi poveljnik Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Branko Jerkič s sodelavci. Na kratko jim je predstavil našo republiko,

njen geopolitični in strateški položaj in njeno razvitost. Največ časa pa je namenil nalogam, ki čakajo mlade starešine v enotah, kjer bodo službovali. Opozoril jih je predvsem na njihovo vlogo pri urjenju enot in ustanov JLA. Pri svojem delu pa ne smejo pozabiti na človeka in njegovo osebnost.

Tudi ta generacija mladih starešin, ki je začela svojo delovno pot v Ljubljanskem armadnem območju, je Jugoslavija v malem. Družita pa jih ne samo uniforma enake barve, ampak tudi ljubezen do naše samoupravne, socialistične domovine in njene neodvisnosti in samostojnosti. Z njihovim prihodom so največ pridobile enote, v katerih bodo službovali, saj je njihovo znanje na visoki ravni, seznanjeni pa so tudi z zadnjimi izsledki v strokah, ki so si jih izbrali za svoj poklic. Prav gotovo bodo mladi starešine prispevali tudi k poživitvi družbenopolitičnega življenja okolja, v katerem bodo živeli.

Seveda pa se mladi starešine zavedajo, da njihov poklic ni lahek. Pri svojem delu bodo srečali najrazličnejše ljudi, tako po izobrazbi kot po značaju. Za vsakega bodo morali poiskati pravo pot in mu pomagati ter ga usposobiti za branilca naše domovine. Za nagrado jim bo spoznanje, da so nekoga nekaj naučili. Pri delu pa ne bodo prepuščeni sami sebi, ampak jim bodo pomagali njihovi starejši tovariši, ki so si skozi leta službovanja pridobili izkušnje, kako je treba delati z vojak.

Bojan Kuntarič

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije števil. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35